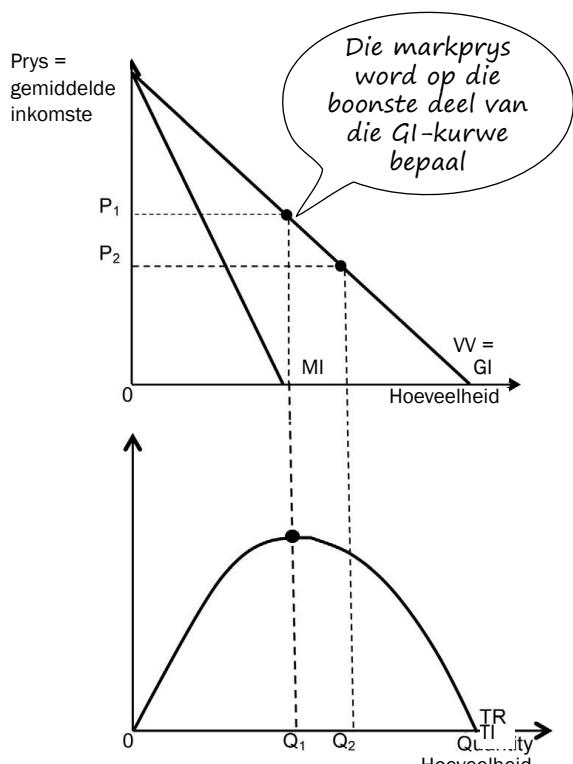

7.3 Uitsetwins en -verlies

7.3.1 Inkomste

Figuur 7.1 Marginale inkomste-kurwes van die monopolis

- Die vraagkurwe van 'n monopolis is die markvraagkurwe en dit neig afaarts van links na regs (VV/GI). Sien die boonste grafiek in **Figuur 7.1**.
- Enige punt op die kurwe dui op die **hoeveelheid** van die produk wat verkoop gaan word en die **prys** waarteen die transaksie sal plaasvind.
- Enige prys-hoeveelheid kombinasie op die vraagkurwe is ook die gemiddelde inkomste-kurwe (GI).
- Die gemiddelde inkomste vir elke produk word bereken deur die totale inkomste deur die hoeveelheid te deel = die prys. Sien die onderste grafiek in **Figuur 7.1** (links).
- Die **marginale inkomste- (MI)** kurwe loop onder die **vraagkurwe (GI)** – dit sny altyd die horisontale as op 'n punt halfpad tussen die oorsprong en die snypunt van die vraagkurwe (GI).
- Die monopolis sal poog om die prys bo die **middelpunt van die vraagkurwe vas te stel** omdat sy totale inkomste slegs dan sal styg. Sien **Figuur 7.1**. Let op dat die totale inkomste by Q_1 'n hoogtepunt bereik. Q_1 sny die vraagkurwe van die boonste grafiek bo die middelpunt van die kurwe.

7.3.2 Ekonomiese wins oor die korttermyn

Stap 1: Trek die twee asse

Trek eerstens die **TWEE**

asse: Prys (vertikaal) en Hoeveelheid (horisaant) – onthou, hulle ontmoet by die oorsprong (0). Alle stappe tel punte – moet dus nikks uitlaat nie. Gaan nou na stap 2.

✓Prys

Figuur 7.2

0 Hoeveelheid ✓

Stap 2:

Die twee inkomste-kurwes begin

op die prys-as en beweeg afaarts om die **hoeveelheid**-as te ontmoet. Trek nou hierdie asse. Beweeg aan na stap 3.

Prys

Figuur 7.3

0 Hoeveelheid ✓GI

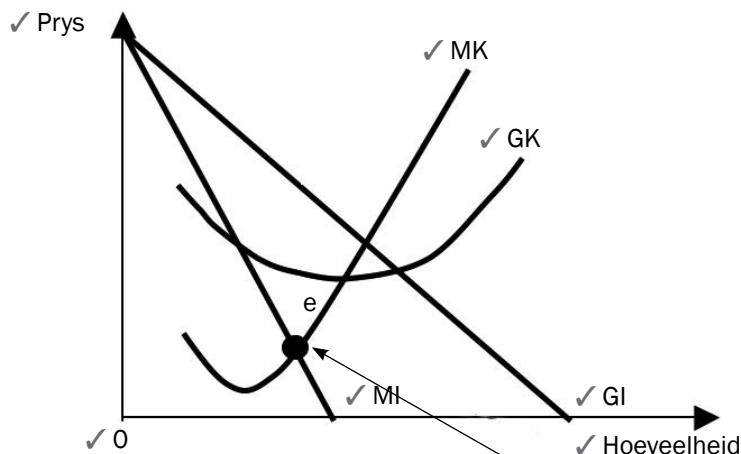

Dit is maklik om 'n grafiek te trek – JY MOET NET WEET HOE. Al doende leer 'n mens.

Stap 3:

Die MK-kurwe sny die GK-kurwe by die **minimumpunt van die GK-kurwe**.

Figuur 7.4

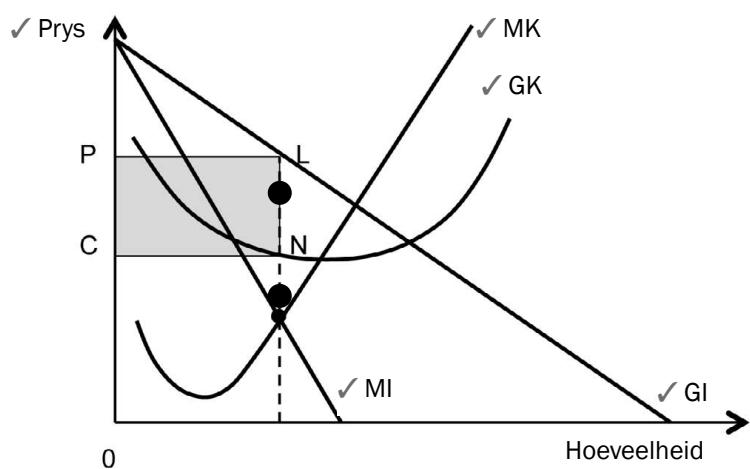
Stap 4:

Die belangrikste punt op die grafiek is waar **$MK = MI$** (kyk waar die kolletjie ● is). By hierdie punt: ewewig/maksimum wins/optimum produksiepunt bereik (alles dieselfde punt).

Stap 5:

Hierdie kolletjie word opwaarts en afwaarts verleng. Die **koste** kom voor waar dit die GK-kurwe sny, en die markprys kom voor waar dit die GI-kurwe (vraagkurwe) sny. Onthou, 'n monopolie bepaal die prys.

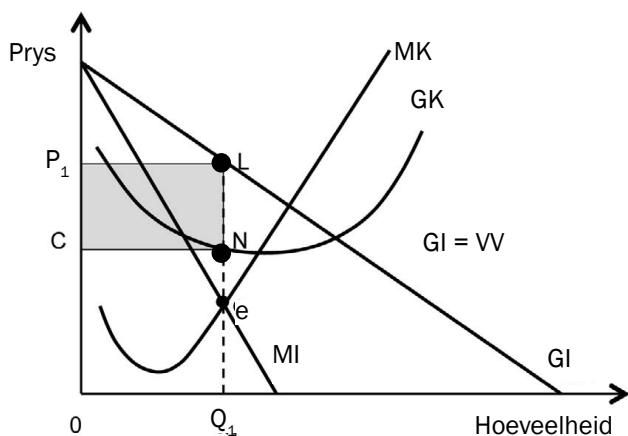

Figuur 7.5

Oefen stap
1 tot 5. Trek hierdie grafieke weer en weer, totdat jy dit kan doen sonder om 'n fout te maak. Op hierdie manier sal jy in staat wees om die grafiek van die ekonomiese wins gemaak deur 'n monopolie, foutloos te trek.

Die grafiek hieronder toon die ekonomiese wins gemaak deur 'n monopolie:

Figuur 7.6: Die ekonomiese wins gemaak deur 'n monopolie

- Die kostestruktuur van die monopolie is dieselfde as dié van mededingende ondernemings.
- Bepaal die punt waar $MK = MI$, die punt waar die produksiekoste van die laaste eenheid geproduseer gelyk is aan die inkomste wat daarmee verdien word (punt e) – winsmaksimerende produksiehoeveelheid van Q_1 op die horisontale as.
- Om die verkoopprys van Q_1 te bereken, beweeg vertikaal opwaarts van e na L op die vraagkurwe. Die markprys word dus vasgestel by P_1 .
- Totale inkomste is groter as die korttermyn totale koste. Die monopolis maak 'n wins (toegeskryf aan die vraag en die koste van produksie).

7.3.3 Ekonomiese verlies oor die korttermyn

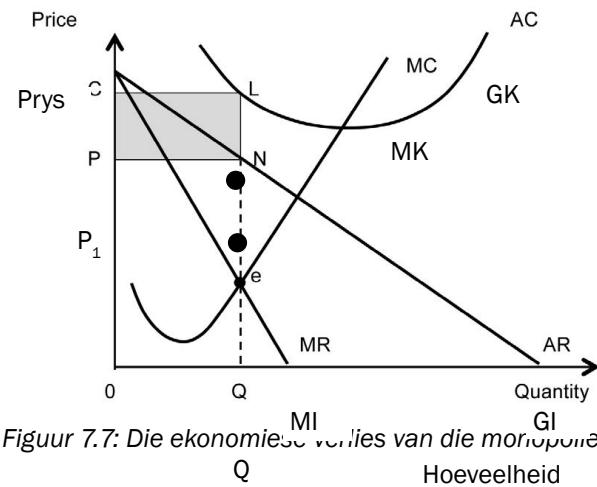
Wanneer ons die grafiek vir ekonomiese verlies trek, bly die grafiek dieselfde, BEHALWE dat die GK-kurve na regs bo beweeg en die GI-(vraag)-kurwe totaal mis (sien **Figuur 7.7**).

Onthou: Om die grafiek vir ekonomiese verlies te trek, vind jy die markprys (OP) waar die gebroke lyn GI sny. Verleng hierdie lyn verder om die GK-kurve te sny. Hierdie punt dui jou koste (OC) aan.

Die totale inkomste = Prys (OP) × Hoeveelheid (OQ) = die area OPNQ

Die totale koste = Koste (OC) × Hoeveelheid (OQ) = die area OCLQ.

Ekonomiese verlies = inkomste – koste

Figuur 7.7: Die ekonomiese verlies van die monopolie

Leer die volgende DRIE punte as 'n beskrywing van die ekonomiese verlies van 'n monopolie:

- Die monopolie ly korttermyn verliese as die GK-kurve bo die vraagkurwe (VV) lê.
- Ewewig word bereik waar $MI = MK$ ('n verlies-minimaliseringsituasie).
- Die monopolie sal 'n hoeveelheid Q produseer en teen prys P verkoop. Die totale koste is die area $OCLQ$; die totale inkomste is die area $OPNQ$. Die verlies sal die gearseerde area wees (die area $PCLN$).

7.3.4 Vergelyking van 'n monopolie en 'n volmaakte mark

Monopolie	Volmaakte mark
1. Afwaartsneigende VV-kurve MI -kurwe lê onder die vraagkurwe	Horizontale VV-kurve MI -kurwe dieselfde as die VV-kurve
2. Prysmaker	Prysnehmer
3. Individuele onderneming is die nywerheid	Individuele ondernemings saam is die nywerheid
4. Verbruiker koop minder as verkoopprys hoog is (en omgekeerd)	Onderneming kan nie prys kies nie, en verloor as dit teen 'n ander prys verkoop
5. Monopolis produseer 'n laer uitset teen hoër prys en produseer sodoende onvoldoende hoeveelhede. Produseer nie by die minimumpunt op die LGK-kurve nie	Groter uitset en laer prys. Produseer ekonomies genoegsame hoeveelhede. Produseer by die laagste punt op die GK-kurve
6. Produsent- en verbruikerssurplusse is kleiner	Surplusse groter
7. Produkte gedifferensieerd – uniek – geen soortgelyke plaasvervangers	Produkte is homogeen
8. Langtermyn: kan ekonomiese wins realiseer	Slegs normale wins oor die langtermyn

7.4 Oligopolieë

'n Oligopolie bestaan wanneer 'n klein aantal groot ondernemings in staat is om die aanbod van 'n produk of diens aan die mark te beïnvloed. 'n Oligopolie se doelwit is om hoë prys en winste te handhaaf deur die aanbod van goedere en dienste op die mark te kontroleer. Oliemaatskappye is een van die beste voorbeelde van 'n oligopolie. 'n Besondere tipe van dié markvorm is 'n duopolie – 'n nywerheid met slegs twee produsente.

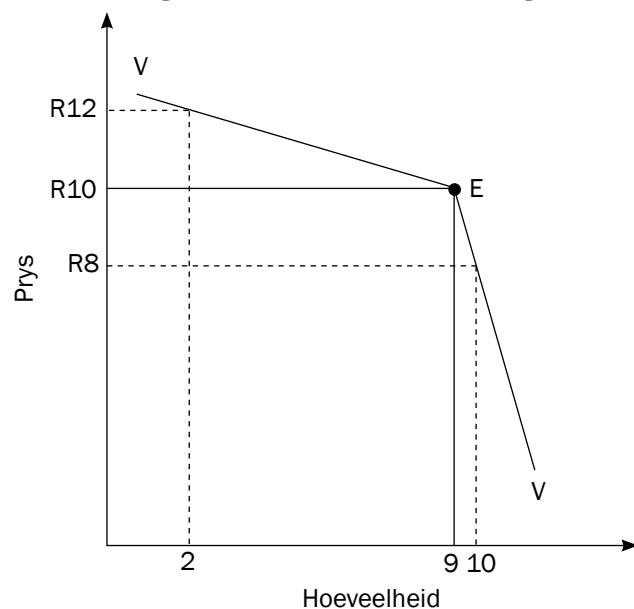
7.4.1 Kenmerke van oligopolieë

- **Beperkte mededinging.** Slegs 'n paar produsente vervaardig dieselfde produk.

- Produkte kan **homogeen** of **gedifferensieerd** wees.
- Die mark word gekenmerk deur **wedersydse afhanglikheid**. 'n Besluit van een maatskappy sal die ander beïnvloed, en kan self beïnvloed word deur ander maatskappye se besluite.
- Oligopolieë kan **hulle pryse dikwels verander** ten einde hulle markaandeel te vergroot. Dit kan egter in 'n prysoorlog ontaard.
- Oligopolieë maak op groot skaal gebruik van **nie-prys maatreëls** om markaandeel te vergroot, bv. advertensies, doeltreffende diens, of produk differensiasie.
- Produsente **beheer in 'n groot mate die prys** van hulle produkte, hoewel nie tot so 'n mate soos in 'n monopolie nie.
- As oligopolieë soos kartelle optree, het ondernemings 'n absolute kostevoordeel oor die res van die mededingers in die nywerheid. **Abnormale hoë wins** kan die gevolg wees van gesamentlike besluitneming in 'n oligopolie.
- **Toetrede** tot 'n oligopolistiese mark is nie maklik nie weens handelsmerklojaliteit en groot kapitale investering wat nodig is.

7.4.2 Geknikte vraagkurwe vir die oligopolis

- 'n Teorie wat deur 'n Amerikaanse ekonom, Paul Sweezy, ontwikkel is, kan gebruik word om 'n oligopolie se vraagkurwe te bepaal.
- 'n Oligopolis kom te staan teen 'n geknikte vraagkurwe. Die vraagkurwe bestaan uit twee dele.
- Die boonste deel, die deel wat verband hou met hoë prys, is 'n baie elastiese helling (vraag is baie sensitief vir prysveranderinge).
- Die onderste deel, die deel wat verband hou met laer prys, is baie onelasties (vraag is nie sensitief vir prysveranderinge nie).
- Beskou die grafiek hieronder om die vraagkurwe te verstaan.

Figuur 7.8: Die geknikte vraagkurwe vir die oligopolis

- Veronderstel die oligopolis verkoop teen die oorspronklike/huidige prys van R10 en 9 uitseteenhede word verkoop. Die totale inkomste is $R10 \times 9 = R90$.
- As die onderneming wins probeer verhoog deur die prys met R2 te verhoog na R12, verlaag die hoeveelheid gevra na 2 eenhede en die totale inkomste is R24 ($R12 \times 2$).
- As die onderneming wins probeer verhoog deur die prys te verlaag

met R2 van R10 na R8 om sodoende verkope te verhoog, sal die totale inkomste R80 wees.

- Die oligopolis is in 'n moeilike besluitnemingsituasie omdat daar nie voordeel in enige van die twee voorgaande situasies is nie.
- Verhoging van goedere se prys, of 'n prysverlaging sal nie lei tot 'n toename in wins nie.

7.4.3 Nie-prys mededinging

- Ondernemings in 'n oligopolie is huiwerig om prys te verander omdat 'n prysoorlog prysverlaging tot gevolg sal hê en wins uitgewis sal word.
- Hulle gebruik nie-prys maatreëls om klandisie te lok en hulle markaandeel te vergroot.
- 'n Belangrike aspek van nie-prys mededinging is **om handelsmerklojaliteit, produkherkenning en produkdifferentiasie te bevorder**.
- Dit word deur middel van advertensies en bemarking gedoen. Oligopolieë bestee gevolelik 'n aansienlike bedrag daaraan.

Ander vorme van nie-prys mededinging sluit in:

- verlengde inkopie- en handelsure
- dryf handel per internet
- na-ure dienste
- bied bykomende dienste aan
- lojaliteitbeloning vir klandisie
- deur-tot-deur aflewering

Voorbeeld van ondernemings wat gebruik maak van tipes nie-prys strategieë is dié in die brandstofbedryf, soos Shell, BP en Caltex en in die bankwese, soos ABSA, FNB, ens.

7.4.4 Samespanning

Samespanning vind plaas wanneer mededingende ondernemings saamwerk deur prys te verhoog en produksie te verminder ten einde wins te maksimeer. Wanneer mededingende ondernemings formeel ooreenkoms saam te span, word dit 'n **kartel** genoem. 'n Kartel is 'n groep produsente wat 'n kollektiewe monopolie vorm met die doelwit om prys vas te stel en aanbod en mededingende te beperk.

Oor die algemeen is kartelle ekonomies onstabiel omdat dit aanloklik is vir lede om nie by die ooreenkoms te hou nie deur prys in stryd met die ooreenkoms te verlaag, en meer as die kwota bepaal deur die kartel te verkoop. Hoewel daar 'n aansporing is om saam te span, is daar ook 'n aansporing om mee te ding. Dit het daartoe geleid dat baie kartelle oor die langtermyn onsuksesvol was. Sommige welbekende kartelle is die Organisasie van Petroleumuitvoerande (OPUL) en De Beers Diamante in Suid-Afrika.

Waarneembare/formele samespanning, bv. kartelle, is gewoonlik per wetgewing verbode in meeste lande. Hulle bly nogtans nasionaal en internasionaal voortbestaan.

'n Dominante onderneming in 'n oligopolie sal soms die prys van 'n produk verhoog in die hoop dat sy mededingers dit sal sien as 'n teken om dieselfde te doen. Dit staan bekend as **prysleierskap** en dit is 'n voorbeeld van **stilstwyende samespanning**.

7.5 Monopolistiese mededinging

7.5.1 Kenmerke van monopolistiese mededinging

- Die **produkte is gedifferensieerd**. Produkte lyk dieselfde, maar is nie identies nie. Hulle is soortgelyk daarin dat hulle dieselfde behoeftes van die verbruiker bevredig. Die verpakking kan verskil, maar die produk is dieselfde, bv. suiker en sout.
- Gedifferensieerde produkte skep moontlikhede vir **nie-prys mededinging**, bv. advertensies.
- Monopolistiese mededinging toon 'n **hibriede struktuur**. Dit is 'n kombinasie van mededinging en 'n monopolie.
- Daar is **baie verkopers**. Dit dui 'n element van mededinging aan.
- **Toetrede tot die mark is maklik**.
- Ondernemings het **min beheer oor die prys van 'n produk**. Elke onderneming verkoop teen sy eie prys, aangesien 'n vaste prys vir die gedifferensieerde produk nie bepaal kan word nie. 'n Reeks pryse kan van toepassing wees.
- **Inligting vir kopers en verkopers is onvolleidig**.
- **Samespanning** in monopolistiese mededinging is **nie moontlik nie**.
- Resturate, loodgieters, prokureurs, versekeringsmakelaars, haarkappers, begrafnisondernemers en eiendomsagente is almal voorbeeld van monopolistiese mededingers.

7.5.2 Nie-prys mededinging

- Gedifferensieerde produkte skep geleenthede vir **nie-prys mededinging**, omdat mededinging nie op prys gebaseer is nie, maar op faktore wat verband hou met die uniekheid van die produk.
- Advertensieveldtogene en verdere produk differensiasie is kragtige vorms van nie-prys mededinging.
- Hoe groter die produk differensiasie is, hoe minder prys elasties is die vraag vir die produk.
- Groot bedrae geld word bestee aan navorsing, ontwikkeling en reclame om 'n lojale ondersteunersgroep te bou.
- **Handelsmerke** speel dus 'n belangrike rol in klandisie-lojaliteit as 'n verbruiker een produsent bo 'n ander kan verkies. Groot kettingwinkels, soos Checkers, Spar, ens. het hulle eie handelsmerke vir sommige produkte. Meeste van die produkte is presies dieselfde as dié van bekende handelsmerke.

7.5.3 Pryse en produksievlekke oor die kort- en langtermyn

- Die vraagkurwe van 'n monopolistiese mededingter is dieselfde as dié van 'n monopolis.
- Korttermyn ewewig (ekonomiese wins en verlies) kom ooreen met 'n monopolie, maar die vraagkurwe is meer prys elasties (vlakker) weens goeie plaasvervangers.

- Langtermyn ewewig word gekenmerk deur normale wins, weens die maklike toetrede tot en uittrede van die mark (soortgelyk aan 'n volmaakte mark). Ekonomiese wins gerealiseer oor die korttermyn lok meer ondernemings om tot die mark toe te tree.

7.5.4 Vergelyking van monopolistiese mededinging met volmaakte mededinging

- Albei ondernemings realiseer normale wins oor die lang termyn. Daarom is daar nie 'n verskil oor die lang termyn tussen die volmaakte mark en die monopolistiese mark wat wins betref nie.
- Prysekwilibrum is hoër as in die volmaakte mark. Die verbruiker betaal dus minder in die volmaakte mark en meer in die monopolistiese mark.
- Die monopolistiese mededinger produseer nie by die minimum van die LGK nie, terwyl die volmaakte mark mededinger dit wel doen. Hy is minder doeltreffend.
- Die volmaakte mark mededinger produseer meer teen 'n laer prys, terwyl die monopolistiese mededinger minder produseer teen 'n hoër prys.

7.6 Opsomming van markstrukture

	Onderneming	Volmaakte mededinging	Monopolistiese mededinging	Oligopolie	Monopolie
A	Aantal ondernemings	Baie	Groot aantal	Baie min	Een
B	Marktoetrede	Volkome vry/onbeperk	Vry/onbeperk	Vry, maar nie maklik nie. Wissel van vry tot beperk.	Beperk of heeltemal geblokkeer
C	Aard van die produk	Homogeen/identies	Gedifferensieerd	Homogeen/gedifferensieerd	Uniek (met geen plaasvervanger)
D	Vraagkurwe	Horisontaal – onderneming prysnemer	Afwaartse helling, maar relatief elasties	Afwaartse helling Geknikte (relatief onelasties en elasties)	Afwaartse helling (ONELASTIES). Gelyk aan die markvraagkurwe
E	Markinligting (kennis van marktoestande)	Volmaakte kennis d.w.s. volledig	Onvolledig	Onvolledig	Volmaakte kennis d.w.s. volledig
F	Beheer oor markprys	Geen beheer. Prysnesmer	Beperk/mate van beheer	Taanlike beheer, maar nie prysbepaler	Volledige beheer, prysbepaler

G	Wins/verlies	Kort termyn = ekonomiese wins/verlies Lang termyn = Normale wins	Korttermyn = ekonomiese wins/verlies Lang termyn = Normale wins	Ekonomiese wins oor langtermyn	Ekonomiese wins oor kort- en langtermyn
H	Besluitneming	Besluit het geen invloed op ander	Beïnvloed deur ander mededingers	Beïnvloed deur ander mededingers	Onafhanklik
G	Voorbeelde	Varsprodukte	Restaurante	Petrol, olie	Water & elektrisiteitvoorsiening (Eskom)
	Samespanning	Nie moontlik nie	Nie moontlik nie	Moontlik	Nie relevant nie
J	Tegniese doeltreffendheid	Ja	Naby	Moontlik	Moontlik
K	Toedelings-doeltreffendheid	Ja	Naby	Nee	Nee

Aktiwiteit 2

Voltooi die volgende tabel deur die ontbrekende inligting in te vul:

Kenmerke	Volmaakte mark	Monopolistiese mededinging	Oligopolie	Monopolie
	So baie mededingers dat 'n enkele onderneming nie die markprys kan beïnvloed nie		So min mededingers dat elke onderneming die optrede van die ander in ag neem	
Marktoetrede	Volkome vry	Vry		
			Neig afwaarts	
Langtermyn ekonomiese wins			Positief	
Verkoper se markkrag				
Beheer oor die prys		'n Mate van beheer		Aansienlik meer as die oligopolie
Voorbeelde		Kitskoswinkels		Eskom

[20]

Antwoorde op Aktiwiteit 2

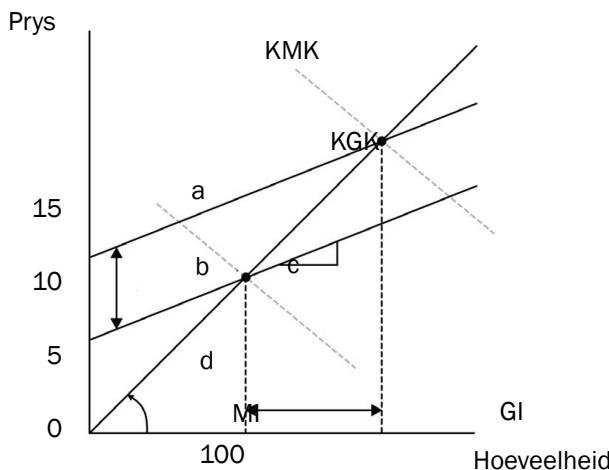
Kenmerke	Volmaakte mark	Monopolistiese mededinging	Oligopolie	Monopolie
Aantal ondernemings✓	So baie mededingers dat 'n enkele onderneming nie die markprys kan beïnvloed nie	'n Baie groot aantal	So min mededingers dat elke onderneming die optrede van die ander in ag moet neem	Een onderneming✓
Marktoetrede	Volkome vry	Vry	Vry tot geblokkeer✓	Geblokkeer✓
Vraagkurwe✓	Neig afwaarts van links na regs✓	Neig afwaarts✓	Neig afwaarts	Neig afwaarts = markvraag-kurwe✓
Langtermyn ekonomiese wins	Normale wins✓	Normale wins✓	Positief	Positief✓
Verkoper se markkrag	Geen (prysnemer)✓	'n Mate van✓	Aansienlik✓	Groot (prysbepaler)✓
Beheer oor die prys	Geen✓	'n Mate van beheer	Aansienlik✓	Aansienlik meer as die oligopolie
Voorbeelde	Goud en ruolie✓	Kitskoswinkels	Petrol en ruolie✓	Eskom

[20]

Aktiwiteit 3

Bestudeer die volgende grafiek en beantwoord die vrae wat volg:

1. Omskryf die term "onvolmaakte mark". (2)
 2. Motiveer hoekom die bestaande grafiek 'n korttermynnewewig aandui. (4)
 3. Watter punt op die grafiek dui winsmaksimering aan? (2)
 4. Bereken die ekonomiese wins. (6)

[14]

Antwoorde op Aktiwiteit 3

1. 'n Onvolmaakte mark kom voor waar die markprys nie 'n ware weerspieëling van die skaarsheid van die produk is nie.✓✓ (2)
2. Die onderneming produseer waar $KMK = MI$ en is dus in ekwilibrium op die kort termyn.✓✓✓ Die helling van die kurwes dui op die korttermyn.✓✓ (4)
3. d waar $MI = MK$ ✓✓ (2)
4. Inkome = Prys (15) × Hoeveelheid (100)✓
= R1 500✓✓
Koste = Koste (10) × Hoeveelheid (100)✓✓
= R1 000✓
Ekonomiese wins = Inkome (R1 500) – Koste (R1 000)
= R500✓✓ (6)

[14]

Die redes vir en gevolge van markmislukkings

Markte kan om verskeie reders misluk. Die redes vir, en gevolge van **markmislukking** word in hierdie onderwerp verduidelik.

Oorsig

HOOFSTUK	INHOUD	BESONDERHEDE VAN INHOUD VIR ONDERRIG, LEER EN ASSESSERINGSDOELEINDES
8. Dinamika van markte: Markmislukkings	<p>Verduidelik die redes vir en gevolge van markmislukkings met betrekking tot die koste-voordeelanalise</p> <ul style="list-style-type: none"> • Die oorsake van markmislukkings <ul style="list-style-type: none"> - Eksternaliteite <ul style="list-style-type: none"> - Privaat koste - Privaat voordele - Maatskaplike koste - Maatskaplike voordele - Markte wat gemis word <ul style="list-style-type: none"> - Gemeenskaplike goedere - Kollektiewe goedere - Openbare goedere - Meriete en nie-meriete goedere - Onvolmaakte mededinging <ul style="list-style-type: none"> - Gebrek aan inligting <ul style="list-style-type: none"> - Verbruikers - Werkers - Entrepreneurs - Onbeweeglikheid van produksiefaktore <ul style="list-style-type: none"> - Arbeid - Fisiese kapitaal - Tegnologiese verandering - Onvolmaakte verspreiding van inkomste en welvaart • Gevolge van markmislukkings <ul style="list-style-type: none"> - (Verwys na die "Pareto"-doeltreffendheid) <ul style="list-style-type: none"> - Produktiewe ondoeltreffendheid - Toewysingsondoeltreffendheid - Eksternaliteite <ul style="list-style-type: none"> - Negatiewe eksternaliteite - Positiewe eksternaliteite - Regeringsinmenging - Reëls en regulasies <ul style="list-style-type: none"> - Direkte beheer - Onvolmaakte markte - Minimum lone - Maksimum pryse - Minimum pryse 	<ul style="list-style-type: none"> • Bespreek die oorsake van markmislukkings in besonderhede <p>H.O.T VRAAG: Trek 'n volledig benoemde grafiek om die basiese elemente van die begrip "eksternaliteite" te illustreer</p> <p>H.O.T VRAAG: Hoekom produseer owerhede self goedere en dienste?</p> <div style="border: 1px solid black; padding: 10px; margin-top: 10px;"> <p>Dit is belangrik om te verduidelik hoe die oorsake verband hou met markmislukking.</p> </div> <ul style="list-style-type: none"> • Bespreek die gevolge van markmislukking in besonderhede • Illustreer produktiewe en toedelingsondoeltreffendheid met behulp van 'n produksiemoontlikheidskurwe (verwys na die "Pareto"-doeltreffendheid) <p>H.O.T VRAAG: Trek twee grafieke om negatiewe en positiewe elemente van die begrip "eksternaliteite" te demonstreer</p> <ul style="list-style-type: none"> • Illustreer met behulp van grafieke

	<ul style="list-style-type: none"> - Belastings en Subsidies <ul style="list-style-type: none"> - Die prysmeganisme - Subsidies vir goedere en dienste - Herverdeling van welvaart - Owerheidsbetrokkenheid by produksie • Koste-voordeelanalise <ul style="list-style-type: none"> - Omskrywing/Definisie - Redes vir 'n KVO - Toepassings/voorbeelde in Suid-Afrika 	<ul style="list-style-type: none"> • Omskryf/verduidelik die begrip • Bespreek die rasional/redes kortliks • Beklemtoon goeie praktiese voorbeelde • Pas dit toe met grafiese of numeriese illustrasie <p>H.O.T VRAAG: Bied 'n praktiese voorbeeld aan vir die gebruik van 'n KVO</p>
--	---	--

8.1 Sleutelbegripe

Hierdie omskrywings sal jou help om die sleutelbegripe in Ekonomie wat in hierdie studiegids gebruik word, te begryp. Maak seker jy verstaan hierdie begripe.

BEGRIP	OMSKRYWING
Eksternaliteite	Koste of voordele vir derde partye wat nie in die markprys van goedere ingesluit is nie.
Koste-voordeelanalise	'n Regeringsanalise van 'n projek wat die koste en voordele van 'n projek oorweeg om te bepaal of dit uitgevoer moet word.
Maatskaplike koste	Die koste van 'n goed of diens wat deur die gemeenskap betaal word. Dit word bereken deur die privaat koste en die eksterne koste bymekaar te tel, bv. die lugbesoedeling wat motors veroorsaak, sal mense se gesondheidskoste affekteer.
Maatskaplike voordeel	Die voordeel wat die gemeenskap verkry van die gebruik van 'n goed of diens, bv. belastingbetalers betaal vir padinstandhouing en die gemeenskap baat by minder ongelukke. Dit word bereken deur die eksterne voordeel by die privaat voordeel te tel.
Maksimum prys/ Prysplafon	'n Prys vasgestel onder die ekwilibriumprys/markprys sodat goedere bekostigbaar kan wees.
Markmislukking	Wanneer die vraag- en aanbodkragte nie daarin slaag om hulpbronne doeltreffend toe te deel nie.
Meriete goedere	Goedere wat so voordelig is vir die samelewing dat elke individu dit kan verbruik ongeaginkomste, bv. gesondheidsorg, onderwys.
Minimum loon	'n Minimum loon vasgestel deur die regering. Geen werkewer mag sy werknemers minder as dit betaal nie. Dit is vasgestel bokant die ekwilibrium loonkoers.
Minimum prys/ Vloerprys	'n Prys vasgestel bo die ekwilibriumprys/markprys sodat produsente 'n regverdige wins kan realiseer.
Negatiewe eksternaliteite	Die koste van 'n derde party wat nie by die markprys ingesluit is nie. Dit is 'n verskil tussen maatskaplike en privaat koste, bv. die skadelike effek van 'n produk, soos besoedeling.
Nie-mededingende goedere	Goedere wat deur een persoon verbruik word, sal nie die verbruik van 'n ander persoon verminder nie, bv. straatligte.
Nie-meriete goedere	Goedere wat sosiaal gesien skadelik is, bv. sigarette, dobbel.
Nie-uitsluitbare goedere	Goedere waarby individue kan baat selfs al betaal hulle nie daarvoor nie, bv. televisie of polisiemag.
Openbare werke program	'n Regeringsinisiatief gemik op verligting van armoede deur tydelike werkskepping in infrastruktuur en ander areas.
Positiewe eksternaliteite	Die voordeel verkry deur 'n derde party wat nie in die markprys ingesluit is nie.
Privaat koste	Die werklike prys wat die verbruiker betaal wanneer 'n produk gekoop word, bv. R150 000 vir 'n motor.
Privaat voordeel	Die voordeel wat 'n verbruiker ontvang van die gebruik van die goed, of die voordeel wat 'n produsent ontvang met die verkoop van die goed, bv. die verbruiker ervaar die genot om die motor te bestuur.
Produktiewe/tegniese ondoeltreffendheid	Wanneer hulpbronne nie behoorlik gebruik word om die optimale aantal goedere teen die laagste pryse en beste kwaliteit te produseer nie.
Produsentsubsidies	'n Kontanttoelaag wat 'n produsent ontvang om produksiekoste te verlaag en sodoende meer goedere teen 'n laer prys te produseer.
SABS – Suid-Afrikaanse Buro vir Standaarde	'n Instelling wat die kwaliteit van goedere in Suid-Afrika monitor.
Swartmark	'n Onwettige mark waar onwettige goedere gekoop en verkoop word, of onwettige pryse gevra word.
"Pareto" doeltreffendheid	Kom voor wanneer hulpbronne nie herangepas kan word om een verbruiker te bevoordeel sonder om 'n ander te benadeel nie. Daar is geen geleentheidskoste nie.
Verdelingsondoeltreffendheid	Wanneer hulpbronne nie in die regte mate en die produkmensel nie na die smaak van verbruikers is nie. Dit is moontlik om hulpbronne so te herverdeel dat een persoon beter daaraan toe is, terwyl 'n ander nie slechter daaraan toe is nie.

8.2 Die redes vir markmislukking

Daar is baie redes vir markmislukking. Dit sluit in:

8.2.1 Eksternaliteite

Eksternaliteite is kostes wat nie by die prys van goedere/dienste ingesluit is nie en gevvolglik is daar 'n verskil tussen maatskaplike koste/voordele, en privaat koste/voordele.

- **Privaat koste:** die koste om goed of diens te produseer wat omsit in die prys wat verbruikers betaal. Ook interne koste genoem.
- **Privaat voordele:** Interne voordele vir diegene wat goedere produseer en koop, bv. produksie van 'n fiets (vir die produsent) en gebruik van die fiets (vir die verbruiker).
- **Maatskaplike koste:** Dit is koste vir dié wat die produk skep en vir die gemeenskap in sy totaliteit. Byvoorbeeld, die maatskaplike koste van elektrisiteit sluit die koste van kapitaal, arbeid en insette, die koste van die eksternaliteite soos vuil water en lug in. Maatskaplike koste = privaat koste + eksterne koste.
- **Maatskaplike voordele** is voordele vir dié wat die produk skep en die gemeenskap in sy totaliteit. Byvoorbeeld, munisipaliteite verskaf skoon water aan die gemeenskap. Dit lei weer tot minder siektes. Maatskaplike voordele = Privaat voordele + eksterne voordele.

Negatiewe eksternaliteite is dinge soos besoedeling, tabakrook en alkoholmisbruik. Die koste van negatiewe eksternaliteite word deur die gemeenskap betaal, nie deur die produsente nie. Bv. Stuyvesant produseer sigarette en baie siektes word met rook verbind. Die behandeling van hierdie siektes word deur die gemeenskap betaal.

Positiewe eksternaliteite is die positiewe effekte van produkte vir derde partye waarvoor nie betaal word nie.

Negatiewe eksternaliteite word dikwels oorgeproduseer terwyl positiewe eksternaliteite ondergeproduseer is. Dit lei tot markmislukking.

8.2.2 Markte wat gemis word

Markte is onvolledig omdat hulle nie aan die vraag vir sekere goedere kan voldoen nie.

Openbare goedere (gemeenskap en kollektiewe goedere) is hoog in aanvraag, maar nie voorsien deur die mark nie omdat die wins daarop te laag en die hoë kapitaalkoste om dit te produseer, te hoog is. Omdat privaat produsente nie die goedere kan terughou weens wanbetaling nie, is hulle onwillig om die goedere te voorsien. Die openbare sektor (staat) voorsien dus hierdie goedere en dienste.

Openbare goedere

Dit sluit gemeenskaplike en kollektiewe goedere in en het twee eienskappe:

- **Nie-mededingend:** Verbruik deur een persoon verminder nie die verbruik deur 'n ander individu nie, bv. 'n ligtoring.
- **Nie-uitsluitbaarheid:** Verbruik kan nie beperk word tot diegene wat daarvoor betaal het nie (parasiete kan dit ook gebruik), bv. radio en televisie.

Wanneer jy 'n produk in 'n polistereenhouer koop, gee dit aanleiding tot 'n negatiewe eksternaliteit – besoedeling! Dit is 'n vorm van markmislukking.

Daarby

- **Maatskaplike voordele oorskry privaat voordele:** bv. gesondheidsorg en onderwys.
- **Nie-weiering:** Individue kan hulle nie weerhou van verbruik nie, bv. straatbeligting.
- **Oneindige verbruik:** Bv. verkeersligte.

Gemeenskaplike goedere

Dit is goedere soos verdediging, polisiedienste, gevangenisdienste, straatbeligting, vloedwaterbeheer, stormwaterdreinering en ligtorings.

Kollektiewe goedere

Dit is goedere soos parke, strandfasiliteite en strate. Markte is onvolledig en kan nie die vraag na alle goedere bevredig nie. Die openbare sektor (staat) voorsien gemeenskaplike goedere, wat bestaan uit:

Meriete en nie-meriete goedere

- **Meriete goedere:** Dit is hoog in aanvraag vir die algemene welvaart, maar nie hoog gewaardeer deur die mark nie, bv. gesondheidsorg, onderwys en veiligheid. As mense die markprys daarvoor moes betaal, sou weinig verbruik word. Die mark misluk omdat die mark minder as die vraag produseer.
- **Nie-meriete goedere:** Hierdie is goedere wat oorverbruik word, bv. sigarette, alkohol en dwelms. Dus word meer geproduseer as wat sosiaal aanvaarbaar is. Die regering verbied of verminder verbruik van hierdie produkte deur belasting, en verskaf inligting aan die bevolking oor die nadelige effekte daarvan.

8.2.3 Onvolmaakte mededinging

- Mededinging in mark-ekonomiese word beperk deur die mag van sekere produsente met hoofsaaklik onvolmaakte mededinging, om te **voorkom** dat nuwe ondernemings tot die mark toetree.
- Toetrede word versper deur advertensies, tekort aan kapitaal en beheer van hulpbronne.
- Die **onvolmaakte mark** laat nie prysonderhandelinge toe nie.
- Advertensies word gebruik om produsente se soewereiniteit (dominansie) te bevorder, wat verbruikers aanmoedig om bestaande produkte te koop. Dit stel produsente in staat om die bekendstelling van nuwe produkte aan die mark uit te stel in hul eie belang (bv. ondernemings het jare gelede al die tegnologie gehad om lang-lewe gloeilampe te produseer, maar het verkies om dit nie op die mark beskikbaar te stel nie).

8.2.4 Gebrek aan inligting

Verbruikers, workers en entrepreneurs beskik nie oor die nodige inligting om rasionele besluite te neem nie. Die gevolg is dat hulpbronne nie doeltreffend aangewend word nie.

- **Verbruikers:** Om hul voordele te maksimeer, het verbruikers

inligting oor goedere en dienste nodig. Hoewel tegnologie dit aan die verbruiker bied, het tegnologie vanselfsprekend nie volmaakte inligting nie.

- **Werkers:** Is dikwels onbewus van werksgeleenthede.
- **Entrepreneurs:** 'n Gebrek aan inligting rakende koste, beskikbaarheid en produktiwiteit van produksiefaktore beïnvloed hul doeltreffendheid.

8.2.5 Onbeweeglikheid van produksiefaktore

- Arbeid neem tyd om van een area na 'n ander te beweeg.
- Die aanbod van geskoolde arbeid kan nie verhoog word nie weens die tyd benodig om geleer of opgelei te word.
- Fisiese kapitaal, soos fabrieksgeboue, of infrastruktuur, soos telefoonlyne, kan nie maklik verplaas word nie.
- Strukturele veranderinge, soos om van produksie van plastieksakke na papiersakke, of om van arbeidsintensiewe produksie na gerekenariseerde produksie om te skakel, vereis 'n aanpassing in werknesvaardighede, indiensneming en werkpatrone. Dit neem tyd om te verander.

8.2.6 Onvolmaakte verspreiding van inkomste en welvaart

- **Inkomsteverspreiding:** Die markstelsel staan neutraal tot kwessies van inkomsteverspreiding.
- **Diskriminasie:** Verwring die inkomste van vroue en minderheidsgroepe, gestremdes en mense wat gebuk gaan onder siekte en onbevoegdheid.
- Die mark produseer goedere en dienste slegs vir diegene wat dit kan bekostig.
- Dit lei daartoe dat sommige mense te veel goedere het en ander te min goedere het.
- Die verskil in inkomste ontstaan omdat daar 'n verskil in markkrag, ongelyke onderwysgeleenthede, diskriminasie en oorverwing is.

8.3 Gevolge/resultate van markmislukkings

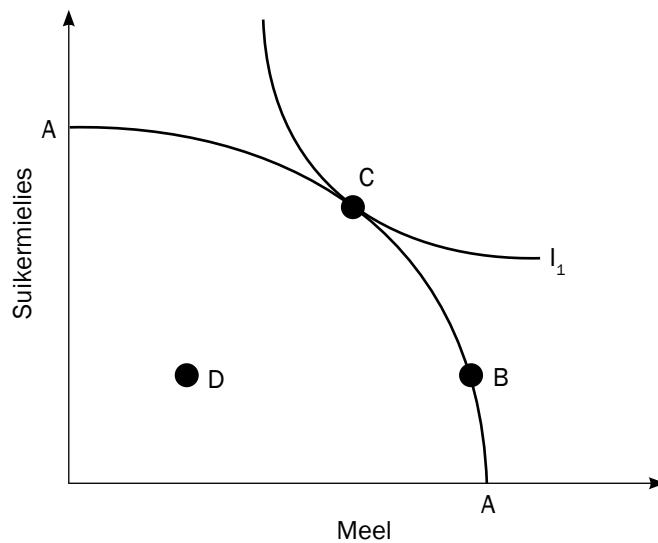
8.2.1 Ondoeltreffendhede

Leer hierdie vier gevolge van markmislukking.

Twee tipes ondoeltreffendhede is moontlik:

1. Produktiewe ondoeltreffendheid/Tegniese ondoeltreffendheid
Wanneer hulpbronne nie behoorlik aangewend word om die maksimum aantal produkte teen die laagste koste en beste kwaliteit te produseer nie.
2. Toewysingsondoeltreffendheid
Toewysonoeloetreffendheid beteken dat die hoeveelheid en tipe goedere en dienste nie die verbruiker se behoeftes bevredig nie.

Figuur 8.1 Ondoeltreffendhede kan geïllustreer word met 'n produksie-moontlikheidskurwe

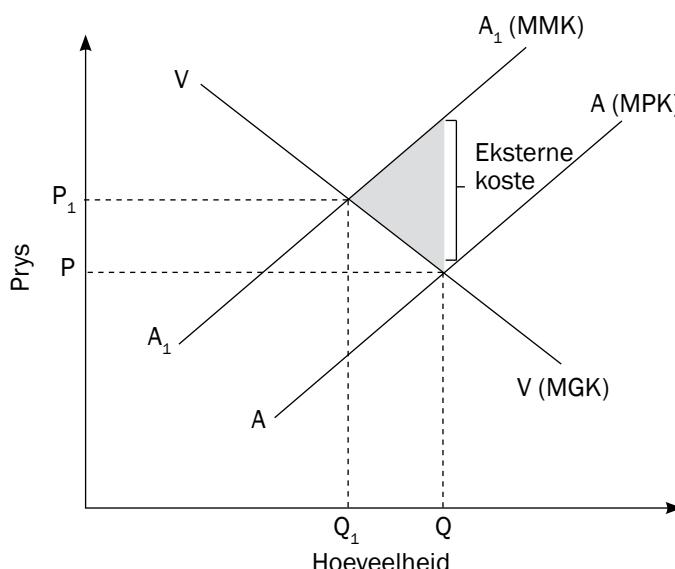
- Die produksie-moontlikheidskurwe (AA) hierbo toon 'n kombinasie van goedere wat geproduseer kan word met gebruik van al die beskikbare hulpbronne.
- Enige punt op die kurwe toon 'n kombinasie van goedere waar hulpbronne doeltreffend aangewend sal word.
- Dus dui elke punt op die kurwe produktiewe/tegniese doeltreffendheid aan.
- Die Afwydigheidskurwe (I_1) toon 'n kombinasie van twee goedere wat die verbruiker dieselfde bevredigingsvlak gee. As produksie egter plaasvind by punt B op die kurwe, maar die vraag na die produk lê by punt C, kom ondoeltreffende toewysing voor waar die behoeftes van die verbruiker nie bevredig word nie.
- Verder, enige punt op die kurwe na links soos by D, dui aan dat sommige hulpbronne nie gebruik word nie. As dit voorkom, beteken dit dat sommige verbruikers van goedere ontneem word. Dit illustreer produktiewe en ondoeltreffende toewysing.

8.3.2 Eksternaliteite (oorspoel-effekte)

Negatiewe eksternaliteite

Negatiewe eksternaliteite dra 'n privaat koste (die koste om die werklike produk te produseer) en 'n maatskaplike koste (koste vir die gemeenskap).

As die maatskaplike koste vir 'n goed by die privaat koste van die goed getel word, sal die finale prys verhoog en minder goedere sal geproduseer word. Dit word in Figuur 8.2 hieronder uitgebeeld.

Figuur 8.2 Negatiewe eksternaliteite

Uit die grafiek blyk dit dat:

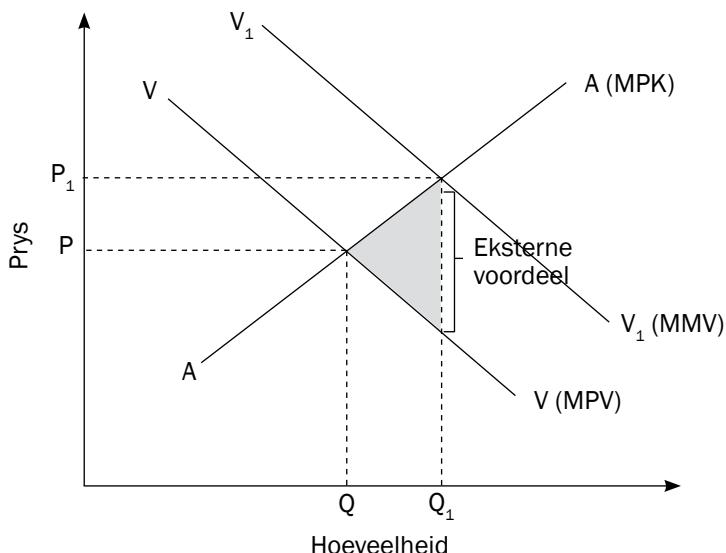
- Die vraag na die sigarette word verteenwoordig deur VV.
- Die aanbod van die produk, wat ook die marginale privaat koste (MPK) van die nywerheid is, word verteenwoordig deur AA.
- As gevolg van die besoedeling is die marginale maatskaplike koste (MMK) groter as MPK.
- As die mark sy eie gang gaan, sal 'n hoeveelheid Q by prys P geproduseer word.
- Dit is 'n maatskaplike ondoeltreffende oplossing.
- Maatskaplike doeltreffendheid vereis dat MMK gelyk moet wees aan die produkprys.
- Dit gebeur by P_1 en hoeveelheid Q_1 .
- Dus word minder goedere geproduseer teen 'n hoër prys.
- Die geskeerde deel verteenwoordig die negatiewe eksternaliteit (welvaartsverlies) vir die gemeenskap.

Die staat gebruik drie metodes om negatiewe eksternaliteite te verminder:

- Die staat voer **veldtogene** om mense te oorred om nie negatiewe eksternaliteite te veroorsaak nie.
- **Belastingheffings** op goedere wat negatiewe eksternaliteite veroorsaak, bv. belastings op sigarette en alkohol.
- **Invoer van wette en regulasies** om aktiwiteite te voorkom wat negatiewe eksternaliteite kan veroorsaak, bv. tabakmaatskappy word nie toegelaat om te adverteer nie. Wette reguleer besoedelingsvlakke en afval.

Positiewe eksternaliteit

As mense die maatskaplike voordeel van 'n goed besef, sal hulle meer daarvan wil hê. Die prys van die goed sal daarom verhoog. Dit word in Figuur 8.3 hieronder geïllustreer.

Figuur 8.3 Positiewe eksternaliteit

Uit die grafiek blyk dat:

- Die aanbod van onderwys, wat ook die marginale maatskaplike koste is, word verteenwoordig deur AA.
- Die vraag na skoolonderwys, wat ook die marginale privaat voordeel (MPV) van die nywerheid is, word verteenwoordig deur VV. Die skoolgeldkoste is P en die hoeveelheid gevra en voorsien is Q.
- As die skoolgeld P is, sal meeste leerders dit nie kan bekostig nie.
- Die vraagkurwe V_1V_1 verteenwoordig ook die marginale maatskaplike voordeel (MMV), dit is, die vlak van onderwys wat vereis moet word.
- As gevolg van die voordeel van onderwys, is (MMV) groter as (MPV).
- As die mark sy eie gang gaan, sal hoeveelheid Q geproduseer word by prys P.
- Daar sal maatskaplike ondoeltreffendheid in die mark wees omdat nie genoeg onderwys voorsien word nie.
- As die maatskaplike voordele besef word, sal hoeveelheid Q_1 teen die prys P_1 geproduseer word.
- Meer onderwys sal voorsien word en dit sal lei tot maatskaplike doeltreffendheid.
- Die gesakeerde deel toon die positiewe eksternaliteit (welvaartvoordeel) vir die gemeenskap.

Die staat moedig positiewe eksternaliteit aan:

- Adverteer oor die radio en op televisie.
- Voorsien onderwys, gesondheidsorg en ander dienste gratis of teen 'n lae koste.
- Voorsien verbruikerssubsidiës.
- Verbruikerssubsidiës verlaag die koste van 'n produk en moedig gebruik daarvan aan.

8.3.3 Staatsinmenging

Reëls en regulasies

a) Direkte beheer

Die staat kan wette instel of die bestaande wetlike raamwerk gebruik om ondernemings te beheer wat negatiewe eksternaliteite genereer.

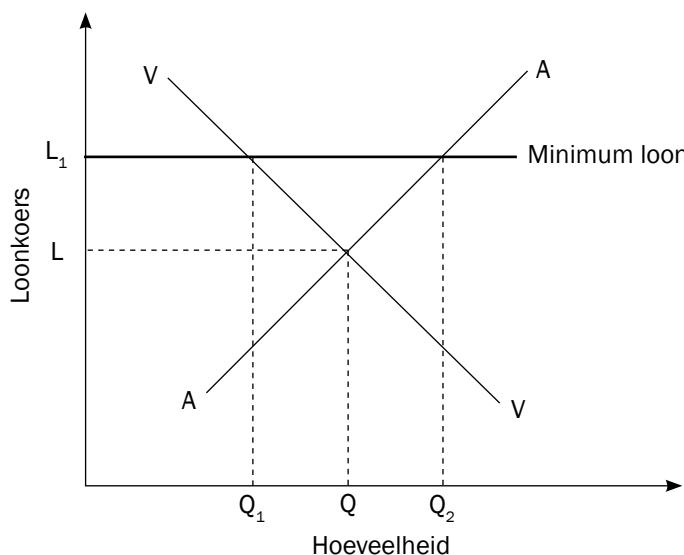
b) Onvolmaakte markte

Ondernemings in 'n onvolmaakte mark voorsien 'n beperkte hoeveelheid goedere en dienste teen baie hoë prys.

Die staat voorkom buitensporige hoë prys wat ondernemings vra deur mededingingswetgewing, verseker vrye toegang tot die mark, voorkom skadelike samespanning en moedig buitelandse mededinging aan. Dit help om goedere se prys laag te hou.

c) Vasstelling van minimum lone

- Wanneer die staat 'n minimum loon afdwing, beteken dit dat werkers 'n sekere loonbedrag betaal moet word en niks minder as dit nie.
- Figuur 8.4 hieronder toon dat as die loonkoers vasgestel is by L , sal die ooreenstemmende vraag na en aanbod van arbeid Q wees.
- As 'n minimum loonkoers van L_1 vasgestel word, sal die vraag na arbeid daal van Q na Q_1 . Instelling van minimum lone kan werkloosheid vir sommige mense tot gevolg hê.
- Die hoeveelheid arbeid verskaf sal egter styg van Q na Q_2 .
- Meer mense sal hul arbeid aanbied as gevolg van die meer regverdigte inkomsteverdeling.

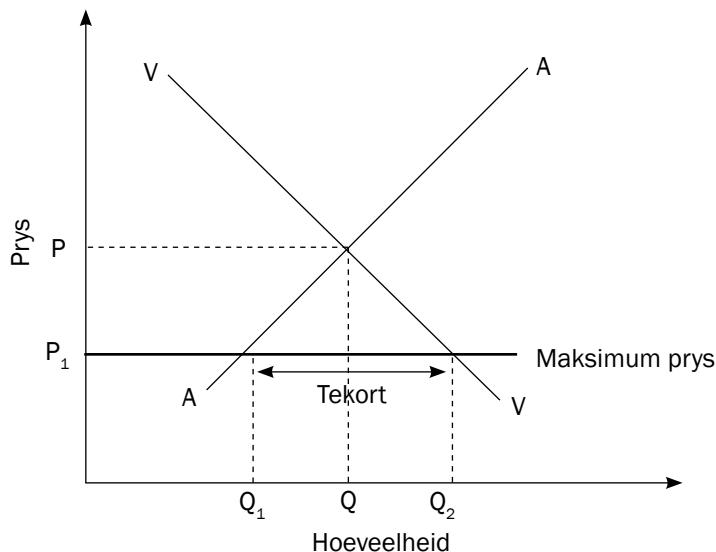

Figuur 8.4 Vasstelling van minimum lone

d) Vasstelling van maksimum prys/plafonpryse

- Die staat stel 'n **maksimum plafonprys** onder die markprys vas om goedere meer bekostigbaar te maak.
- Maksimum pryses laat die **armes meer toegang tot sekere goedere en dienste toe**.

- 'n Maksimum prys word vasgestel vir goedere soos basiese voedsel, behuising en vervoer.
- In Suid-Afrika word die prys van petrol, diesel en parafien teen hulle maksimum prys beheer.

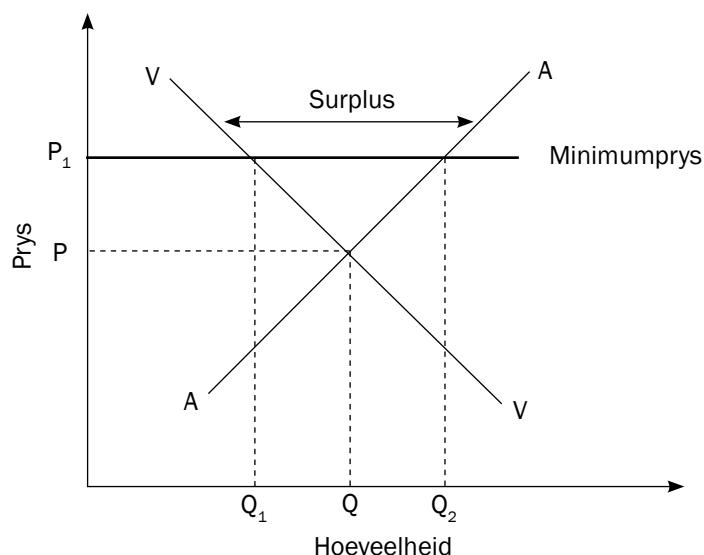

Figuur 8.5 Vasstelling van maksimum prys

- Aanvanklik is die markewewigsprys P en die ewewigshoeveelheid Q .
- Die staat gryp in met wetgewing wat bepaal dat melk nie vir meer as P_1 verkoop mag word nie.
- Die effek van die maksimum prys is dat die hoeveelheid aangebied daal na Q_1 en die hoeveelheid gevra styg na Q_2 .
- 'n Melktekort gelykstaande aan die verskil tussen Q_1 en Q_2 kom voor.
- 'n Tekort skep die probleem van verdeling van melk aan verbruikers.
- Swartmarkte ontstaan waar mense melk kan koop. 'n Swartmark is 'n onwettige mark waar óf goedere onwettig gekoop en verkoop word, óf waar onwettige prysse gevra word.
- Maksimum prys kan 'n tekort aan goedere meebring, maar dit verhoog die welvaart van verbruikers omdat goedere teen laer prysse gekoop kan word.

e) Vasstelling van minimum prys/vloerpryse

- Die staat stel 'n **minimum prys** bo die markprys vas.
- Dit word gedoen om **produsente in staat te stel om 'n redelike wins te realiseer** as aanmoediging om belangrike noodsaklike goedere te produseer.

Figuur 8.6 Vasstelling van minimum pryse

- Beskou die koringmark.
- Die markekwilibriumprys is P en die ekwilibrium hoeveelheid is Q .
- As die staat die minimumprys vasstel by P_1 sal boere meer wins realiseer en meer koring produseer. Die hoeveelheid aangebied sal dus toeneem tot Q_2 .
- Die hoeveelheid gevra sal egter daal tot Q_1 .
- Daar sal 'n koringsurplus wees gelyk aan die verskil tussen Q_2 en Q_1 .
- 'n Surplus beteken dat die staat die surplus moet koop en dit óf plaaslik, óf oorsee moet verkoop.
- Hoewel minimum pryse 'n surplus kan veroorsaak, bevorder dit die aanbod van belangrike voedselitems.

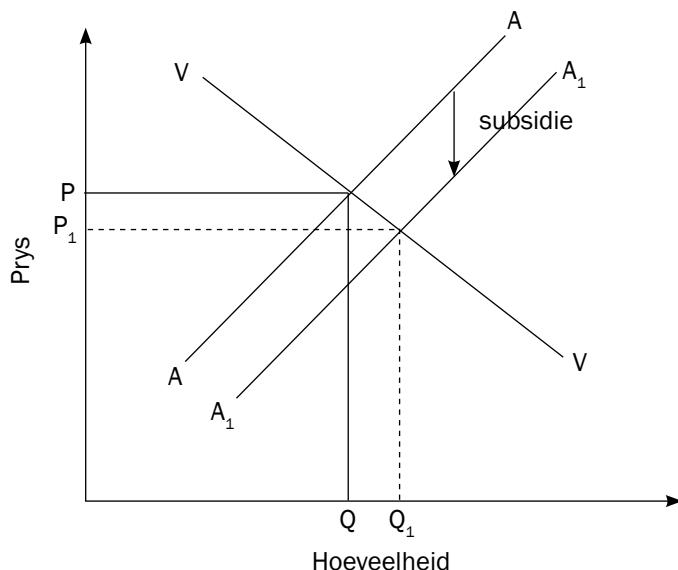
f) Belastings en subsidies

Belastingheffings:

Die staat gryp by die mark in deur belastingheffings om eksterne koste te verhaal. Hierdie belastings sal die prys verhoog en tot 'n afname van produksie lei. Dit kan help om 'n negatiewe eksternaliteit, soos besoedeling, te verminder.

Voorsiening van produsentsubsidies

- Die staat subsidieer produsente ten einde hulle aan te moedig om produksie van goedere te verhoog. Aanbod verhoog.
- Produsentsubsidies word dikwels vir leweransiers van landbouprodukte soos melk, koring en mielies gegee.
- Subsidies verlaag die produksiekoste van die goedere en gevolglik daal die markprys van die goedere.

Figuur 8.7 Belastings en subsisies

Byvoorbeeld, as ons kyk na Figuur 8.7:

- Die markprys van rys is P en die ooreenstemmende hoeveelheid is Q .
- As die staat rysproduksie subsidieer, sal die markprys daal na P_1 met die ooreenstemmende hoeveelheid Q_1 .
- Die laer P_1 -prys sal die armes in staat stel om meer rys te koop.

g) Herverdeling van welvaart/rykdom

- Tradisionele metodes, bv. heffing van verskeie belastings en voorsiening van gratis dienste, goedere en kontant het die armes bevoordeel.
- Implementering van regstellende maatreëls, bv. gebruik van wette om herverdeling af te dwing. Dit sluit SEB, regstellende aksie, bemagtiging, grondherverdeling en eiendomsubsides (vir HOP-huise) in.

Die staat kan ander maniere gebruik om inkomsteverspreiding te verbeter en markmislukking te oorkom:

- Dra inkomste direk aan die armes oor, bv. toelaes vir kinderondersteuning, werkloosheidsvoordele, ens.
- Voorsien gratis goedere en dienste, bv. gemeenskapsgoedere, onderwys, ens.
- Implementeer programme om indiensneming te skep, bv. openbare werke programme.
- Subsidieer meriete goedere, bv. Sudsidieer kuns- en kultuurgeleenthede
- Hef belastings op en stel wetgewing in teen nie-meriete goedere om verbruik te ontmoedig.
- Gebruik fiskale en monetêre beleid om makro-ekonomiese stabiliteit te bereik.
- Verseker dat verbruikers deur wetgewing ingelig word oor produkte. Die Suid-Afrikaanse Buro vir Standaarde (SABS) toets verbruiksgoedere in Suid-Afrika.
- Probeer misleidende advertensies voorkom (Gesagsvereniging vir Reklame Standaarde, GRS).

8.4 Koste-voordeelanalise (KVA)

8.4.1 Omskrywing

Projekevaluasie word in die privaat en openbare sektor gedoen in terme van koste en voordele. In die **privaat sektor** word 'n uitvoerbaarheidstudie gedoen wat voorsiening maak vir wetlike aspekte met betrekking tot eksternaliteite. Verwagte privaat koste en voordele word in berekening gebring.

'n Koste-voordeelanalise word in die **openbare sektor** gedoen wat die verwagte maatskaplike koste en maatskaplike voordele wat betref voorsiening van sodanige goedere en dienste in ag neem.

Leer hierdie drie punte oor koste-voordeelanalise.

8.4.2 Redes vir koste-voordeelanalise

- Markseine, bv. prys, is van hulp om hulpbronne toe te deel deur vraag en aanbod.
- Goedere word gratis deur die staat voorsien, soos paaie, brûe, ens.
- In die afwesigheid van markseine, kan besluitneming oor die wenslikheid van 'n projek subjektief wees.
- Objektiewe kriteria mag nodig wees om ekonomiese doeltreffendheid ten opsigte van hulpbrontoedeling te verseker.
- KVA verleen meer objektiwiteit aan besluitneming.
- Dit word gedoen deur al die relevante voordele en koste van 'n projek te identifiseer om 'n ingeligte besluit te neem.

8.4.3 Toepassing van die KVA ('n voorbeeld)

KVA word gewoonlik toegepas op projekte waar verwag word dat daar 'n beduidende verskil in privaat en maatskaplike koste sal wees.

Stel jouself die Gautrein-projek voor, 'n treindiens wat Hatfield in Tshwane verbind met Johannesburg en die OR Tambo Internasionale Lughawe

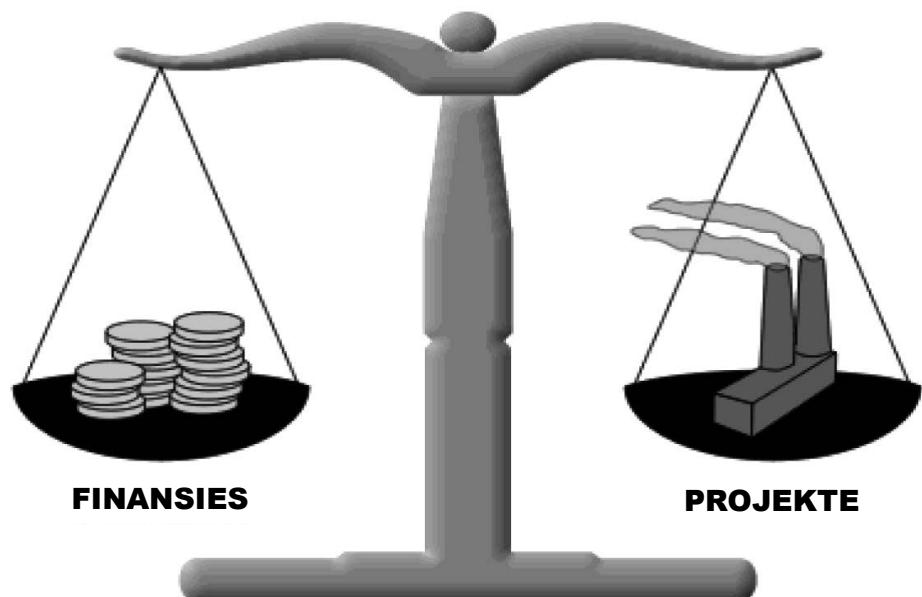
Privaat koste sal insluit:	Privaat voordele sal insluit:
<ul style="list-style-type: none"> • Grondkoste. • Boumateriaal- en toerustingkoste. • Vervoerkoste. • Arbeidkoste. • Oorhoofse koste, ens. 	<ul style="list-style-type: none"> • Reisgeld. • Regeringsubsidies. • Inkomste uit ondernemings-advertensies
Eksterne koste sal insluit:	Eksterne voordele sal insluit:
<ul style="list-style-type: none"> • Besoedeling • Uitwissing van plante, diere en insekte. • Hervestiging van mense omdat hul huise onteien is. • Verkeerstoename in sekere gebiede en versperrings van sekere vervoerroetes. 	<ul style="list-style-type: none"> • Indiensname en inkomste. • Nuwe besigheidsgeleenthede. • Tydbesparing weens die hoe spoed van die trein. • Minder verkeer en ongelukke. • Minder druk op mediese fasiliteite.

Na al die voordele en koste bepaal is, is besluit dat die Gautrein projek die samelewing meer sal baat as skade berokken. Beplanning van die Gautrein-projek het in 2000 'n aanvang geneem, maar die werkzaamhede het eers in 2006 begin.

Aktiwiteit 1

Bestudeer Figuur 8.8 en beantwoord die vrae wat volg.

Figuur 8.8

1. Watter ekonomiese tegniek vir opsomming en evaluering word in die illustrasie uitgebeeld? (2)
 2. Gee TWEE onlangse voorbeeld van potensiële projekte in Suid-Afrika wat die illustrasie pas. (2)
 3. Noem EEN maatskaplike voordeel van elk van die bogenoemde projekte. (4)
- [8]

Antwoorde op Aktiwiteit 1

1. Koste–voordeelanalise ✓✓ (2)
 2. Gautrein ✓ Coega ✓ (2)
Enige ander relevante projek.
 3. Gautrein: Beter infrastruktuur ✓✓ Meer effektiewe openbare vervoer ✓✓
Coega: Werkskepping ✓✓/hoër lewenstandaard ✓✓ (Enige 2) (4)
- [8]

Aktiwiteit 2

Onderskei tussen meriete en nie-meriete goedere.

[8]

Antwoord op Aktiwiteit 2

- Belasting, subsidies en wetgewing word gebruik om meriete en nie-meriete goedere te reguleer. ✓✓
- **Meriete goedere:** hoër verbruik van goedere word beskou as voordeelig vir die gemeenskap ✓✓ die regering gebruik subsidies ✓✓ (bv. versprei kondome). ✓✓
- **Nie-meriete goedere:** die regering hef belasting om verbruik te ontmoedig ✓✓ (bv. sigarette). ✓✓

[8]

Aktiwiteit 3

Bespreek die kenmerke van kollektiewe goedere.

[8]

Antwoord op Aktiwiteit 3

- **Nie-mededingend:** ✓✓ Verbruik deur een persoon verminder nie die verbruik deur enige ander individu nie ✓✓ bv. 'n ligtoring ✓✓
- **Nie-uitsluitbaarheid:** ✓✓ Verbruik kan nie beperk word tot diiegene wat daarvoor betaal nie (parasiete kan dit ook gebruik) ✓✓ bv. radio en televisie ✓✓

[8]

Aktiwiteit 4

Bespreek die verspreiding van inkomste en welvaart as 'n gevolg van markmislukking.

[8]

Antwoord op Aktiwiteit 4

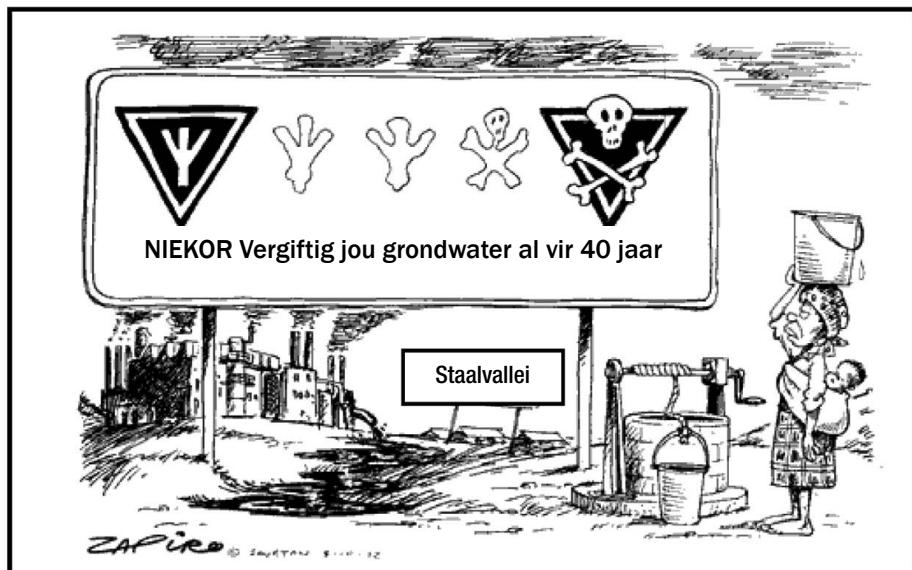
- Deur die nasionale begroting en belasting ✓✓
- Wysig die verspreiding van inkomste deur: ✓✓ Subsidies, oordragbetalings aan arm huishoudings, verskaffing van gratis goedere en dienste, implementering van werkskeppingsprogramme ✓✓
- Regulerende maatreëls: ✓✓ Grondhervorming, arbeidswetgewing, voorkeurtoegang tot verkryging van regeringskontrakte; swart ekonomiese bemagtigingsbeleide ✓✓

[8]

Aktiwiteit 5

Bestudeer die volgende spotprent en beantwoord die vrae wat volg:

1. Identifiseer die negatiewe eksternaliteit wat deur die spotprent uitgebeeld word. (2)
2. Noem TWEE maatreëls wat die regering kan aanwend om hierdie eksternaliteit te bekamp. (2)
3. Wat is die las van die fabriek in hierdie verband? (2)
4. Watter effek sal dit hê op verbruikerspryse? (2)

[8]

Antwoorde op Aktiwiteit 5

1. Besoedeling ✓✓
2. Regsaksies ✓✓ en subsidies ✓✓ (enige 1)
3. Om die besoedeling te verminder ✓✓
4. Verbruikerspryse sal styg ✓✓

[8]

Economiese groei en ontwikkeling

Oorsig

HOOFTUK	INHOUD	BESONDERHEDE VAN INHOUD VIR ONDERRIG, LEER EN ASSESSERINGSDOELEINDES
9. Ekonomiese groei en ontwikkeling	<p>Vergelyk Suid-Afrikaanse groei- en ontwikkelingsbeleide in terme van internasionale maatstawwe, lig ook die Noord/Suid-verdeling uit</p> <ul style="list-style-type: none"> • Agtergrond <ul style="list-style-type: none"> - Ekonomiese groei - Ekonomiese ontwikkeling • Die vraagkantbenadering <ul style="list-style-type: none"> - Groei en ontwikkeling <ul style="list-style-type: none"> - Monetêre beleid - Fiskale beleid - Suid-Afrikaanse benadering <ul style="list-style-type: none"> - Monetêre beleid Rentekoersveranderinge Opemarktransaksies Morele oorreding - Fiskale beleid Progressiewe persoonlike belasting Welvaartsbelasting Kontantvoordele Natura-voordele Ander herverspreiding Grondrestitusie en -herverdeling Eiendomsubsides • Die aanbodkantbenadering <ul style="list-style-type: none"> - Groeiskepping <ul style="list-style-type: none"> - Totale aanbod en vraag 	<ul style="list-style-type: none"> • Onderskei tussen groei en ontwikkeling • Onderskei tussen owerheidsbeleide, -strategieë en -inisiatiewe • Bespreek die vraagkantbenadering in besonderhede • Fokus op diskresionêre veranderinge in monetêre en fiskale beleide met die doel om totale vraagvlak en dus uitset (Reële BBP) te verander • Analiseer Suid-Afrika se benadering in terme van sy monetêre en fiskale beleide • Fokus op: die SARB wat verantwoordelik is vir die implementering van die beleid. Die primêre doelwit is om die waarde van ons geldeenheid te beskerm • Analiseer Suid-Afrika se benadering in terme van die fiskale beleid • Fokus op: die begrotingsproses, die doelwit van die fiskale beleid om makro-economiese groei en werkskepping te stimuleer en om die gewenste herverdeling van inkomste te verseker • Bespreek die aanbodkantbenadering in besonderhede

	<ul style="list-style-type: none"> - Suid-Afrikaanse benadering <ul style="list-style-type: none"> - Doeltreffendheid en effektiwiteit van markte - Sakedoeltreffendheid - Koste van sake doen • Evalueer die groei- en ontwikkelingsbeleide wat Suid-Afrika toepas <ul style="list-style-type: none"> - Groei- en ontwikkelingsbeleide <ul style="list-style-type: none"> - Heropbou en Ontwikkelingsbeleid (HOP) - Groei, Werkverskaffing en Herverdeling (GEAR) - Nasionale Vaardigheidsontwikkelingstrategie (NVOS) - Versnelde en Gedeelde Groei Inisiatief vir Suid-Afrika (Asgi-SA) - Gesamentlike Inisiatief vir die Verwerwing van Voorkeurvaardighede (JIPSA) - Uitgebreide Openbare Werkeprogram (UOWP) - Die Nuwe Groeipad (NGP) - Nasionale Ontwikkelingsplan (NOP) - Kleinsake Ontwikkelingsbevorderingsprogram (KBOBP) - Swart Ekonomiese Bemagtigingprogramme (SEB) • Die Noord/Suid-verdeling <ul style="list-style-type: none"> - Ongelyke lewenstandarde <ul style="list-style-type: none"> - Per capita-inkomste - Lewensverwagting - Onderwys - Globaliseringsongelykhede <ul style="list-style-type: none"> - Armoede - Groei - Handel - Omgewing <ul style="list-style-type: none"> - Lande in die Noorde - Lande in die Suide 	<p>H.O.T VRAAG: Analiseer die gebruik van vraag-en aanbodkantbeleide in Suid-Afrika krities</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bespreek Suid-Afrika se groei- en ontwikkelingsbeleide in besonderhede • Beoordeel Suid-Afrika se groei- en ontwikkelingsbeleide • Evaluateer (stel maatstawwe) elemente van Suid-Afrika se groei- en ontwikkelingsbeleide volgens die gegewe data <p>H.O.T VRAAG: Analiseer Suid-Afrika se Groei en Ontwikkelingsplan (GOP) in terme van groei- en ontwikkelingsdoelwitte</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vergelyk die lewenstandaard tussen lande in die Noorde en lande in die Suide • Verduidelik die positiewe/negatiewe uitwerking van globalisering op ontwikkelende lande • Verduidelik die negatiewe omgewingsuitwerkings as gevolg van die ekonomiese aktiwiteite in die Noorde en die Suide
--	--	--

9.1 Sleutelbegrippe

Hierdie omskrywings sal jou help om die sleutelbegrippe in Ekonomie wat in hierdie studiegids gebruik word, te begryp. Maak seker jy verstaan hierdie begrippe.

Begrip	Omskrywing
Aanbodkantbenadering	Beleide gemik op 'n toename in totale markaanbod
Breë-basis Swart Ekonomiese Bemagtiging (BBSEB)	Het 'n doelwit van volhoubare (in staat om voort te gaan) verspreiding van rykdom oor die bree spektrum van die Suid-Afrikaanse gemeenskap sover as wat dit moontlik is, veral die mees kwesbare lede soos vroue, hoofsaaklik deur eienaarskap en bestuur van sakeondernemings
Ekonomiese groei	'n Toename in die produktiewe kapasiteit van 'n ekonomie oor tyd. Dit is 'n verandering in die reële BBP
Ekonomiese groeibeleid	'n Beleid wat help om die jaarlikse totale produksie of inkome in die ekonomie te verhoog
Ekonomiese ontwikkeling	Die proses waardeur lewenstandaard verbeter
Ekonomiese ontwikkelingsbeleid	'n Beleid wat die interaksie van ekonomiese, maatskaplike en menslike ontwikkeling omvat
Geïntegreerde Vervaardigingstrategie (GVS)	'n Strategie wat die institusionele kapasiteit vir dienslewering versterk, wat ontwikkeling sal bevorder
Gesamentlike Inisiatief vir die Verwerwing van Voorkeurvaardighede (Joint Initiative on Priority Skills Acquisition) (JIPSA)	'n Inisiatief wat help met die ontwikkeling van vaardighede waaraan 'n dringende behoefte is om werkskepping te bevorder
Globalisering	Die wêreldwye interaksie van ekonomiese, met handel as 'n belangrike element
Groei, Werkverskaffing en Herverdeling (Growth, Employment and Redistribution) (GEAR)	'n Strategie wat ekonomiese groei aanmoedig, indiensneming verhoog en inkomste herverdeel
Heropbou- en Ontwikkelingsprogram (HOP)	'n Ontwikkelingsbeleid wat dienslewering aan armes wil verbeter en 'n omgewing vir menslike ontwikkeling skep
Klein, Medium en Mikro ondernemings (KMMO's)	'n Klein onderneming met 'n klein aandeel in die markplek; funksioneer onafhanklik van groter ondernemings; neem 'n paar mense in diens; direk bestuur deur die eienaars
Lewensverwagting	Uitgedruk in die aantal jare wat 'n kind wat nou gebore word, kan verwag word om te leef
Nasionale groeipad (NGP)	Inisiatieve om ekonomiese groei te stimuleer
Noord-Suid-verdeling	Verwys na die ontwikkelde lande in die Noordelike Halfrond en die ontwikkelende lande in die Suidelike Halfrond
Ontwikkelingsbank van Suider-Afrika (OBSA)	Bevorder ontwikkeling in Suider-Afrika deur finansiering van belangrike ontwikkelingsprojekte

Gebruik jou sakpas-notas om hierdie begrippe te leer. Sien bladsy xii vir instruksies oor hoe om die notas te maak.

Openbare en Privaat Sektor Vennootskappe (OPV)	Dis kontrakte tussen 'n openbare sektor instelling of munisipaliteit en 'n privaat onderneming, waar die ontwerp, finansiering, opringting en funksionering van openbare sektor projekte deur privaat ondernemings bestuur word
Suid-Afrikaanse Reserwebank (SARB)	Die sentrale bank van Suid-Afrika met die hoofdoel om prysstabiliteit te handhaaf en sodoende gebalanceerde en volhoubare groei aan te moedig
Swart Ekonomiese Bemagtiging (SEB)	'n Vroeëre beleid soortgelyk aan BBSEB, met die doelwit om rykdom te versprei en vaardighede by swart landsburgers in die postapartheid Suid-Afrika te ontwikkel
Versnelde en Gedeelde Groei Inisiatief vir Suid-Afrika (Asgi-SA)	'n Inisiatief om ontwikkelingstrategieë te bevorder, bv. infrastruktuur en vaardighedsontwikkeling
Vraagkantbenadering	Die fokus is op pogings om totale vraag in 'n ekonomie te verhoog. Monetêre en fiskale beleide kan gebruik word

Leer die verskil tussen groei en ontwikkelingsinisiatiewe.

9.2 Ekonomiese groei en ekonomiese ontwikkeling

Die verskil tussen ekonomiese groei en ekonomiese ontwikkeling

Ekonomiese groei	Ekonomiese ontwikkeling
<ul style="list-style-type: none"> Toename in 'n land se reële bruto binnelandse produk Dit word gemeet aan die toename in produksie van goedere en dienste oor tyd 	<ul style="list-style-type: none"> Toename in 'n land se reële bruto binnelandse produk per capita oor tyd 'n Proses wat konsentreer op mense se lewenstandaard, selfrespek en vryheid van keuse Groei moet lei tot ontwikkeling

9.3 Vraagkantbenadering

9.3.1 Groei en ontwikkeling

'n **Vraagkantbenadering** behels diskresionêre veranderinge in monetêre en fiskale beleide met die doel om die vlak van totale *markvraag* te verander.

Monetêre beleid word gedryf deur die Suid-Afrikaanse Reserwebank (SARB). Dit streef na stabiele pryse deur die beheer van inflasie.

Fiskale beleid word gedryf deur die Departement van Finansies. Dit streef daarna om die staat se politiese en ekonomiese doelwitte te faciliteer.

'n **Vraagkantbenadering** tot ekonomiese groei en ontwikkeling hang nie net af van fiskale en monetêre beleide nie. Dit is afhanglik van die komponente van totale vraag, dit is C, I, X en G.

Wanneer jy vir die eksamen voorberei, memoriseer die BEGRIFFE EERSTE!

9.3.2 Suid-Afrikaanse benadering

Die Suid-Afrikaanse benadering gebruik monetêre sowel as fiskale maatreëls om die vraag na geld in die ekonomie te beïnvloed.

Monetêre beleid

Die Suid-Afrikaanse Reserwebank (SARB) is Suid-Afrika se sentrale bank en formuleer monetêre beleid. Die volgende instrumente word gebruik:

- **Rentekoersveranderinge**
Dit word gebruik om kredietskepping te beïnvloed deur krediet duurder of goedkoper te maak. Die wisselkoers word gestabiliseer deur aanmoediging van invloei en uitvloei.
- **Opemarktransaksies**
Om krediet te beperk, verkoop die SARB sekuriteite. Wanneer banke die sekuriteite koop, vloei geld na die SARB. Die banke beskik dan oor minder kontant om uit te leen en kan nie soveel krediet toestaan soos voorheen nie. Om kredietverlening aan te moedig, koop die SARB sekuriteite. Geld vloeи in die bankstelsel in.
- **Morele correding**
Die SARB konsulter met banke om verantwoordelik op te tree in die lig van die heersende ekonomiese toestande.
- **Kontantreserwe vereistes**
Banke word verplig om 'n vasgestelde minimum kontantreserwe by die SARB te hou. Banke het 'n beperkte hoeveelheid geld beskikbaar vir kredietverlening.

Fiskale beleid

Suid-Afrika se fiskale beleid kom in werking deur die begrotingsproses. Die hoofdoelwit van die fiskale beleid is om makro-ekonomiese groei en ontwikkeling te stimuleer, en om herverdeling van welvaart te verseker.

Die volgende instrumente word gebruik:

- **Progressiewe persoonlike inkomstebelasting**
Hoër inkomste verdieners word met hoër belastingkoerse belas. Hierdie belastings word aangewend om maatskaplike ontwikkelings te finansier. Die armes verkry meer voordeel as diegene met hoër inkomste.
- **Welvaartsbelastings**
Heffings (belastings) word op eiendomme geplaas na gelang van hulle markwaardes. Hereregt word betaal wanneer eiendom gekoop word. Sekuriteite (aandele en effekte) word met verkoop belas. Kapitaalwinsbelasting word gehef op wins uit verkoop van kapitale goedere (bv. eiendomme, aandele). Boedelbelasting word gehef op afgestorwenes se boedels. Hierdie belastings word aangewend om finansiële ontwikkelingsbesteding te finansier wat die armes meer dikwels bevoordeel.
- **Kontantvoordele**
Ouderdomspensioene, ongeskiktheidstoelaes, kinderondersteuning en werkloosheidsversekering is kontanttoelaes. Dit is ook bekend as bestaansorgbetaalings.
- **Goederevoordele (natura-voordele)**
Dit sluit in voorsiening van gesondheidsorg, onderwys, skooletes, sekuriteit, ens. Wanneer gebruiksfooie gehef word, betaal die armes

- of lae inkomsteverdieners minder of niks. Beperkte hoeveelhede gratis elektrisiteit en water word voorsien.
- **Ander herverspreiding**
Openbare werke programme, d.w.s. Strategiese Geïntegreerde Projekte (SGP) voorsien werkverskaffingsubsidies en ander kontant en finansiële voordele, soos opleiding, finansiering en uitvoeraansporings.
 - **Grondrestitusie en grondherverdeling**
Grondrestitusie is die teruggee van grond aan diegene wat dit verloor het weens eertydse diskriminerende wette. Grondherverdeling fokus op grond vir woongebiede (dorp) en produktiewe grond (plaas) vir voorheen benadeelde groepe. Die fondse vir hierdie projekte word voorsien in die begroting.
 - **Eiendomsubsidies**
Dit help mense om eienaarskap te bekom van vaste residensiële eiendom, d.w.s die staat se behuisingssubsidieskema voorsien befondsing aan alle mense wat minder as R3 500 per maand verdien.

9.4 Aanbodkant-benadering

9.4.1 Groeiskepping

'n Aanbodkantbenadering sluit alles in wat die totale aanbod van goedere en dienste kan beïnvloed, met die fokus op mikro-ekonomiese komponente, bv. mededinging en potensiële uitset.

Regeringsintervensie (-ingryping) het ten doel om gladde werking van markte te faciliteer ten einde groei en ontwikkeling te stimuleer.

9.4.2 Suid-Afrikaanse benadering

In Suid-Afrika, word die volgende instrumente gebruik om die **monetêre beleid te ondersteun**. Dit vereis:

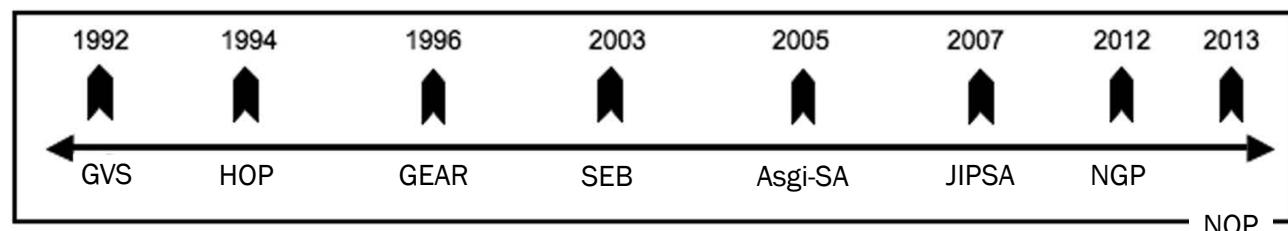
- Markte moet meer regverdig en omvattend funksioneer: Meer swart mense moet in die hoofstroom ekonomie geakkommodeer word om dit doeltreffend te laat werk.
- **Sakedoeltreffendheid:** Belasting moet doeltreffend ingesamel word, kapitaalskepping moet styg, menslike hulpbronne moet ondersteun word om te kan verbeter, en gratis adviesdienste moet beskikbaar gestel word sodat sakedoeltreffendheid verbeter.
- **Die koste om sake te doen moet verlaag:** vervoer, kommunikasie en energiekoste moet verlaag.

9.5 Evaluering van die Suid-Afrikaanse benaderings soos in Suid-Afrika toegepas

9.5.1 Groei- en ontwikkelingsbeleide

Groei	Ontwikkeling
<p>Makro-ekonomiese beleide</p> <p>Dit sluit maatreëls in om die volgende makro-ekonomiese doelwitte te bereik:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Hoë ekonomiese groei 2. Hoë indiensnemingsvlakte 3. Prysstabiliteit 4. Wisselkoersstabiliteit 5. Ekonomiese regverdigheid <p>Vergroete ekonomiese groei veroorsaak meer belastinginkomste om vir meer maatskaplike dienste te voorsien, met die doel om ekonomiese ontwikkeling te bereik.</p> <p>Al die bogenoemde maatreëls moet geëvalueer word in terme van internasionale standarde.</p>	<p>Ontwikkelingsbeleide</p> <p>Dit sluit in maatreëls gemik op bereiking van nywerheids-, landbou- en menslike ontwikkeling:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Mikro-ekonomiese inisiatiewe <ul style="list-style-type: none"> • Fasilitering van verhoogde mededinging, beskikbaarstelling van hulpbronne, in werking stelling van grondgebruik- en omgewingsbeleid 2. Maatskaplike sorg <ul style="list-style-type: none"> • Maatskaplike welvaart, sekuriteit en armoedeeverligting • Beleide om ongelykhede van die verlede reg te stel, ingesluit gelyke indiensneming en SEB/BBSEB • Regstellende aksie • Grondrestitusie en grondherverdeling 3. Makro-ekonomiese kenmerke en verlangde uitkomste: <ul style="list-style-type: none"> • Lae lewenstandaard – verhoog die per capita inkomste. • Hoë werkloosheid – skep indiensneming, d.w.s. openbare sektor werkprogram. • Lae produktiwiteit – verbeter die kennislak, vaardighede en motivering, d.w.s. JIPSA.

In sekere tye het die Suid-Afrikaanse regering sy inisiatiewe op ekonomiese groei gefokus, terwyl die beleid se klem in ander tye verskuif het na ekonomiese ontwikkeling (sien **Figuur 9.1** hieronder).

Figuur 9.1 Groei- en ontwikkelingsbeleide

Die hoof groei- en ontwikkelingsbeleide is:

1. Heropbou- en Ontwikkelingsprogram (HOP)

Die hoofdoelwit was om armoede te verlig en die ongelykhede en tekortkominge in maatskaplike dienste reg te stel deur te fokus op werkskepping, welvaart, behuising, vervoer, grondhervorming, gesondheidsorg, onderwys, opleiding, water en sanitasie.

Evaluering tot dusver:

- Basiese behoeftebevrediging: Die regering het 'n toename in vraag vir goedere en dienste geskep. Die uitgebreide openbare werke programme was meestal abeidsintensief. Dit het effens gehelp om werkloosheid en armoede te verlig.

- 'n Paar maatskaplike suksesse: Bou van huise, voorsiening van vars water, elektrifisering, grondhervorming en gesondheidsorg.
- Reële BBP-groei onreëlmataig sedert 1994, werkloosheid in die formele sektor het toegeneem.
- Sleuteldoelwitte van armoedeeverligting en verbeterde dienslewering was nie juis suksesvol nie.

2. Groei, Werkverskaffing en Herverdeling (GEAR)

Die hoofdoelwit was verstewiging van ekonomiese ontwikkeling, herverdeling van inkomste en skepping van sosio-ekonomiese geleenthede vir die armes.

Evaluering tot dusver:

- Gemengde resultate.
- Het groter finansiële dissipline en makro-ekonomiese stabiliteit teweeggebring.
- Reële vermindering van fiskale tekort (minder as 3% volgens internasionale maatstawwe).
- Inflasie het verlaag, meestal binne die inflasiedoelwitte.
- Buitelandse valutareserwes het in meeste opsigte toegeneem.
- Mislukking om volhoubare werkgeleenthede te skep.
- Mislukking om welvaart meer gelyk te herverdeel.

3. Versnelde en Gedeelde Groei Inisiatief vir Suid-Afrika (Asgi-SA)

Die doelwit is om regeringsinisiatief met ekonomiese ontwikkeling te koördineer. Die sleutelelemente is:

- Halveer werkloosheid en armoede teen 2014.
- Versnel ekonomiese groei na 'n gemiddelde 6% tussen 2010 en 2014.

Evaluering tot dusver:

- Groei in infrastruktuurinvestering, veral in die openbare sektor.
- Indiensneminggroei het uitgesak teenoor ekonomiese groei – die rede is dat reële loonverhoging hoër is as produktiwiteit.
- Die tweede ekonomiese strategie het effens gehelp om werkloosheid te verminder deur die Uitgebreide Openbare Werke Programme.
- Swak ekonomiese groei en hoë werkloosheid onder die jeug.

4. Gesamentlike Inisiatief vir die Verwerwing van Voorkeurvaardighede (JIPSA)

Dit is die vaardighede-ontwikkelingsafdeling van Asgi-SA. Fokus op vaardighede-ontwikkeling, veral deur die SOOO's (SETA's).

5. Uitgebreide Openbare Werke Program (UOWP)

Dit is 'n landswye regeringsingryping om werkteskepdeur arbeidsintensiewe metodes te gebruik, en om mense vaardighede aan te leer wat gebruik kan word om werk te vind wanneer hulle werk in die UOWP klaar is.

6. Die Nuwe Groeipad (NGP)

Die doelwit is om groei te verhoog, indiensneming te skep en groter gelykheid te bewerkstellig.

Die strategie is om sleutelsektore te identifiseer as "werkdrywers" en nywerhede en sektore wat werkskepping kan aanvoer te bevorder en te ondersteun.

Fokus is om:

- 5 miljoen werkgeleenthede teen 2020 te skep, wat werkloosheid van 25% tot 15% kan verminder.

7. Nasionale Ontwikkelingsplan (NOP)

Die doelwit is om ekonomiese geleenthede te vergroot deur investering in infrastruktuur, meer innovasie, privaat investering en entrepreneurskap.

8. Klein Besigheid Ontwikkelingsbevorderingsprogram (KBOBP)

Dit is ontwikkel om ondersteuning en dienste aan klein, medium en mikro-ondernemings te lewer.

- Departement van Handel en Nywerheid (DHN), Industriële Ontwikkelingskorporasie (IOK) en die Nasionale Kleinbesigheid Wet bied dié dienste.
- Wette word hersien om die magsongelykhede te verander.

9. Swart Ekonomiese Bemagtigingsprogramme (SEB)

Die Swart Bemagtigingswet en Gelyke Indiensnemingswet is ingestel om met transformasie en herstel van voorheen benadeelde groepe te help. Maatreëls word geïmplementeer om herstel en regstellende aksie in die werkplek en besigheidsomgewing te verseker.

9.6 Die Noord-Suid-verdeling

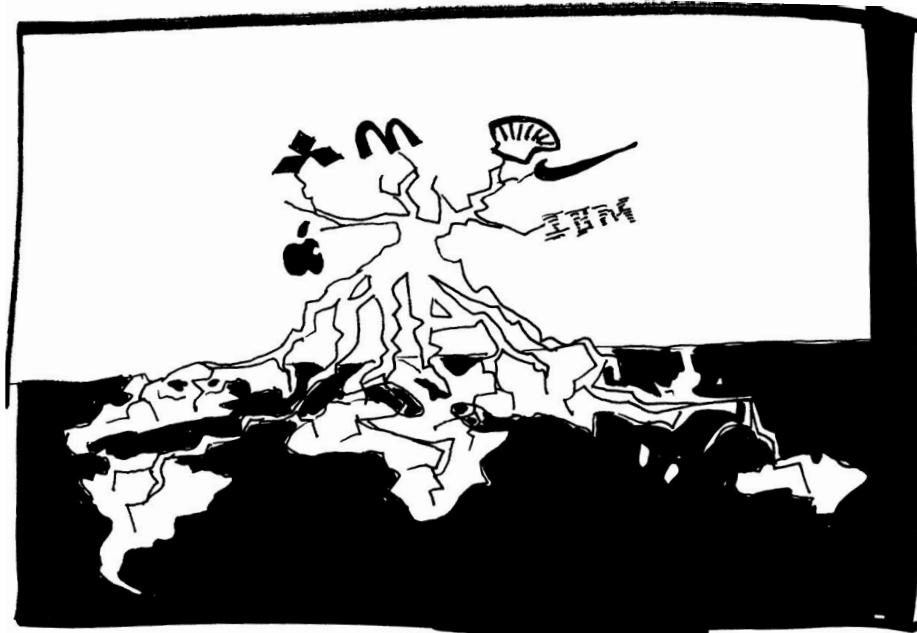
Die tabel hieronder toon verskillende maniere om tussen ontwikkelde lande (in die Noorde) en ontwikkelende lande (in die Suide) te onderskei.

	Noord (ontwikkeld)	Suid (ontwikkelend)
Lewenstandaard:	<ul style="list-style-type: none"> • Reële BBP per capita • Lewensverwagting • Onderwys: Geletterdheidsvlak 	<ul style="list-style-type: none"> • Hoog • 75 jaar • Hoog <ul style="list-style-type: none"> • Laag • 48 jaar • Laag
Globaliseringsongelykhede:	<ul style="list-style-type: none"> • Vlak van armoede • Ekonomiese groei • Produksie en handel 	<ul style="list-style-type: none"> • Laag • Hoog • Vervaardigde goedere • Ontvang subsidies <ul style="list-style-type: none"> • Hoog • Laag • Roumateriaal • Landbou/mynbou sonder subsidies
Omgewing:	<ul style="list-style-type: none"> • Massaproduksie en verbruik wat veroorsaak word deur besoedeling en giftige afval beskadig die osoonlaag 	<ul style="list-style-type: none"> • Hoofsaklik verantwoordelik vir beskadiging van die osoonlaag <ul style="list-style-type: none"> • Beïnvloed ontwikkelende lande meer negatief
Volhoubare ontwikkeling:	<ul style="list-style-type: none"> • Die patroon van ontwikkeling wat toekomstige generasies toelaat om dieselfde voordele te geniet as die huidige generasies 	<ul style="list-style-type: none"> • Produksiepraktyle is meer ten gunste van volhoubare ontwikkeling <ul style="list-style-type: none"> • Produksiepraktyle bevorder nie volhoubare ontwikkeling nie

Aktiwiteit 1

Bestudeer die spotprent hieronder en beantwoord die vrae wat volg:

1. Wat is die boodskap onderliggend aan die spotprent? (2)
 2. Noem enige TWEE lande betrokke by hierdie verskynsel. (2)
 3. Noem enige TWEE produkte wat deur die spotprent uitgebeeld word. (4)
- [8]

Antwoorde op Aktiwiteit 1

1. Globalisering✓✓ (2)
 2. VSA✓ en Japan✓ (2)
 3. Motorvoertuie✓✓ en brandstof✓✓ (4)
- [8]

Aktiwiteit 2

Bestudeer die spotprent hieronder en beantwoord die vrae wat volg:

1. Wat is die boodskap onderliggend aan die spotprent? (2)
2. Wat is die vernaamste mikpunt van Breeë-basis Swart Ekonomiese Bemagtiging? (2)
[4]

Antwoorde op Aktiwiteit 2

1. Die mense is ontevrede met die manier waarop die regering swart ekonomiese bemagtiging hanteer (korupsie en nepotisme).✓✓ (2)
2. Om die voorheen benadeelde deel van die bevolking te bevoordeel✓✓ (2)
[4]

Aktiwiteit 3

Onderskei tussen ekonomiese groei en ekonomiese ontwikkeling.

[8]

Antwoorde op Aktiwiteit 3

Ekonomiese groei	Ekonomiese ontwikkeling
<ul style="list-style-type: none"> • 'n Proses waardeur die produktiewe kapasiteit van die ekonomie oor tyd toeneem✓✓ • Lei tot stygende vlakke van nasionale uitset en inkome✓✓ • Is 'n toename in reële bruto binnelandse produk (BBP)✓✓ 	<ul style="list-style-type: none"> • 'n Proses wat konsentreer op mense se lewenstandaard, selfrespek en vryheid van keuse✓✓ • Groei behoort tot ontwikkeling te lei ✓✓ • Die uiteindelike doelwit van die ekonomiese beleid is 'n verbeterde lewenstandaard van die bevolking per capita deur middel van ekonomiese groei en ontwikkeling✓✓

(enige 2 × 2) × 2 [8]

Aktiwiteit 4

Verduidelik ongelyke lewenstandaarde as 'n kenmerk van die Noord-Suid-verdeling.

[6]

Antwoorde op Aktiwiteit 4

- Die reële per capita inkome in ontwikkelende lande is laag in vergelyking met ontwikkelde lande✓, bv. 87% van die wêreld se totale inkomste word geproduseer deur 15% van die wêreld se bevolking.✓
- Lewensverwagting in ontwikkelende lande is laag✓, 47 jaar vergeleke met +80 jaar in 'n land soos Swede.✓
- Lae vlakke van onderwys✓, die volwasse geletterdheidskoers bepaal die doeltreffendheid van onderwys.✓

[6]

Suid-Afrika se nywerheidsontwikkelingsbeleide en hulle toepaslikheid in terme van internasionale beste praktyk

Oorsig

HOOFTUK	INHOUD	OMVANG EN DIEPTE VAN EKSAMEERBARE INHOUD
10. Ekonomiese groei en ontwikkeling: Nywerheidsontwikkelingsbeleide	<ul style="list-style-type: none"> • Regverdig Suid-Afrika se nywerheidsontwikkelingsbeleide en hulle toepaslikheid in terme van internasionale beste praktyk • Nywerheidsontwikkeling in Suid-Afrika <ul style="list-style-type: none"> - Nywerheidsontwikkelingsbeleide <ul style="list-style-type: none"> - Nasionale Nywerheidsbeleidsraamwerk (NNBr) - Nywerheidsbeleid Aksieplanne (NBAP) - Nywerheidsontwikkelingstrategieë <ul style="list-style-type: none"> - Nasionale Navorsings- en Ontwikkelingstrategie (NNOS) - Geïntegreerde Vervaardigingstrategie (GVS) - Fokus van hierdie Beleide en Aksies <ul style="list-style-type: none"> - Geteikende nywerhede, sektore en streke - Sektore met potensiaal - Spesiale Ekonomiese Sones (SESe) - Suidelike Afrika 	<ul style="list-style-type: none"> • Definieer/verduidelik die begrip • Bespreek kortliks die redes vir nywerheidsontwikkeling • Verdedig Suid-Afrika se Nywerheidsontwikkelingsbeleide • Verduidelik kortliks Suid-Afrika se Nywerheidsontwikkelingstrategieë

	<ul style="list-style-type: none"> • Streeksontwikkeling <ul style="list-style-type: none"> - Doelwitte - Streeksontwikkeling in Suid-Afrika - Internasionale beste praktyk vir streeksontwikkeling • Suid-Afrika se pogings <ul style="list-style-type: none"> - Ruimtelike Ontwikkelingsinisiatiewe (ROI'e) - Nywerheidsontwikkelingsones (NOS'e) - Spesiale Ekonomiese Sones (SES's) - Korridors - Strategiese Geïntegreerde Projekte (SGP's) - Infrastruktuurplan • Aansporings tot nywerheidsontwikkeling <ul style="list-style-type: none"> - Kleinsake-ondersteuningsprogram - SEDA Tegnologie Program (STP) - Vaardigheidondersteuningsprogram (VOP) - Kritiese Infrastruktuurfasilitete - Doeanevry aansporings - Buitelandse Beleggingsinisiatiewe - Strategiese Beleggingsprogram - Dienste aan sakeprosesse • Toepaslikheid van Suid-Afrika se nywerheidsbeleide/strategieë <ul style="list-style-type: none"> - Suksesfaktore - Eksterne beperkings - Interne beperkings • Toepaslikheid van Suid-Afrika se streeksontwikkelingsbeleide • Kleinsake-ontwikkeling • Die toepaslikheid van Swart Ekonomiese Bemagtiging in die SA-ekonomie <ul style="list-style-type: none"> - Beste praktyk vir streeksontwikkeling - Standaardkriteria: <ul style="list-style-type: none"> - Vrye mark oriëntering - Mededingendheid - Volhoubaarheid - Goeie owerheidsbestuur - Verskaffing van hulpbronne - Belegging van maatskaplike kapitaal - Integrasie - Venootskappe 	<ul style="list-style-type: none"> • Definieer/verduidelik die begrip • Bespreek streeksontwikkeling kortliks • Bespreek kortliks Ruimtelike Ontwikkelingsinisiatiewe (ROI'e) in Suid-Afrika • Bespreek kortliks Nywerheidsontwikkelingsones (NOS'e) in Suid-Afrika • Bespreek kortliks Spesiale Ekonomiese Sones (SES's) in Suid-Afrika • Bespreek kortliks Korridors in Suid-Afrika • Bespreek krities die inisiatiewe wat die SA-regering aanwend om nywerheidsontwikkeling te verbeter • Bespreek kortliks die toepaslikheid van Suid-Afrika se pogings • Evalueer die toepaslikheid van die Suid-Afrikaanse nywerheidsontwikkelingstrategieë in terme van internasionale standaarde kriteria
--	--	--

10.1 Sleutelbegripe

Hierdie omskrywings sal jou help om die sleutelbegripe in Ekonomiese ontwikkeling wat in hierdie studiegids gebruik word, te begryp. Maak seker jy verstaan hierdie begripe.

Begrip	Omskrywing
Algemene Ooreenkoms insake Tariewe en Handel (General Agreement on Tariffs and Trade) (GATT)	'n Multilaterale ooreenkoms wat internasionale handel reguleer met die doel om tariewe en ander handelsversperrys te verminder
Buitelandse Investeringstoekenning (BIT)	Bied kontant-toelaes aan buitelandse beleggers wat in nuwe vervaardigingsondernemings in Suid-Afrika belê
Departement van Handel en Nywerheid (DHN)	Verskaf 'n mededingende, maatskaplik verantwoordelike omgewing vir belegging, handel en sake-ontwikkeling. Dit help om deelname in die ekonomie te verbreed en so ekonomiese ontwikkeling te versterk; dit bevorder strukturele transformasie van die ekonomie
Geïntegreerde Vervaardigingstrategie (GVS)	'n Strategie om institusionele kapasiteit vir dienslewering te versterk, wat sal bydra tot ontwikkeling
Klein- en medium ondernemingsontwikkelingsprogram (KMOOP)	'n Program wat toelaes aan plaaslike en buitelandse vervaardigers betaal by die oprigting van nuwe besighede
Kritieke infrastruktuur program (KIP)	Bied kontant-toelaes vir projekte wat 'n nuwe, uitgebreide of verbeterde infrastruktuur vereis
Nywerheidsontwikkelingszone (NOS)	Spesiaal geboude nywerheidslandgoed wat fisies omhein is en met 'n internasionale hawe of lughawe verbind is, bv. Coega. Beter belastingkoerse of aansporings word aangebied om ondernemings aan te moedig om in 'n NOS te vestig
Nywerheidsontwikkeling	Verwys na beleide wat gemik is op die aanmoediging van belegging in nywerhede en groter nywerheidsdoeltreffendheid
Nywerheidsontwikkelingskorporasie (NOK)	In die lewe geroep deur die regering om ekonomiese groei en nywerheidsontwikkeling in Suid-Afrika en Afrika te bevorder. Dit bevorder entrepreneurskap deur die oprigting van mededingende nywerhede en ondernemings gebaseer op gesonde sakebeginsels
Ruimtelike Ontwikkelingsinitiatiewe (ROI)	Onderneem om infrastruktuur en sakebeleggings na agtergeblewe en onderontwikkelde gebiede te lok, bv. Maputo-korridor
Streeksnywerheidsontwikkeling	Verwys na beleide wat gemik is op 'n toename in die ekonomiese voortbestaan van spesifieke gebiede of geografiese streke
Suider-Afrikaanse Ontwikkelingsgemeenskap (SAOG)	'n Tussenstaatsorganisasie wat dit ten doel het om sosio-ekonomiese samewerking en integrasie, asook politieke en veiligheid-samewerking tussen 15 state in Suider-Afrika te bevorder
Vaardigheidsondersteuningsprogram (VOP)	'n Kontantaansporing wat vir vaardigheidsontwikkeling toegestaan word
Voorsieningsprogram vir swart sake (Black Business Supplier Development Programme) (BBSDP)	'n Aansporing aan swart besighede wat 'n 80% kontant-toelaag beskikbaar stel om te help om die aantal kontantverskaffers te vermeerder

Gebruik jou sakpas-notas om hierdie begripe te leer. Sien bladsy xiii vir instruksies oor hoe om die notas te maak.

10.2 Nywerheidsontwikkelings-beleide in Suid-Afrika

10.2.1 Nywerheidsontwikkeling-beleide

Redes vir nywerheidsontwikkeling

- Benut die wêreldeconomie vir handel en opdoen van kennis.
- Hou makro-ekonomiese stabiliteit in stand.
- Behaal hoë spaar- en investeringskoerse.
- Vestig grootskaalse vervaardigings-, landbou-, mynbou- en diensteproduksie.
- Diversifikasie van die ekonomie.
- Ontwikkel binnelandse vervaardigingskapasiteit vir toename in uitvoere.
- Skep werkgeleenthede.
- Ontwikkel en handhaaf toepaslike aansporings om beleggers te lok.
- Dra by tot die nywerheidsontwikkeling in die Afrika-kontinent.

Nasionale Nywerheidsbeleidsraamwerk (NNBR)

- Dit is die Departement van Handel en Nywerheid (DHN) se industrialisiebeleid.
- Doelwitte:
 1. Om die ekonomie meer te diversifiseer sodat uitvoere kan toeneem.
 2. 'n Meer intensiewe industrialisasie oor die langtermyn.
 3. Om ontwikkeling van arbeidsintensiewe nywerhede te bevorder.
 4. Groter deelname deur benadeelde groepe en ontwikkeling van gemarginaliseerde gebiede.
 5. Verhoog die potensiaal van grootskaalse produksie.

Nywerheidsbeleid Aksieplanne (NBAP)

- Die DHN, as deel van die NNBR, het elke jaar 'n hersiene drie-jaar uitgebreide aksieplan met 'n tien-jaar uitkyk ontwikkel.

Eerste Nywerheidsbeleid Aksieplan (NBAP-1), 2007	Tweede Nywerheidsbeleid Aksieplan (NBAP-2) 2011	Derde Nywerheidsbeleid Aksieplan (NBAP-3), 2012
Vestig 'n nuwe ondersteuningsprogram vir die klere- en tekstielnywerheid	Verhoog beskikbare finansiering vir nywerheidsontwikkeling	Loots Vervaardigings-mededingings-verbeterings programme
Voorsien 'n program om die motornywerheid by te staan	Verbeter die verkrygingsbeleid in terme van BBSEB-beleid	Ontwikkel spesiale ekonomiese sones, insluitende NOS'e
Versterk die mededingingswet Verhoog energiebesparing	Versterk die handelsbeleid	Voorsien staatsondersteuning vir streeksekonomiese ontwikkeling
Maak ondernemingsbestuur meer doeltreffend en verhoog werkskepping	Verminder antimededingingsprakteke	Bevorder integrasie van Suid-Afrika met die Suider-Afrikaanse streek

10.2.2 Nywerheidsontwikkeling-strategieë

- Nasionale Navorsings- en Ontwikkelingstrategie (NNOS)
- Geïntegreerde Vervaardigingstrategie (GVS)
 - Die GVS fokus op mededingingsverbetering in vervaardiging deur 'n reeks faktore te oorweeg, soos insetpryse, verbetering van infrastruktuur, tegnologie en innovasie, vaardighede en doeltreffende regulering.

Die fokus van hierdie beleide en aksies:

- Geteikende nywerhede, sektore en streke
- Sektore met potensiaal
- Spesiale Ekonomiese Sone (SES)
- Suider-Afrika

10.3 Streeksontwikkeling

10.3.1 Doelwitte

- Verminder ongelyke ontwikkeling van ekonomiese aktiwiteite binne die land
- Stimuleer ontwikkeling in armer gebiede
- Implementeer en koördineer nasionale en streeksnywerheidsbeleide
- Verhoed dat nuwe wanbalanse ontwikkel

10.3.2 Streeksontwikkeling in Suid-Afrika

- 'n Geraamde 80% van die land se BBP word in vier industriële gebiede geproduseer, naamlik:
 - Johannesburg-Pretoria-Tshwane
 - Durban-Pinetown
 - Kaapstad-metropool
 - Port Elizabeth-Koega-Uitenhage
- Redes vir ongelyke geografiese en ekonomiese ontwikkeling
 - Ongelyke besteding op streeksontwikkeling
 - Ongelyke verspreiding van ekonomiese hulpbronne, soos natuurlike hulpbronne en geskoolde arbeid
- Die streeksontwikkelingsbeleid poog om 'n meer gelyke verspreiding van nywerhede te bevorder sodat kapitaal en arbeid na onderontwikkelde gebiede gebring kan word.
- Streeksontwikkeling is tans gebaseer op die Ruimtelike Ontwikkelingsinisiatiwe (ROI's) en Spesiale Ekonomiese Sones (ingesluit NOS'e en korridors)
- Die Geïntegreerde Vervaardigingstrategie (GVS) is deur die DHN geïmplementeer om nywerhede van hulp te wees met groei deur sekere oorkruisende kwessies en mededingende insetsektore te identifiseer. Die oorkruisende kwessies is tegnologie, menslike hulpbronontwikkeling, toegang tot finansiering en infrastruktuur. Die mededingende insetsektore is vervoer, telekommunikasie en energie.
- Strategiese Geïntegreerde Projekte (SGP's) word geïmplementeer om ekonomiese en maatskaplike infrastruktuur regoor die land op te hef. Daar is tans 17 geïdentifiseerde SGP's.

10.3.3 Internasionale beste praktyk vir streeksontwikkeling

Hierdie is die beste internasionale praktyke vir streeksontwikkelingsbeleide:

Beste praktyk	Omskrywing
Goeie bestuur	Streeksontwikkelingstrategieë moet doeltreffend en korruptievry bestuur word. Demokratiese besluitneming, deursigtigheid, finansiële bestuur en beheer.
Integrasie	'n Integrasie-benadering om te verseker dat die voordele van een streek oorspoel na ander nywerhede en gebiede.
Venootskappe	Venootskappe tussen die sentrale regering, plaaslike owerhede, burgerlike samelewing, spesiale belangegroepe, NRO's en die privaat sektor.
Hulpbronvoorsiening	Voldoende hulpbronne moet aan hulpbron-arme gebiede voorsien word, bv. infrastruktuur, menslike hulpbronne.
Mededinging	Gevestigde nywerhede of ondernemings as gevolg van streeksbeleide, moet mededingend wees en nie steeds finansiële hulp van die regering nodig hê nie.
Ontwikkeling van mense, vir mense, deur mense	Streeksontwikkeling behels mense, met die doel om mense in die streek te dien. Opleiding, onderwys, beter produktiwiteit en verskaffing van noodsaklike goedere en dienste sal die lewenstandaard in alle gebiede verhoog. Almal behoort betrek te word.
Ontwikkeling van onder	Konsentreer op kwessies op voetsoolvlak waar die dringendste menslike behoeftes bestaan. Dit begin met die hantering van die armoedeprobleem.
Totale ontwikkeling as 'n multidimensionele proses	Beskou ontwikkeling vanuit 'n globale perspektief deur alle dimensies van die mens se bestaan in ag te neem, insluitend die interaksie van maatskaplike kragte in 'n gemeenskap, bv, onderwys, gesondheid, voeding.

10.4 Suid-Afrika se pogings

10.4.1 Ruimtelike Ontwikkelings-inisiatiewe (ROI's)

ROI's is beleide om volhoubare nywerheidsontwikkeling te bevorder in gebiede waar armoede en werkloosheid die hoogste is. Dit kan omskryf word as die skakel tussen ekonomiese kerngebiede en streke in 'n land. Die hoofdoelwit is om ekonomiese groei en indiensneming in daardie streke te stimuleer.

Die onderstaande is hoof-ROI's en hulle ekonomiese fokus:

ROI	Ekonomiese gebied
KwaZulu-Natal ROI	Nywerheid
Wildekus ROI	Agro-toerisme
Visrivier ROI	Nywerheid
Weskus Investeringsinisiatief	Mynbou en agro-prosesserung
Kus-tot-kus Korridor	Vervoer en toerisme
Platinum ROI	Mynbou en agro-toerisme
Phalaborwa ROI	Nywerheid en agro-toerisme
Gauteng Spesiale Ekonomiese Sone	Inligtingstegnologie, telekommunikasies
Maputo-ontwikkelingskorridor	Nywerheid en agro-prosesserung
Lubombo ROI	Agro-toerisme
Richardsbaai Inisiatief	Mynbou, nywerheid en agro-prosesserung

Finansiële aansporings vir ROI's

- Belastingvrye aansporings – belastingvrye invoer van roumateriale of intermediêre goedere.
- Klein en Medium Ondernemingsontwikkelingsprogram (ondersteun werksaamhede).
- Vaardigheidsondersteuningsprogram – belastingvrye toelae vir vaardigheidsontwikkeling.
- Kritiese infrastruktuurprogram – kontanttoelae om fisiese infrastruktuur te bou of uit te brei.
- Buitelandse investeringstoelae – kontanttoelae vir buitelandse ondernemings wat in nuwe vervaardigingsondernemings wil investeer.

10.4.2 Nywerheidsontwikkeling-sones (NOS)

'n Doelgerigte nywerheidsgebied wat verbind is met 'n internasionale lug- of seehawe en met uitvoer as hoofdoelwit (dit sal in die toekoms ingeskakel word by die Spesiale Ekonomiese Sones (SES'e)).

Die huidige NOS'e in SA is:

- Koega – staal en motorkomponente
- OR Tambo Internasionale Lughawe – hoë tegnologie nywerhede
- Oos-Londen – voertuie
- Richardsbaai – metale
- Saldanhabaai – staal

10.4.3 Spesiale ekonomiese sones (SES)

Geografiese afgebakte gebiede geïdentifiseer vir ontwikkeling van spesifieke ekonomiese aktiwiteite. Hierdie gebiede kan bevoordeel word met aansporings soos belastingverligting en ondersteuningstelsels om nywerheidsontwikkeling te bevorder.

Dit skep 'n basis vir 'n meer omvattende en doeltreffende groepering van 'n reeks nywerhede en voorsien ekonomiese infrastruktuur vir waardetoevoegende en werkskeppende vervaardigers.

10.4.4 Korridors

'n Korridor is 'n landstreek wat 'n deurgang vorm en toegang toelaat van een gebied na 'n ander, en is ontwikkel om deel te vorm van streeksontwikkeling (vorm ook deel van ROI).

10.4.5 Strategies Geïntegreerde Projekte (SGP's)

Integrering van ekonomiese en maatskaplike infrastruktuurprojekte in die land. 17 aangewese projekte word tans geïdentifiseer. Die Strategies Geïntegreerde Projekte se hoofdoelwit is om projekte te identifiseer en te implementeer om infrastruktuur te voorsien/verskaf.

10.4.6 Infrastruktuurplan

Die fokus is op infrastruktuurgapings en behoeftes in terme van bevolkingsgroei. Die hooffokus is op water, elektrisiteit, paaie, sanitasie en kommunikasie.

10.5 Aansporings om nywerheidsontwikkeling aan te moedig

10.5.1 Kleinsake-ondersteuningsprogram

- Die program is ontwikkel vir kleinondernemings met 'n batewaarde van R100 miljoen of minder.
- Hierdie aansporing behels 'n belastingvrye kontanttoelaag vir investering in nywerhede.
- Toelae was beskikbaar aan nuwe en uitbreidende ondernemings.
- Toelae word vir drie jaar toegestaan waarna die ondernemings selfversorgend moet wees.

10.5.2 SEDA/KOOA Tegnologie Program (STP/KTP)

- KTP is geskep as deel van die regering se nasionale strategie om kleinondernemings se ondersteuningsingrepe te konsolideer en te rasionaliseer oor die verskillende staatsdepartemente heen, binne die oorkoepelende doelwit om die lewering van ondersteuningsdienste aan kleinondernemings te verbeter.

10.5.3 Vaardighedsontwikkelings-program (VOP)

- 'n Kontantaansporing wat vir meer vaardighedsopleiding toegestaan word en om nuwe, gevorderde vaardighede tot die Suid-Afrikaanse werksmag toe te voeg.
- 'n Maksimum van 50% van 'n onderneming se handelskoste word gedek.

10.5.4 Kritiese Infrastruktuurprogram (KIP)

- 'n Kostedelingstoelaag vir projekte wat ontwikkel is om infrastruktuur in Suid-Afrika te verbeter,
- Dit dek 10% tot 30% van die kwalifiserende ontwikkelingskoste as deel van die totale ontwikkelingskoste.
- Dit is beskikbaar by voltooiing van die projek.
- Dit geld vir die openbare sektor (bv, munisipaliteite) en die privaat sektor (ondenemings).
- Dit word as "krities" beskou as die investering nie plaasvind nie, of nie optimaal sou funksioneer sonder die infrastruktuur nie.

10.5.5 Doeanevry aansporings

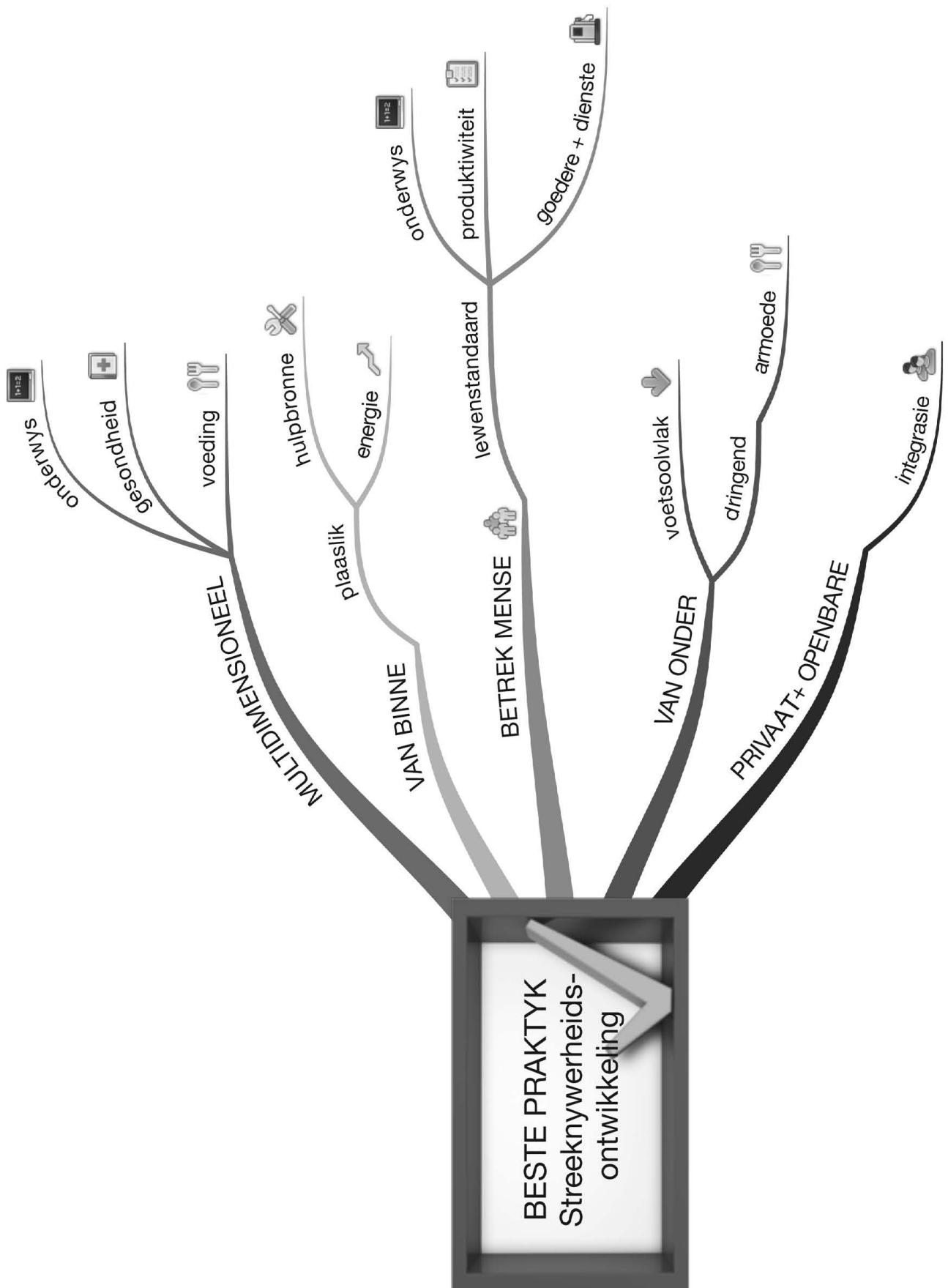
- Hierdie aansporings is gemik op uitvoergeoriënteerde vervaardigsondernemings wat in die NOS'e en SES'e funksioneer.
- Belastingvrye invoere van intermediêre produkte wat in die NOS gebruik sal word om ander finale goedere te vervaardig.

10.5.6 Buitelandse investeringsaansporings

- Dit is 'n kontantaansporing om buitelandse beleggers wat in nuwe vervaardigsondernemings in Suid-Afrika wil investeer, van hulp te wees.
- Dit dek die koste om nuwe masjinerie en toerusting van oorsee te verplaas.
- Dit is beskikbaar vir enige geregistreerde onderneming wat in die vervaardigingsektor werksaam wil wees.
- Dit dek ook tot 15% van die koste van nuwe masjinerie en toerusting tot 'n sekere waarde.
- Strategiese Investeringsprogram.

10.5.7 Dienste aan Ondernemingsprosesse (DOP)

- Die DOP het ten doel om investering te lok en om werkgeleenthede in Suid-Afrika te skep deur aflandige aktiwiteite.
- 'n Basisaansporing as 'n belastingvrygestelde toelaag betaalbaar oor drie jaar vir elke nuwe volhoubare werkgeleenthed wat aflandig geskep word.
- 'n Gegradeerde bonusaansporing betaalbaar soos volg:
 - 20% bonus vir meer as 4 000 maar minder as 8 000 aflandige werkgeleenthede eenmalig betaalbaar in die jaar waarin die bonus verdien word;
 - 30% bonus vir meer as 8 000 aflandige werkgeleenthede eenmalig betaalbaar in die jaar waarin die bonusvlak bereik is.

10.6 Toepaslikheid van Suid-Afrika se nywerheidsbeleide/strategieë

10.6.1 Suksesfaktore

- **GEAR** het nie genoeg gedoen om ontwikkeling te bevorder nie en 'n toename in ekonomiese groei het nie gebeur nie.
- **Asgisa**-beleid was nie suksesvol wat betref die hoofdoelwit om werkloosheid te verminder en 'n toename in vaardighede te bereik nie.
- Die **Nuwe Groeipad** toon geen afname in werkloosheid nie.
- Die **Nasionale Nywerheidsbeleidsraamwerk** is 'n toepaslike beleid binne beste praktyk, maar dit word belemmer deur 'n werkloosheidsprobleem.
- **ROI's** se groeikoers is laer as verwag ongeag groot besteding aan verbetering van die ROI's se infrastruktuur. Die hoofdoelwit van werkskepping is nog nie behaal nie.
- **NOS'e** – groei vind baie stadig plaas. Die aansporings wat aangebied is nie aanloklik genoeg nie. Beleggers is nie aangelok na Gauteng en Saldanhabaai soos verwag nie. Koega en Richardsbaai was meer suksesvol.
- **Streeksontwikkeling** is steeds ongelyk en hoofsaaklik gekonsentreerd in die vier metropole.
- **Arbeiders** moet steeds gaan na waar daar werk is.
- **Kleinsake-ontwikkeling** – spesifieke regeringsprogramme was suksesvol. Die bevordering van entrepreneurskap (onder vroue en die jeug) was redelik suksesvol. Verhoogde toegang tot finansies en kapitaal, inligting en advies was redelik suksesvol.

10.6.2 Eksterne beperkings

- **Globale resessie** het 'n ernstige negatiewe invloed op die vervaardigingsnywerheid gehad.
- **Onstabiele wisselkoers** het stadige ekonomiese groei en ontwikkeling tot gevolg gehad in die nywerheidsektors.

10.6.3 Interne beperkings

- **Groot styging in elektrisiteits- en logistieke koste** – die prysstygings het kleiner ondernemings benadeel en baie het bankrot gepeel.
- **Vaardigheidstekorte** – stadige vordering in hantering van hierdie behoeftte.
- **Infrastruktuur** – agterstande in besteding op alle regeringsvlakke.
- **Herstruktureringsskaal** – regering se sektorale programme om die nywerheidsekonomie te herstruktureer, was nie van so 'n beduidende skaal om die verwagte strukturele verandering tot stand te bring nie.
- **Verwaarlozing van groter ondernemings** – baie klem is gelê op kleiner ondernemings en groter ondernemings is afgeskeep.
- **Nie-mededingende optrede van ondernemings** – mededingingsbeleid moet versterk word om die hoë vlakke van nywerheidskonsentrasie en anti-mededingende gedrag teen te werk.
- **Swak nywerheidsfinansiering** – onvoldoende financiering om Suid-Afrika se investerings- en industrialisasie-uitdagings tegemoet te kom.

10.7 Toepaslikheid van Suid-Afrika se streeks-ontwikkelingsbeleide

Die **streeksbeleid** word onderskryf deur die meeste belangrike internasionale beste praktyk beginsels: werkskepping, menslike ontwikkeling en makro- en mikro-ekonomiese ontwikkeling. Dit fokus op:

- **Werkers-na-die-werk:** Werkskepping geniet voorrang. Werkers moet gaan waar die werksgeleenthede is.
- **Werk-na-die-werkers:** Dit word internasionaal beskou as die beleid wat heel moontlik die langtermynprobleem van strukturele werkloosheid die beste sal oplos (werkloosheid te wyte aan 'n wanverhouding tussen die vraag in die arbeidsmark en die vaardighede en plek waar die werkers hulleself bevind).

10.8 Kleinsake-ontwikkelingsbeleide

- Die Departement van Handel en Nywerheid beskik oor verskeie programme vir ondersteuning van KMMO's
- Werkskepping vir strukturele werklose mense.
- Fokus is op aansporings vir klein ondernemings.
- Voorsien makliker toegang tot kapitaal, inligting, besigheidsadvies.
- Bevordering van entrepreneuriese ontwikkeling onder vroue en die jeug.

10.9 Die toepaslikheid van swart ekonomiese bemagtiging in die Suid-Afrikaanse ekonomie

- Die strategie is in pas met die bemagtiging van inheemse mense in die ontwikkelende lande. Dit is in pas met die VN en Wêreldbanks se ontwikkelingsinisiatief van inheemse mense in 'n land.

Aktiwiteit 1

Bestudeer die logo's in **Figuur 10.1** en beantwoord die vrae wat volg:

Figuur 10.1: Logo's

1. Watter staatsinstellings verteenwoording die akronome in die logo's? (2)
 2. Definieer die begrip "nywerheidsontwikkeling". (2)
 3. Beskryf in jou eie woorde die belangrike rol van hierdie instellings. (2)
- [6]

Antwoorde op Aktiwiteit 1

1. DHN – Departement van Handel en Nywerheid✓
NOK – Nywerheidsontwikkelingskorporasie✓ (2)
 2. Verwys na beleide wat gemik is op die aanmoediging van investering in nywerhede en groter nywerheidsdoeltreffendheid✓✓ (2)
 3. Hulle bevorder nywerheidsontwikkeling in onderontwikkelde gebiede.✓✓ (2)
- [6]

Aktiwiteit 2

Bespreek enige twee internasionale beste praktyke in terme van streeksontwikkeling. [8]

Antwoorde op Aktiwiteit 2

1. **Totale ontwikkeling as multidimensionele proses ✓✓** Dit is vanuit 'n globale ontwikkelingsperspektief. Dit sluit alle dimensies van die menslike bestaan in, insluitend die interaksie van maatskaplike kragte in 'n gemeenskap, bv. onderwys, gesondheid, voeding. ✓✓
 2. **Ontwikkeling van binne ✓✓** Dit is 'n endogene of onafhanklike ontwikkeling. In die verlede is ontwikkelingsprogramme op streke afgedwing. Nou streef streke na onafhanklikheid met ontwikkelingsbystand van buite ingesluit in hul strategieë. Plaaslike fisiese hulpbronne, menslike hulpbronne en energie word aangewend ✓✓
- [8]

Aktiwiteit 3

Verduidelik die rasionaliteit van nywerheidsontwikkeling deur benaderings uit die verlede en hede te beklemtoon. [8]

Antwoorde op Aktiwiteit 3

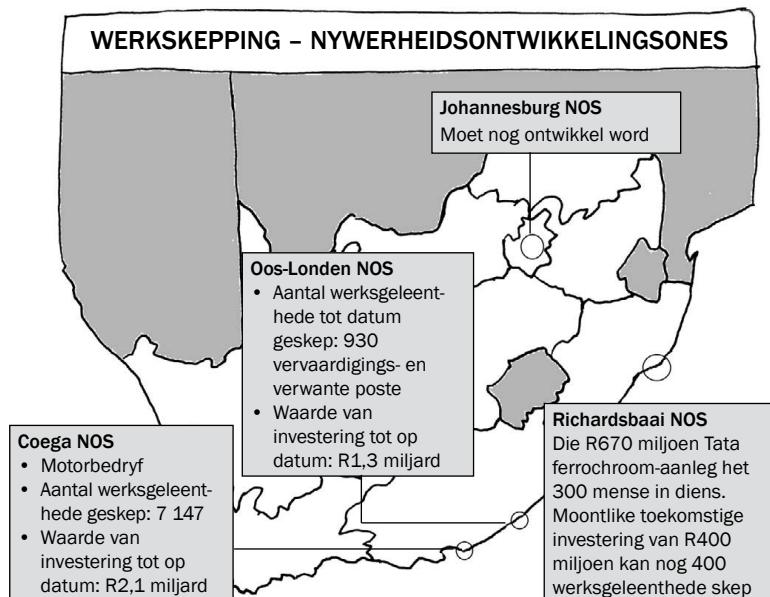
1. **Verlede:** **Vervaardigingsontwikkeling**✓✓ is 'n metode om ekonomiese ontwikkeling te bevorder. Dit word gefinansier deur buitelandse lenings, bystand en aansienlike finansiële en ander aansporings aan ondernemings.✓✓
2. **Hede:** **Klem het verskuif na nywerheidsontwikkeling**✓✓ – dienste en landbou-aktiwiteite; fokus op die rol van KMMO's; beleide bly voortbestaan; die doel is uitvoere, indiensneming en hoër lewenstandaard.✓✓

[8]

Aktiwiteit 4

Bestudeer Figuur 10.2 en beantwoord die vrae wat volg:

Figuur 10.2: Werkskepping en nywerheidsontwikkelingsones

1. Omskryf die begrip NOS. (2)
2. Noem enige TWEE NOS'e vanaf die kaart. (2)
3. Noem die nywerheid betrokke by die TWEE bogenoemde NOS'e. (2)
4. Bespreek 'n aansporing wat op ondernemings binne die NOS van toepassing is. (4)

[10]

Antwoorde op Aktiwiteit 4

1. 'n Nywerheidsontwikkelingsone is 'n spesiaal geboude nywerheidslandgoed wat fisies omhein is en met 'n internasionale hawe of lughawe verbind is.✓✓ (2)
2. Johannesburg,✓ Richardsbaai,✓ Oos-Londen,✓, Coega✓ (enige 2) (2)
3. Coega = motorbedryf✓ en Richardsbaai = metaalbedryf✓ (2)
4. Geen belasting word op ingevoerde goedere betaal nie.✓✓ Ontwerp om plaaslike en buitelandse ondernemings aan te moedig om in 'n NOS te vestig en goedere en dienste vir uitvoer te produseer.✓✓ (4)

[10]

Suid-Afrikaanse ekonomiese en maatskaplike aanwysers

Ekonomiese en maatskaplike aanwysers is nuttige hulpmiddels om 'n land se welsyn te bepaal. Daar is baie ekonomiese en maatskaplike aanwysers, insluitend produksie, indiensneming, onderwys en demografiese aanwysers.

Oorsig

HOOFTUK	INHOUD	BESONDERHEDE VAN INHOUD VIR ONDERRIG, LEER EN ASSESSERINGSDOELEINDES
11. Ekonomie: Basiese begrippe en Kwantitatiewe elemente: Ekonomiese en maatskaplike prestasie-aanwysers	<p>Ontleed Suid-Afrika se ekonomiese en maatskaplike aanwysers en hulle gebruik</p> <ul style="list-style-type: none"> • Die prestasie van 'n ekonomie <ul style="list-style-type: none"> – Prestasie – Vergelykings – Spesifikasies – Doeleindes • Ekonomiese aanwysers: <ul style="list-style-type: none"> – Inflasiekoers – Produksiepryse (PPI) – Verbruikerspryse (VPI) – Buitelandse handel – Ruilvoet – Die wisselkoers – Indiensname – Ekonomies aktiewe bevolking (EAB) – Indiensnemingskoers – Werkloosheidskoers – Produktiwiteit – Arbeidsproduktiwiteit – Vergoeding per werker – Rentekoerse – Repo-koers 	<ul style="list-style-type: none"> • Omskryf/verduidelik die begrip • Gee 'n breë oorsig van die prestasie van die ekonomie <p>H.O.T VRAAG: Stel vyf oorwegings voor wanneer die prestasie van 'n ekonomie beoordeel word</p> <ul style="list-style-type: none"> • Analiseer die ekonomiese aanwysers in besonderhede

	<ul style="list-style-type: none"> - Geldvoorraad <ul style="list-style-type: none"> - M1 - M2 - M3 • Maatskaplike aanwysers: <ul style="list-style-type: none"> - Demografie <ul style="list-style-type: none"> - Bevolkingsgroei - Lewensverwagting - Voeding en gesondheid <ul style="list-style-type: none"> - Voeding <ul style="list-style-type: none"> - Wanvoeding - Oorgewig - Gesondheid <ul style="list-style-type: none"> - Kindermortaliteit - Jonger as 5 mortaliteit - Gesondheidsbesteding - Toegang tot skoon water - Toegang tot sanitasie - Onderwys <ul style="list-style-type: none"> - Persentasie openbare sektor besteding - Persentasie inskrywings in sekondêre skole - Dienste <ul style="list-style-type: none"> - Elektrisiteit - Afval-/vullisverwydering - Watervoorsiening - Sanitasie - Behuising en verstedeliking <ul style="list-style-type: none"> - Behuising <ul style="list-style-type: none"> - Aantal huise voltooï - Verstedeliking <ul style="list-style-type: none"> - Natuurlike bevolkingsgroei - Migrasie - Vestiging van nuwe dorpe • Internasionale vergelykings <ul style="list-style-type: none"> - Globalisering - Internasionale standaardisering - Hulp en ondersteuning - Vergelykings en vooruitskattings 	<ul style="list-style-type: none"> • Ontleed die maatskaplike aanwysers in detail <p>H.O.T VRAAG: Identifiseer vyf maatskaplike aanwysers wat gebruik word vir internasionale vergelykings van standarde en gee 'n ontleding van hul belangrikheid.</p>
--	---	---

11.1 Sleutelbegripe

Hierdie omskrywings sal jou help om die sleutelbegripe in Ekonomie wat in hierdie studiegids gebruik word, te begryp. Maak seker jy verstaan hierdie begripe.

Begrip	Omskrywing
Ekonomies aktiewe bevolking (EAB)	Alle persone, manlik en vroulik, tussen 15 en 65 jaar wat hul arbeid vir produktiewe aktiwiteite aanbied
Internasionale Monetêre Fonds (IMF)	'n Organisasie wat hom beywer om indiensneming, wisselkoersstabiliteit, internasionale handel en ekonomiese samewerking te bevorder deur finansiële hulpbronne aan lidlande beskikbaar te stel om in hul betalingsbalans behoeftes te voorsien
Stelsel van Nasionale Rekeninge (SNR)	Tegnieke wat dubbelinskrywings in rekeningkunde insluit, vir die meting van 'n land se ekonomiese aktiwiteite
Verbruikersprysindeks (VPI)	Meet die prysverandering oor tyd van 'n gemiddelde "mandjie" verbruikersgoedere en dienste aangekoop deur huishoudings
Verenigde Nasies se Kinderfonds (Unicef)	'n Internasionale liggaam wat hom beywer vir die ontwikkeling van kinderrechte en vir kinders se oorlewing en beskerming
Wêreldbank	Die internasionale bank wat daargestel is om ekonomiese herstel en ontwikkeling te bevorder

Gebruik jou sakpas-notas om hierdie begripe te leer. Sien bladsy xiii vir instruksies oor hoe om die notas te maak.

11.2 Die prestasie van 'n ekonomie

Daar is 'n paar aspekte wat in ag geneem moet word wanneer ons die prestasie van 'n ekonomie assesseer:

- **Prestasie**
Ekonomiese aanwysers word gebruik om die toestand van die ekonomie te bepaal. 'n Ekonomiese aanwyser is statistiek (data) wat die beweging van een of ander veranderlike aandui.
- **Vergelykings**
Veranderende statistiese data lig ons in aangaande veranderinge in die ekonomie. Deur die veranderinge te vergelyk, kan ons bepaal of groei, of verlangsaming in die ekonomie plaasvind.
- **Spesifikasies**
Om sinvol te wees moet aanwysers in terme van sekere reëls saamgestel word.
- **Doeleindes**
Aanwysers word vir spesifieke doeleteindes saamgestel. Byvoorbeeld, die VPI word bereken om toename in verbruikerspryse aan te dui en lewenskoste te weerspieël.

11.3 Ekonomiese aanwysers

11.3.1 Inflasiekoers-aanwysers

Prysveranderinge kom voor as gevolg van óf skaarsheid van 'n produk óf veranderinge in verbruikers se voorkeure. Prysstygings oor lang periodes staan bekend as inflasie.

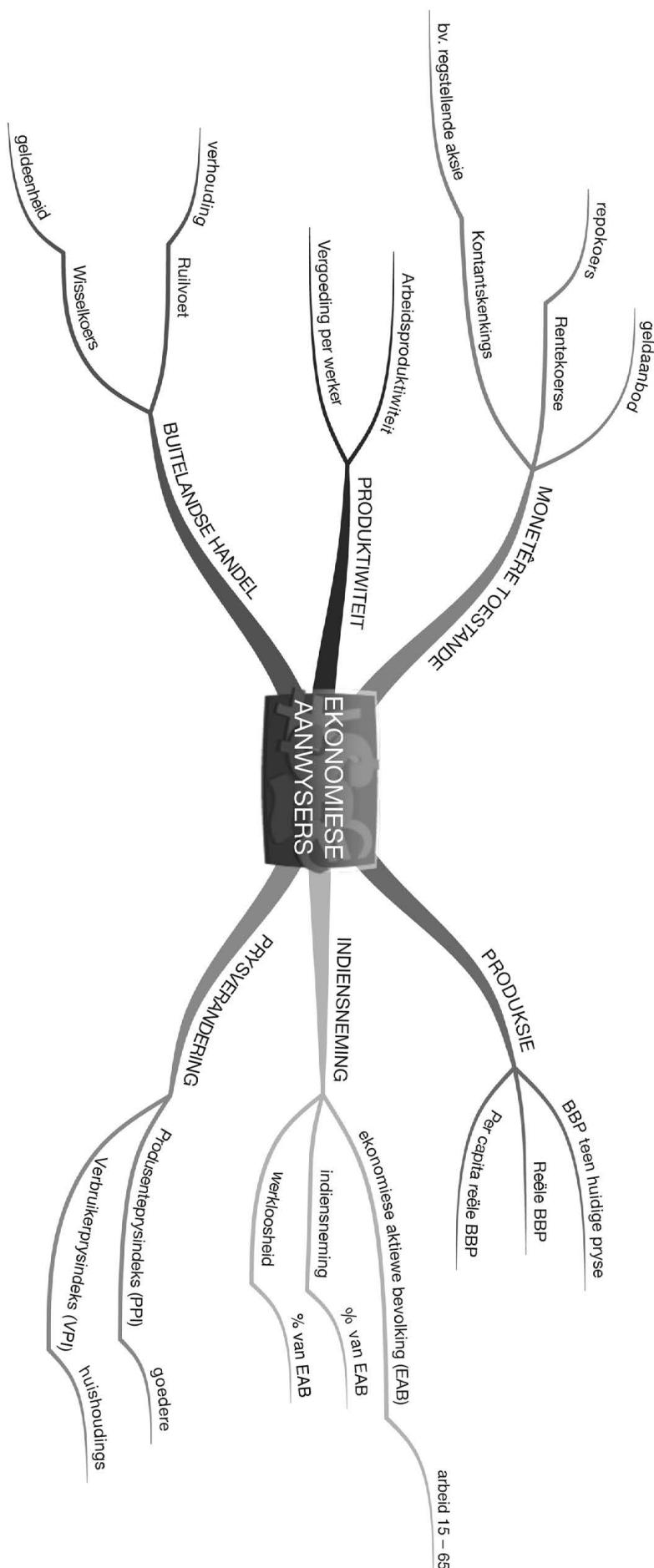
Daar is twee sleutel prysverandering-aanwysers:

- **Produsenteprysindeks (PPI):** Dit is die aanwyser wat gebruik word om 'n toename of afname oor tyd in die prys van plaaslik vervaardigde goedere te meet sodra dit die fabrieksvloer verlaat; en 'n toename of afname in die prys van ingevoerde goedere.
- **Verbruikersprysindeks (VPI):** Dit is 'n aanduiding van die besteding van huishoudings en toon veranderinge in die koopkrag van die rand. Dit is die amptelike indeks wat vir inflasieteikens gebruik word.

11.3.2 Buitelandse handel-aanwysers

Internasionale handel is belangrik in 'n wêreldekonomie. Uitvoere stimuleer indiensneming en invoere vergroot die keuse van verbruikers.

- **Ruilvoet:** Dit is die verhouding van uitvoerprys teenoor invoerprys. As die verhouding verswak, moet 'n groter volume uitvoere geproduseer word, wat weer 'n effek op die betalingsbalans het.
- **Wisselkoers:** Die waarde van een land se geldeenheid in verhouding tot 'n ander land se geldeenheid.

11.3.3 Indiensneming-aanwysers

- Die ekonomies aktiewe bevolking (EAB): Die arbeidsmag tussen 15 en 65 jaar.
- **Indiensneming:** Die aantal persone in diens as 'n persentasie van die ekonomies aktiewe bevolking (EAB), bv. 73,5% in Suid-Afrika.
- **Werkloosheid:** Die aantal werkloses (mense wat aktief werk soek) as 'n persentasie van die ekonomies aktiewe bevolking.

11.3.4 Produktiwiteits-aanwysers

Arbeidproduktiwiteit word baie fyn waargeneem, veral met betrekking tot reële loonverhogings.

- **Arbeidsproduktiwiteit:** Dit word gemeet deur die reële BBP deur die aantal werkers in diens te deel.
- **Vergoeding per werker:** As produktiwiteitverhogings laer is as die reële loonverhogings, sal inflasiedruk plaasvind.

11.3.5 Rentekoerse

Rente is die koste van geleende geld.

- Die repokoers is een van die belangrikste rentekoersaanwysers. Dit is die koers waarteen die SARB geld aan banke leen.

11.3.6 Geldvoorraad

Die geldvoorraad word deur die SARB beheer. Die geld word in drie kategorieë geklassifiseer:

- **M1:** Note en munte in omloop en die opvraagdeposito's van die privaatsektor by banke.
- **M2:** M1 plus ander korttermyn en mediumtermyn deposito's van die huishoudelike privaatsektor by banke
- **M3:** M2 plus langtermyn deposito's van die huishoudelike privaatsektor by banke.

11.4 Maatskaplike aanwysers

Maatskaplike aanwysers het betrekking op mense. Hulle moniteer identifiseerbare en omskryfbare kwessies wat verband hou met die mens se welsyn oor 'n tydperk.

11.4.1 Demografiese aanwysers

Die grootte van die bevolking is belangrik vir die infrastruktuur en maatskaplike programme.

- **Bevolkingsgroei:** Die bevolkingsgrootte van Suid-Afrika was 46,8 miljoen in 2005. Groei is besig om af te neem. Meting van die bevolkingsgroei is belangrik vir die lewering van maatskaplike dienste en vir identifisering van die grootte van die belastingbasis (die totale aantal mense wat belasting betaal).
- **Lewensverwagting:** Suid-Afrika se lewensverwagtingskopers het gedaal van 62,8 jaar na 47 jaar.

11.4.2 Voeding en gesondheid

Die lewenstandaard van die bevolking is verwant aan die kwaliteit van voeding en gesondheid:

Voeding

- **Wanvoeding van kinders:** Wanvoeding word deur twee maniere uitgewys – gewig vir ouderdom (ondergewig) en lengte vir ouderdom (dwerggroei). Die verhouding van ondervoede kinders is die belangrikste aanwyser van wanvoeding.
- **Oorgewig kinders:** Daar is 'n verband tussen oorgewig by kinders en ander siektes.

Gesondheid

- **Infantiele mortaliteit:** die aantal kinders wat voor eenjarige ouderdom sterf, is een manier om die gesondheid van die bevolking te meet.
- **Jonger as vyf jaar sterftesyfer:** die aantal kinders wat voor vyfjarige ouderdom sterf.
- **Gesondheidsbesteding:** Die waarde van gesondheidsbesteding as 'n persentasie van BBP.
- **Toegang tot skoon drinkwater:** Die bevolkingspersentasie wat redelike toegang tot skoon drinkwater het.
- **Toegang tot sanitêre fasiliteite:** Die bevolkingspersentasie met minstens genoegsame sanitêre fasiliteite wat kontak met mense, diere en insekte kan verhoed.

11.4.3 Onderwys

Die lewenstandaard hou verband met die vlak van onderwys. Onderwys is 'n sleutel maatskaplike aanwyser:

- **Openbare besteding:** Die persentasie van die nasionale begroting wat aan onderwys toegeken is.
- **Sekondêre inskrywings:** Dit toon die persentasie van 'n ouderdomsgroep wat ingeskryf is in die hoëskool.
- **Primêre voltooiing:** Die persentasie van 'n ouderdomsgroep wat primêre onderwys voltooi het as 'n aanwyser van die doeltreffendheid van die onderwysstelsel.
- **Jeug-geletterdheid:** Die persentasie van die ouderdomsgroep 15–24 jaar wat geletterd is.

11.4.4 Dienste

'n Aantal dienste wat noodsaaklik is om mense se lewenstandaard, ekonomiese vlak en maatskaplike ontwikkeling te verhoog:

- Elektrisiteit
- Vullisverwydering
- Watervoorsiening
- Sanitasie.

11.4.5 Behuising en verstedeliking

Die lewenstandaard van die bevolking is verwant aan die kwaliteit van behuising en dienste:

Behuising

- **Behuising:** Baie Suid-Afrikaanse burgers is arm en kan nie eiendom bekostig nie. Die regering verskaf behuisingsubsidies en die privaatsektor stel huislenings beskikbaar.

Verstedeliking

Die vlak van **verstedeliking** is een van die aanwysers van 'n land se maatskaplike ontwikkeling. Dit word gemeet aan:

- Natuurlike groei van die stedelike bevolking
- Migrasie
- Vestiging van nuwe dorpe

11.5 Internasionale vergelykings

Internasionale vergelykings is die vernaamste manier om 'n land se ekonomiese en maatskaplike ontwikkeling te meet.

Leer hierdie vier maniere wat internasionale organisasies gebruik om 'n land se vlak van ekonomiese en maatskaplike ontwikkeling te meet.

11.5.1 Globalisering

- **Internasionale handel:** Betalings word deur die wisselkoers beïnvloed.
- **Internasionalisering:** Takkantore in die buiteland moniteer aanwysers ten einde finansiële verslae in 'n enkele geldeenheid te publiseer, en betaal dividende in verskillende geldeenhede.

11.5.2 Internasionale standaardisering

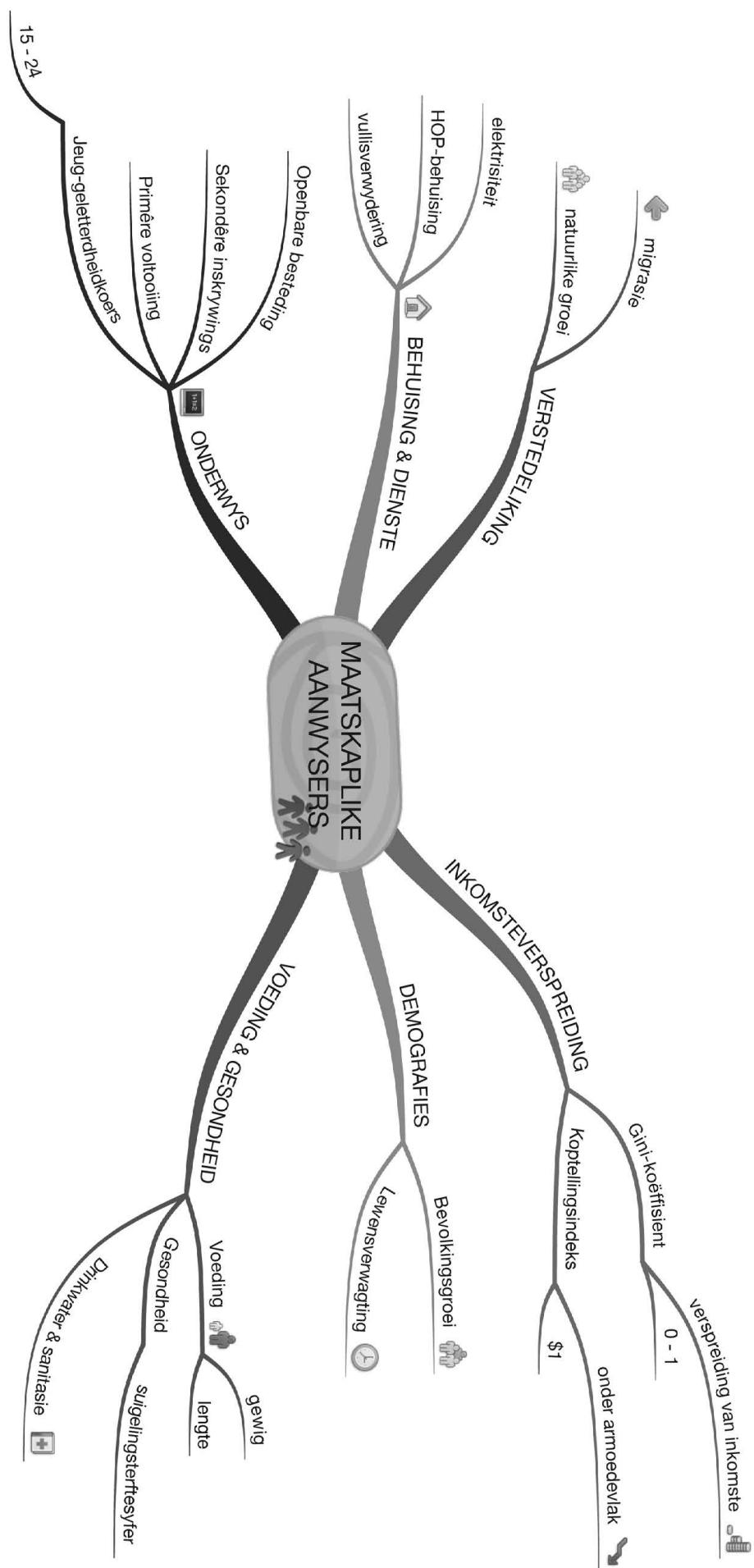
- Ekonomiese en maatskaplike aanwysers is bruikbaar. Internasionale organisasies, soos die Wêreldbank en die IMF, is baie spesifiek in die bepaling, gebruik en toepassing van hierdie aanwysers.
- Voordele van organisasies kan nie gemeet word as aanwysers nie beskikbaar is nie, bv. oorbruggingsfinansiering vanaf die IMF, die Wêreldbank en die VN.

11.5.3 Hulp en bystand

- Ander lande, regerings, internasionale instellings en NRO's is wêreldwyd betrokke by die verskaffing van finansiële hulp.
- 'n Land benodig sekere aanwysers, insluitend binnelandse inkomte, produksie en besteding, en data oor armoede, onderwys en gesondheid, om finansiële hulp te ontvang en om die impak van hierdie hulp te meet.
- Hulporganisasies mag ook vra vir menseregte- (bv. kinderregte), omgewings- (bv. besoedeling) en regerings- (bv. korrupsie) aanwysers.

11.5.4 Vergelykings en voorspellings

- Kapitaalmarkte word geliberaliseer (vrygemaak) deur globalisering.
- Kapitaal beweeg na waar dit die beste opbrengs ontvang.
- Publikasies vir wêreldrolspelers gee aanwyserwaardes vir die vorige 3 en toekomstige 3 jaar om onderliggende neigings uit te lig.

Aktiwiteit 1

Kies die korrekte woord tussen hakies:

1. Die sleutelrentekoers in Suid-Afrika is die (repo-/wissel-) koers. (2)
2. Die groeiprestasie van 'n land word gemeet in terme van die (per capita reële BBP/toename in die reële BBP). (2)
3. Die ekonomies aktiewe bevolking is die arbeidsmag tussen 15 en (55/65) jaar. (2)
4. Die indeks wat gebruik word om die pryse van insette te bepaal, word die (verbruikers-/produsente-) prysindeks genoem. (2)
5. Maatskaplike aanwysers het betrekking op mense, soos onderwys en (korruksie/gesondheid). (2)

[10]

Antwoord op Aktiwiteit 1

1. Repokoers✓✓ (2)
2. 'n Toename in die reële BBP✓✓ (2)
3. 65✓✓ (2)
4. Produsenteprysindeks✓✓ (2)
5. Gesondheid✓✓ (2)

[10]

Aktiwiteit 2

Gee EEN antwoord vir elk van die volgende:

1. 'n Internasionale bank ingestel om ekonomiese herstel en ontwikkeling te bevorder. (2)
2. Gebruik om die prestasie van die ekonomie te bepaal in terme van basiese ekonomiese doelwitte van groei, prysstabiliteit, wisselkoersstabiliteit en volle indiensneming. (2)
3. Dit word voorgestel op die Lorenz-kurve en toon die verspreiding van inkomste. (2)
4. Die prys van een land se geldeenheid in terme van 'n ander land se geldeenheid. (2)
5. Die verhouding tussen uitvoer- en invoerprys. (2)

[10]

Antwoord op Aktiwiteit 2

1. Wêreldbank✓✓ (2)
2. Ekonomiese aanwyser✓✓ (2)
3. Gini-koëffisiënt✓✓ (2)
4. Wisselkoers✓✓ (2)
5. Ruilvoet✓✓ (2)

[10]

Aktiwiteit 3

Onderskei in tabelvorm tussen die verbruikersprysindeks en die produsente-prysindeks.
(2 × 4) [8]

Antwoord op Aktiwiteit 3

PPI	VPI
Produsenteprysindeks: 'n indeks wat die impak van veranderinge✓ beraam in die relatiewe prysie van produksie-insette✓ <ul style="list-style-type: none"> • Hou verband met produksiekoste✓ • Die mandjie bestaan net uit goedere✓ • Kapitaal- en intermediêre goedere word ingesluit✓ • Prise sluit BTW uit✓ • Rentekoerse word uitgesluit✓ • Prise van ingevoerde goedere word eksplisiet getoon✓ 	Verbruikersprysindeks: 'n indeks wat die prysie meet✓ van 'n vasgestelde mandjie verbruiksgoedere en dienste✓ <ul style="list-style-type: none"> • Hou verband met lewenskoste✓ • Die mandjie bestaan uit verbruiksgoedere en dienste✓ • Kapitaal en intermediêre goedere word uitgesluit✓ • Prise sluit BTW in✓ • Rentekoerse word in berekening gebring✓ • Prise van ingevoerde goedere word nie eksplisiet getoon nie✓

[8]

Inflasie

Inflasie kom voor wanneer daar 'n volgehoue en aansienlike styging in die algemene prysvlak oor 'n bepaalde tydperk is. Terselfdertyd is daar 'n daling in die koopkrag van geld. Met ander woorde, die algemene prysvlak styg meer as die algemene styging in lone of salarisse.

Oorsig

HOOFSTUK	INHOUD	BESONDERHEDE VAN INHOUD VIR ONDERRIG, LEER EN ASSESSERINGSDOELEINDES
12 Ekonomiese kwessies van die dag: Inflasie	<p>Ontleed en ondersoek inflasie en die beleide wat aangewend kan word om inflasie te bekamp</p> <ul style="list-style-type: none"> • Inflasie <ul style="list-style-type: none"> - Omskrywing - Inflasiemeting <ul style="list-style-type: none"> - Indekse (VPI/PPI) - Wegin (mandjie goedere en dienste) - Inflasiekoeur (Berekenings) • Tipes en -kenmerke van inflasie <ul style="list-style-type: none"> - Verbruikersinflasie <ul style="list-style-type: none"> - Hooflyninflasie - Kerninflasie - Geadministreerde prysinflasie - Produsente-inflasie - Allesinsluitende inflasie - Hiperinflasie - Stagflasie - Vergelyking van inflasiekoeurse • Oorsake en gevolge van inflasie <ul style="list-style-type: none"> - Vraagtrekinflasie <ul style="list-style-type: none"> - Monetaristiese verduideliking - Oorsake van vraaginflasie <ul style="list-style-type: none"> - Toename in huishoudelike verbruik - Spaarafname - Belastingvermindering - Toegang tot krediet - Investeringsbesteding - Openbare sektor besteding - Uitvoerdienste 	<ul style="list-style-type: none"> • Omskryf/verduidelik die begrip • Ondersoek maniere om inflasie te meet • Omskryf/verduidelik die verskillende tipes inflasie • Onderskei tussen die verskillende tipes inflasie • Bespreek vraagtrekinflasie kortliks • Ontleed die oorsake van vraagtrekinflasie

	<ul style="list-style-type: none"> - Kostedrukinflasie <ul style="list-style-type: none"> - Oorsake van kostedrukinflasie <ul style="list-style-type: none"> - Lone - Sleutelinsette - Wisselkoersdepresiasi - Winsmarges - Produktiwiteit - Natuurrampe - Gevolge van inflasie op <ul style="list-style-type: none"> - Debiteure/krediteure - Loon- en salaristrekkers - Beleggers en spaarders - Belastingbetalers - Nywerheidsvrede - Verwagting en inflasie • Die inflasieprobleem in Suid-Afrika • Maatreëls om inflasie te bekamp <ul style="list-style-type: none"> - Vraagtrekinflasie <ul style="list-style-type: none"> - Monetêre beleid - Fiskale beleid - Kostedrukinflasie <ul style="list-style-type: none"> - Produktiwiteit - Medinging 	<ul style="list-style-type: none"> • Bespreek kostedrukinflasie kortlik • Ontleed die oorsake van kostedrukinflasie • Ondersoek in detail die gevolge van inflasie • Gee 'n breë oorsig van Suid-Afrika se inflasieprobleem • Ondersoek die maatreëls om inflasie te bekamp in besonderhede • Gebruik die volgende inligting om die VPI vir September 20... te bereken <p>H.O.T VRAAG: Wat is die uitwerking van inflasie op die lopende rekening van Suid-Afrika se BB?</p>
--	--	---

12.1 Sleutelbegripe

Hierdie omskrywings sal jou help om die sleutelbegripe in Ekonomiese Wetenskap wat in hierdie studiegids gebruik word, te begryp. Maak seker jy verstaan hierdie begripe.

Begrip	Omskrywing
Geadministreerde pryse	Pryse wat deur die regering vasgestel of beheer word
Hiperinflasie	'n Inflasiekoers bo 50%. Mense verloor vertroue in die waarde van geld en begin ruilhandel van goedere en dienste
Hooflyn-inflasie	Onaangepaste VPI syfers
Inflasie	'n Volgehoue en aansienlike styging in die algemene prysvlak oor 'n bepaalde tydperk, en 'n gelykydig daling in die koopkrag van geld
Inflasieteiken	Maak deel uit van die regering se monetêre beleid wat deur die Reserwebank bestuur word om inflasie binne die teiken gestel deur die Minister van Finansies te hou (tussen 3% en 6%)
Kerninflasie	Sluit items van die VPI-mandjie uit wat hoogs veranderlik is of deur regeringsbeleid beïnvloed word
Kostedruk-inflasie	Word aangetref wanneer daar 'n styging in die algemene prysvlak is as gevolg van 'n styging in produksiekoste
Monetêre beleidskomitee (MBK)	Bestaan uit die President van die Reserwebank, 3 adjunk-presidente en 3 ander lede. Hul hoofdoelwit is om 'n rentekoers vas te stel wat verenigbaar is met die bereiking van die inflasieteiken
Produsenteprys-indeks (PPI)	Meet die impak van veranderinge in die relatiewe verswaring van produksie-insette: <ul style="list-style-type: none"> • Hou verband met die produksiekoste • Die mandjie bestaan slegs uit goedere • Kapitaal en intermediêre goedere word ingesluit • Pryse sluit BTW uit • Rentekoerse word uitgesluit • Pryse van ingevoerde goedere word eksplisiet getoon
Stagflasie	Gelykydig lae groei, hoë werkloosheid en inflasiekoerse
Verbruikersprysindeks (VPI)	'n Indeks wat die prys van 'n vaste mandjie verbruikersgoedere en dienste meet <ul style="list-style-type: none"> • Hou verband met lewenskoste • Die mandjie bestaan uit verbruiksgoedere en dienste • Kapitaal- en intermediêre goedere word uitgesluit • Pryse sluit BTW in • Rentekoerse word in berekening gebring • Pryse van ingevoerde goedere word nie aangebeeld nie
Vraagtrekinflasie	Word aangetref wanneer die totale vraag na goedere en dienste die totale aanbod van goedere en dienste oorskry

12.2 Inflasiemeting (omskryf, verduidelik, ondersoek)

Prysindekse word gebruik om veranderinge van die algemene prysvlak te meet. Die volgende is belangrike begripe verwant aan die meting van inflasie:

1. **Indekse:** 'n Prysindeks word saamgestel van die pryse van 'n verteenwoordigende mandjie goedere en dienste. Die pryse word op gereelde basis aangeteken.

2. **Weging:** Die verskil in belangrikheid van items in 'n indeks word oorkom deur 'n geweegde indeks wat die relatiewe belangrikheid van elke item aantoon.
3. **Inflasiekoers:** Die inflasiekoers word bepaal deur die veranderinge in die VPI en/of PPI te gebruik. Die waardes van elke maand word vergelyk met die ooreenstemmende maand van die vorige jaar.
4. **Inflasie-teikens:** Dit vorm deel van die monetêre beleid en word deur die Reserwe Bank bestuur om inflasie binne die perke te hou wat deur die Minister van Finansies bepaal is (tussen 3% en 6%). Die doelwit van inflasie-teikens is om die inflasiekoers tot lae en meer stabiele vlakke te beperk.

12.3 Inflasietipes en -kenmerke

Daar is twee hooftypes inflasie – vraagtrekinflasie en kostedrukinflasie. Hulle kenmerke word hieronder beskryf:

12.3.1 Verbruikerinflasie

- **Hooflyninflasie:** Word gemeet deur VPI en word slegs in stedelike gebiede bereken. Dit verteenwoordig die koste van 'n inkopiemandjie van goedere en dienste van die tipiese Suid-Afrikaanse huishouding. Statistieke Suid-Afrika identifiseer 1 500 verskillende huishoudelike goedere/dienste, ken 'n gewig aan elkeen toe en besluit oor 'n basisjaar, 'n formule en prysversameling. Die onaangepaste VPI-koers is bekend as hooflyninflasie.
- **Kerninflasie:** Dit word deur Statistieke Suid-Afrika gepubliseer en sluit items in die VPI-mandjie met hoogs fluktuerende prys uit, en dié wat geraak word deur regeringsintervensie en -beleid, soos vars en bevroe vleis en vis, groente, rentekoerse op verbande, BTW en aanslagkoerse.
- **Geadministreerde prysse:** Die prysse word deur die regering vasgestel, of die regering beheer dit deur aangewese owerhede. Prysveranderinge moet binne die inflasiedoelwit bly soos deur die Minister van Finansies voorgeskryf.

12.3.2 Produsente-inflasie

Die PPI word gebruik om die prys van plaaslik vervaardigde goedere te meet. Dit toon ook binnelandse uitset. As die rand depresieer, sal dit eerste in die PPI reflekteer.

Verskill tussen VPI en PPI:

VPI:

- Het betrekking op lewenskoste.
- Die mandjie bestaan uit verbruiksgoedere en dienste.
- Kapitaal en intermediêre goedere is uitgesluit.
- Pryse sluit BTW in.
- Rentekoerse word in ag geneem.
- Pryse van ingevoerde goedere word nie getoon nie.

PPI:

- Het betrekking op produksiekoste.
- Die mandjie bestaan slegs uit goedere.
- Kapitaal en intermediêre goedere is ingesluit.
- Pryse sluit nie BTW in nie.

- Rentekoerse is uitgesluit.
- Pryse van ingevoerde goedere word duidelik getoon.

12.3.3 Allesinsluitende inflasie

- Ekename stel vas wat gebeur het met pryse van alle finale goedere en dienste in 'n spesifieke jaar.
- Gebruik die berekende implisiële BBP-deflator.
- Gebruik BBP-syfers teen huidige en konstante pryse soos gepubliseer in die nasionale rekeninge.
- BBP teen konstante pryse meet ekonomiese groei en inflasie.
- Meet die inflasiekoers vir die ekonomie in geheel.
- Implisiële BBP-deflator is die verhouding van BBP teen huidige pryse tot BBP teen konstante pryse.
- Om inflasie te bepaal: $\frac{\text{BBP-deflator vir die volgende jaar}}{\text{BBP-deflator vir die vorige jaar}} \times 100$

12.3.4 Hiperinflasie

- Baie hoë inflasiekoers (meer as 50%).
- Prysvlakte styg so vinnig dat mense vertroue in die waarde van geld verloor.
- Word moeilik vir die ekonomie om te funksioneer.
- Mense neem toevlug tot goedere as ruilmiddels – ruilhandel.

12.3.5 Stagflasie

Hoë werkloosheid gekombineer met 'n hoë inflasiekoers.

12.3.6 Vergelyking van inflasiekoerse

- Jaarlikse inflasiekoerse van VPI, PPI en BBP deflasie word voorsien.
- Al hierdie indekse en ander implisiële deflators word oorweeg vir beleidsdoeleindes en vooruitskatting.
- Vir die verbruiker is die VPI by verre die belangrikste aanwyser omdat dit verband hou met hulle lewenskoste en die rentekoersbeleid van die Reserwe Bank.

12.4 Oorsake van inflasie

12.4.1 Vraagtrekinflasie

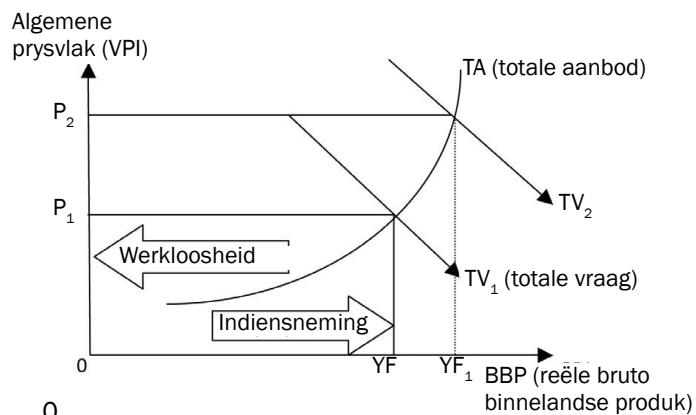
Vraagtrekinflasie kom voor wanneer die totale markvraag in 'n ekonomie die totale markaanbod oortref, selfs as die bruto binnelandse produk styg en werkloosheid daal. In effek word te veel geld op te min goedere gespandeer. Oor die algemeen sal 'n toename in die aanbod van goedere die inflasieneiging omkeer. Sommige van die kenmerke van vraagtrek-inflasie is:

- Totale markvraag styg meer as totale markaanbod, wat 'n styging in die algemene prysvlak veroorsaak.
- **Groepe wat hiervoor verantwoordelik is:** Verbruikers, ondernemings en die regering.
- **Die buiteland se bydrae:** Verhoog die vraag na ons goedere en dienste nog verder deur 'n toename in uitvoere.
- **Relatiewe toename in totale markaanbodkomponente:** C (verbruiksbesteding), I (investeringsbesteding), G (staatsbesteding), M (koste van invoere).
- **Afnemende besparing:** As spaargewoontes verander en verbruikers

begin om hulle huidige en opgehoopte spaargeld te bestee, sal groei in totale vraag groter word as groei in totale aanbod.

- **Belastingvermindering:** As persoonlike inkomstebelasting verlaag, word meer geld beskikbaar gestel vir privaat verbruiksbesteding.
- **Toegang tot krediet:** Groter beskikbaarheid van verbruikerskrediet (kredietkaarte) en goedkoper krediet – kredietvermenigvuldiger kom in werking en meer krediet word geskep.

Figuur 12.1 illustreer 'n toename in totale vraag van TV_1 tot TV_2 en 'n enkel totale aanbod TA_1 . Namate die totale vraag styg, sal die prysvlak en produksie-uitset ook styg tot volle indiensneming bereik is. Die aanvanklike vraagtoename sal 'n positiewe uitwerking hê op produksie, indiensneming en inkomste, maar wanneer maksimum kapasiteit bereik word, sal 'n verdere vraagtoename tot prysstyngs lei.

Oorsake van vraagtrekinflasie

Daar is baie oorsake van vraagtrekinflasie. *Figuur 12.1: Die inflasie-proses*
Sommige is:

- **Toename in huishoudelike verbruik:** As gevolg van maklik beskikbare krediet, belastingvermindering en verminderde spaar.
- **Investeringsbesteding:** Dit kan lei tot hoër winsverwagtings van ondernemings. Hulle sal meer investeer wat kan lei tot 'n vraagtoename vir goedere en dienste.
- **Staatsbesteding:** 'n Toename in staatsbesteding lei tot prysverhogings. Meer geld sirkuleer weens 'n toename in besteding op infrastruktuur, verbruikersbesteding en maatskaplike besteding.
- **Uitvoerverdienste:** Groei in die buitenland kan die vraag vir plaaslik geproduseerde goedere laat toeneem sonder 'n toename in plaaslike produksies.
- **Die Monetaristiese verduideliking:** Volgens monetariste veroorsaak volgehoue hoë groeikoerse in die geldvoorraad hoë inflasie, terwyl lae koerse lae inflasie teweegbring. Hulle baseer hulle siening op die kwantiteitsteorie van geld ($MV = PT$). Hulle maak drie basiese aannames: die snelheid van geldsirkulasie is stabiel; die geldhoeveelheid word eksogeen bepaal deur monetêre owerhede en reële uitset word bepaal deur die hoeveelheid en kwaliteit van verskillende produksiefaktore.

12.4.2 Kostedruk inflasie

Kostedruk inflasie word veroorsaak deur 'n toename in die produksiekoste van goedere of dienste wat van groot belang is vir die ekonomie, en waarvoor geen alternatiewe bestaan nie. Voorbeeldsluit in hoë hoogtes in die olieprys tydens oorloë, groot prysstyngs in stapelvoedsels as gevolg van droogte, of buitengewone toename in die arbeidskoste weens vakbond-aktiwiteite. Sommige van die kenmerke van kostedruk inflasie is:

- **'n Styging in arbeidskoste:** Aggressiewe vakbond-onderhandeling stoot die prys van arbeid op bo 'n styging in produktiwiteit.
- **Produsente verhoog hul winste:** Pryse styg meer as die styging in produksiekoste.
- **Die staat hef 'n hoë BTW-koers.**

- **Duur ingevoerde goedere** (intermediêre goedere) veroorsaak 'n stygging in die pryse van plaaslik voltooide goedere.
- **Laer produktiwiteit met dieselfde vergoeding:** Die koste van produksie styg.
- **Natuurrampe:** Vloede of droogtes verhoog die produksiekoste.
- **Stygende totale koste** aan die aanbodkant.

Oorsake van kostedrukinflasie

- **Lone:** 'n Toename in vergoeding verteenwoordig 50% van Bruto Waarde Toegevoeg (BWT) teen basiese pryse en is een van die hoofoorsake van kostedrukinflasie,
- **Sleutelinsette:** As die pryse van ingevoerde sleutelinsetgoedere styg, styg die plaaslike produksiekoste, veral in die vervaardigingsektor.
- **Wisselkoersdepresiasië:** Depresiasië van die rand sal lei tot hoër invoerprysse.
- **Winsmarges:** As ondernemings hul winsmarges verhoog, sal hul produksiekoste en die prys wat verbruikers moet betaal, ook toeneem.
- **Produktiwiteit:** Daling in produktiewe produksiefaktore sal lei tot verhoogde koste per eenheid geproduseer.
- **Natuurrampe:** Pryse sal verhoog as gevolg van weersomstandighede, soos droogtes, vloede en aardverwarming.

Verwagting en inflasie:

Die inflasionistiese proses word deur vraagtrek- en kostedrukinflasie in werking gestel. Die rol van inflasionistiese verwagtings:

- Gedurende inflasie verwag verbruikers dat pryse sal styg en begin hulle om meer goedere te koop.
- Arbeidsvakbonde wil hulle lede se inkomste beskerm teen verlaging van hul koopkrag weens inflasie.
- Verwagting dat pryse sal styg, moedig sekere besighede aan om pryse voortydig te verhoog.

12.5 Gevolge van inflasie

- **Debiteure/Krediteure:** Debiteure verkry 'n voordeel, want hulle ontvang geld met 'n hoë koopkrag en betaal skulde met geld wat 'n laer koopkrag het. Krediteure ly onder waardevermindering van geld.
- **Loon- en salaristrekkers:** Mense met 'n vaste inkomste kan minder goedere koop weens prysstygtings.
- **Beleggers en spaarders:** Bates met vaste nominale waardes lewer 'n vasgestelde opbrengs wat 'n laer koopkrag het omdat pryse styg. Reële waarde van besparings daal.
- **Belastingbetaler:** In Suid-Afrika word inkomste progressief belas. Dit bring 'n skaalinkrement mee as gevolg van inflasie en die progressiewe belastingstelsel en die staatsvoordele.
- **Nywerheidsvrede:** Loononderhandeling gaan gepaard met stakings en massa-optrede.

12.6 Maatreëls om inflasie te beveg

Beleidmakers kan verskeie beleidsmaatreëls gebruik om te hoë inflasie te bekamp. Drie tipes beleidsmaatreëls word toegelig.

12.6.1 Fiskale maatreëls

Die Minister van Finansies tref fiskale maatreëls rakende belasting en besteding. Voorbeeld van sodanige maatreëls sluit die volgende in:

- 'n Styging in **direkte belasting** (persoonlike inkomstebelasting) wat sal help met die verlaging van vraag.
- 'n Styging in **indirekte belasting** (BTW) het laer besteding tot gevolg omdat goedere duurder raak.
- 'n **Leningsheffing** verminder verbruikers se besteebare inkomste.
- **Die staat sny terug op besteding** deur staatsprojekte soos paaie, hospitale en skole te kanselleer.
- **Die land finansier sy begrotingstekort op nie-inflasionêre wyse** (die staat gebruik lenings uit die nie-banksektor om inflasie te beperk).
- **Die staat hef bobelasting op ingevoerde goedere.** Dit verhoog die prys van ingevoerde goedere, wat daar toe lei dat mense nie kan bekostig om hierdie goedere te koop nie.

OPSONNEND: Monetêre beleid behels 'n **verminderde geldaanbod** om inflasie te bekamp.

12.6.2 Monetêre maatreëls

Die Suid-Afrikaanse Reserwebank (SARB) en die regering pas sekere monetêre maatreëls toe om inflasie te bekamp:

- Die SARB **pas die hoeveelheid geld in omloop aan by die behoeftes van die ekonomie** (bv. deur 'n opemarkbeleid) en handhaaf 'n fyn balans tussen die aanbod van goedere en dienste en die geldaanbod.
- Die SARB **beperk inflasie** wat veroorsaak is deur oorskotvraag deur die geldvoorraad te verminder.
- Die **bankkoers** van die sentrale bank (SARB) beïnvloed die rentekoerse in die ekonomie (repokoers). Die bankkoers kan verhoog word om mense aan te moedig om te spaar.
- Buitensporige krediet kan verminder word deur die **toestaan van krediet deur banke te beperk**.
- Die SARB kan **morele druk** (morele oorreding) op finansiële instellings toepas rakende nougesette toestaan van krediet.

12.6.3 Ander maatreëls

Addisionele maatreëls wat toegepas kan word om inflasie te bekamp, is:

- **Verhoogde produktiwiteit:** Deur verbeterde onderwys en opleiding word meer mense in diens geneem en hoër produktiwiteit verseker. Hierdie is 'n langtermynmaatreël.
- **Prysbeheer:** Die regering stel die prys van sekere noodsaklike items vas om te verseker dat dit bekostigbaar bly.
- **Loonbeleid:** Die regering besluit om die inflasiespiraal van stygende lone en prys te breek deur loonverhogings onder dievlak van inflasie te hou.
- **Strenger voorwaardes vir verbruikerskrediet:** Die regering maak dit moeiliker vir verbruikers om krediet te kry met die doel om hul besteding te beperk.
- **Aanmoediging om te spaar:** Die regering implementeer maatreëls om spaar aan te moedig, bv. deur belasting op spaargeld te verlaag. Die wanbalans tussen vraag en aanbod word reggestel deur 'n toename in besparings, aangesien mense meer spaar en minder spandeer.
- **Invoerbeheer** word verslap.
- **Swewende wisselkoers:** Praye word outomaties aangepas by internasionale toestande.
- **Indeksering:** Dit is 'n beleid om prys van items soos lone, pensioene en verbandrentekoerse met prysindekse te verbind om die effekte van inflasie te elimineer.

Gebruik hierdie twee akronieme om jou te help om die addisionele maatreëls om inflasie te bekamp, te onthou:

K – Krediet

L – Lone

I – Invoere

P – Prys

S – Spaar

W – Wisselkoers

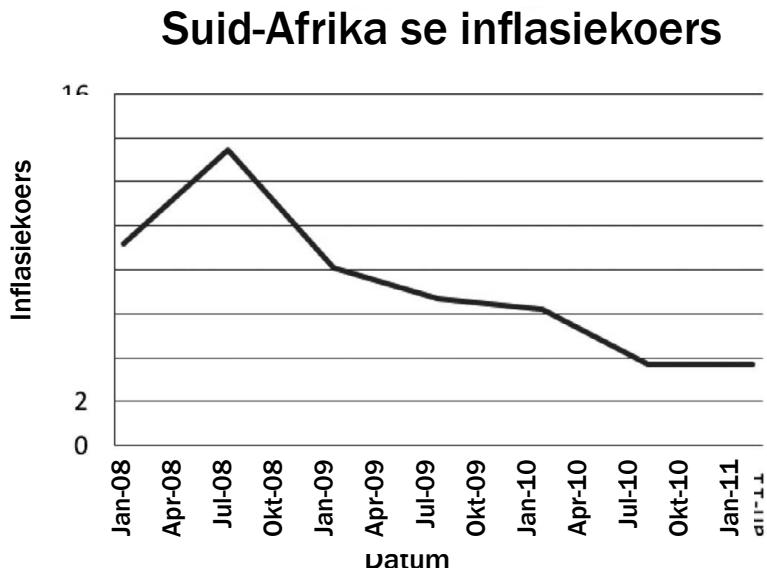
I – Indeksering

P – Produktiwiteit

Aktiwiteit 1

Bestudeer Figuur 12.2 hieronder en beantwoord die vrae wat volg:

Figuur 12.2 Suid-Afrika se inflasiekoers

1. Definieer die begrip "inflasie". (2)
 2. Wanneer het die inflasiekoers sy hoogtepunt bereik? (2)
 3. Het ons tussen Julie 2010 en Januarie 2011 by die regering se inflasieteiken gehou? Verskaf syfers. (4)
 4. Verduidelik wat jy sal doen om die inflasiekoers in ons land te verlaag. (4)
 5. Watter instellings in Suid-Afrika maak inflasiesyfers bekend? (2)
 6. Wat, volgens jou, het die dubbelsyfers tussen April en Julie 2008 veroorsaak? (4)
 7. Hoekom is hierdie syfers in die grafiek nie 'n aanduiding van hiperinflasie nie? (4)
- [22]

Antwoorde op Aktiwiteit 1

1. 'n Volgehoue en aansienlike styging in die algemene prysvlak oor 'n bepaalde tydperk.✓✓ (2)
 2. Julie 2008✓✓ (2)
 3. Ja✓✓ Die inflasieteiken is tussen 3% en 6%✓✓ (4)
 4. Toepassing van monetêre beleid (repokoers)✓✓ en fiskale beleid (hoër belasting)✓✓ (4)
 5. SARB en Statistieke Suid-Afrika✓✓ (2)
 6. Buitengewone verbruiksbesteding.✓✓ Te wyte aan kapitale besteding deur die staat vir die Sokker Wêreldbekertoernooi✓✓ (4)
 7. Hiperinflasie begin by 50%✓✓✓✓ (4)
- [22]

Aktiwiteit 2

Bestudeer die strokiesprent hieronder en beantwoord die vrae wat volg:

Voor inflasie – sy gaan winkels toe en dra haar geld in haar HANDSAK	En bring haar kruideniersware huis toe in 'n MANDJIE
Na inflasie – sy dra haar GELD in 'n mandjie, en ...	Bring haar KRUIDENIERSWARE huis toe in haar HANDSAK

1. Wat is die boodskap van die strokiesprent? (2)
 2. Wat is besig om te gebeur met die koopkrag van geld? (2)
 3. In watter land is hierdie vrou 'n verbruiker? Motiveer jou antwoord. (4)
- [8]

Antwoorde op Aktiwiteit 2

1. As gevolg van inflasie kan die verbruiker minder koop vir dieselfde hoeveelheid geld. ✓✓ (2)
 2. Dit neem af. ✓✓ (2)
 3. Die VSA. ✓✓ Sy dra Amerikaanse Dollars (\$) in haar mandjie. ✓✓ (4)
- [8]

Aktiwiteit 3

Noem enige DRIE fiskale maatreëls vir die beheer van inflasie. (3 × 2) [6]

Antwoorde op Aktiwiteit 3

- Verhoog direkte belasting (persoonlike inkomstebelasting) indien inflasie te wyte is aan 'n oorskotvraag. ✓✓
 - Verhoog indirekte belasting (BTW). ✓✓
 - Stel 'n leningsheffing in. ✓✓
 - Die staat besnoei op besteding. ✓✓
 - Die finansiële begrotingstekort is nie-inflasionêr. ✓✓
 - Hef bobelasting op ingevoerde goedere. ✓✓ (enige 3) (3×2)
- [6]

Toerisme

Toerisme is reis met die doel van ontspanning, rekreasie of besigheid. Plaaslike toeriste reis na verskillende plekke in hul eie land. **Inwaartse toeriste** kom van ander lande af na Suid-Afrika. Suid-Afrikaanse toeriste wat oorsee reis, staan bekend as **uitwaartse toeriste**. Suid-Afrika is 'n gewilde toeristebestemming danksy die land se natuurskoon, natuurlewe, goeie weer en interessante politieke geskiedenis.

Oorsig

HOOFTUK	INHOUD	BESONDERHEDE VAN INHOUD VIR ONDERRIG, LEER EN ASSESSERINGSDOELEINDES
13. Toerisme en Ekonomiese Regstellings: Omgewing- volhoubaarheid	<p>Debatteer die ekonomiese belangrikheid van toerisme vir Suid-Afrika en stel beleide voor om dit te bevorder. Verwys na die belangrikheid van inheemse kennisstelsels (IKS).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Toerisme: <ul style="list-style-type: none"> – Omskrywing – Tipes toerisme – Meting van toerisme • Redes vir groei <ul style="list-style-type: none"> – Internasionaal – Plaaslik • Die effek van toerisme op: <ul style="list-style-type: none"> – BBP – Werkverskaffing – Armoede – Eksternaliteite – Omgewing – Investering • Die voordele van toerisme vir: <ul style="list-style-type: none"> – Huishoudings – Ondernemings – Regering – Infrastruktuurontwikkeling • Suid-Afrika se profiel (inheemse kennisstelsels) <ul style="list-style-type: none"> – Suid-Afrika se profiel – Doelwit met besoeke – Plaaslike bestemmings – Plaaslike toeriste – Inheemse kennis • Beleidsvoorstelle – Departement van Toerisme <ul style="list-style-type: none"> – Bemarking, infrastruktuur, onderwys en opleiding en omgewingsbestuur 	<ul style="list-style-type: none"> • Omskryf/verduidelik die relevante begrippe • Gee 'n breë oorsig van die tipes toerisme • Gee 'n breë oorsig van die meting van toerisme • Ondersoek die redes vir groei in die toerismebedryf in besonderhede • Ondersoek die effekte van toerisme in besonderhede • Ondersoek die voordele van toerisme vir: Huishoudings, ondernemings, regering en infrastruktuurontwikkeling • Gee 'n breë oorsig van Suid-Afrika se toerismeprofiel • Gee 'n breë oorsig van die beleidsvoorstelle van die Departement van Toerisme • Analiseer kortliks die verwantskap tussen toerisme en inheemse kennis binne die Suid-Afrikaanse konteks.

13.1 Sleutelbegrippe

Hierdie omskrywings sal jou help om die sleutelbegrippe in Ekonomiese Toerisme wat in hierdie studiegids gebruik word, te begryp. Maak seker jy verstaan hierdie begrippe.

Begrip	Omskrywing
Binnelandse toeris	'n Suid-Afrikaanse landsburger wat binne die grense van Suid-Afrika reis
Buitelandse toeris	Besoek 'n ander land as bestemming
Departement van Toerisme	Verseker en bespoedig die lewering van toeristefoordele
Inwaartse toeris	Toeris van 'n ander land wat vir langer as 'n dag bly
Toerisme	Aktiwiteite van mense wat reis en oorbyl in plekke buite hulle gewone omgewing vir 'n periode van nie meer as een jaar nie, vir die doel van ontspanning, besigheid of ander redes. Dit is nie verwant aan enige werk teen betaling in die plek wat besoek word nie
Transito-toeris	Toeris wat deur Suid-Afrika reis deur gebruik te maak van lug-, pad-, spoor- of seevervoer na 'n ander bestemming
Uitwaartse toeris	Suid-Afrikaanse burger wat oorsee reis; het dieselfde effek op die betalingsbalans as invoere

13.2 Definisie van toerisme

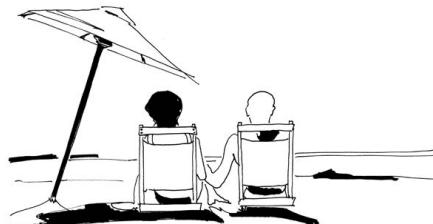
Toeriste reis na ander lande vir vakansies, sake, konferensies en om meer omtrent daardie lande uit te vind. **Toerisme** bied mense die geleentheid om die wêreld te beleef. Toerisme kan gedefinieer word as aktiwiteit van mense wat sonder vergoeding en vir 'n tydperk minder as een jaar na plekke buite hulle gewone omgewing reis vir besigheid, ontspanning of ander doeleindes.

'n Aktiwiteit word beskou as toerisme as dit voldoen aan die volgende kriteria:

- Daar is 'n rede vir die besoek of aktiwiteit.
- Daar word geen vergoeding (geld) verdien in die plek wat besoek word nie.
- Die minimum lengte van besoek is een nag.
- Die maksimum lengte van besoek is een jaar.
- Daar is 'n reisafstand van meer as 160 km vanaf die toeris se woning.

13.3 Die doel (tipes) van toerisme

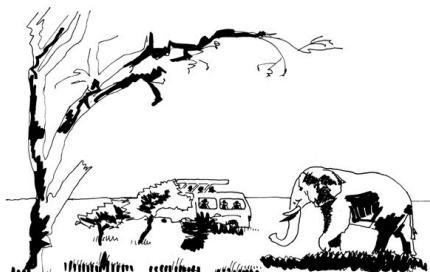
- Ontspanning en vermaak:** Toeriste kom na Suid-Afrika om vakansie te hou, sport te beoefen, vriende te besoek en besienswaardighede te besoek.
- Kulturele toerisme:** Toeriste besoek museums en kunsgalerye, bv. Robbeneiland en die Apartheidsmuseum.
- Ekotoerisme:** Toeriste soek die ongerepte natuurskoon op, bv. die Richtersveld se Kulturele en Botaniese Landskap, die Kaapse Fynbos en die Krugerwildtuin.
- Sake en professionele redes:** Toeriste besoek die land vir sakegeleenthede en konferensies.
- Ander:** Vir studies of mediese redes.

Ontspanning en vermaak

Kulturele toerisme

Ekotoerisme

Sake- en professionele redes

13.4 Meting van toerisme

Toerisme behels verskillende aktiwiteite wat aan die volgende moet voldoen:

- Daar moet 'n doelwit met die besoek wees, bv. kampering, besigheid of studie.
- Geen vergoeding moet verdien word by die toeris se bestemming nie.
- Die minimum besoektyd moet een nag wees.
- Die maksimum besoektyd moet nie een jaar oorskry nie.
- Die reisafstand moet verder as 160 km van 'n persoon se woning af wees.

13.5 Redes vir groei

Die vinnige groei van die toerismebedryf het 'n bestendige verandering in die lewenstandaard en mense se lewenstyle tot gevolg gehad. Toerisme is veel meer sigbaar in die ontwikkelde lande as in ontwikkelende lande, hoewel toerisme vinniger toeneem in ontwikkelende lande. Plaaslike toerisme beleef 'n bloeitydperk sedert Suid-Afrika 'n meer aantreklike toerismebestemming geword het. Redes vir die groei in die toerismebedryf is:

- Toename in besteebare inkomste.
- Minder werksure, dus meer tyd vir reis.
- 'n Bewuswording van vrye tyd en ontspanning.
- Vebeterde vervoer-, kommunikasie- en verblyffasilitete.
- Toename in advertering en bemarking.
- Genieting van die voordele van vakansie en reis.
- Maklik verkrygbare buitelandse valuta.
- **Internasional:** Toerisme is baie meer sigbaar in ontwikkelde wêrelddele as in ontwikkelende wêrelddele, maar toerisme groei vinniger in ontwikkelende lande, bv. 4,6% groei van 2010 tot 2011.
- **Plaaslik:**
 - **Buitelandse aankomste:** Buitelandse toeriste wat die land besoek as hulle eindbestemming.
 - Dié wat hulle reis onderbreek, word toeriste in transito of oorbly-besoekers genoem.
 - **Buitelandse toeriste:** Hulle kom vir die ondervinding – besoek vriende, wildsplase, geniet die verskillende kulture, erfenisterreine of sportaktiwiteite en -gebeure.
 - **Plaaslike toerisme:** Suid-Afrikaners kan vryelik plaaslik reis (binnelandse toeriste) of oorsee (uitgaande toeriste). Uitgaande toeriste het dieselfde uitwerking op die Betalingsbalans as invoere.

Gebruik hierdie geheuerympie om jou te help om die 6 effekte van toerisme te onthou:

O – Omgewing	– Ons
B – BBP	– Bly
E – Eksternaliteit	– En
W – Werkverskaffing	– Werk
I – Infrastruktuur	– In
A – Armoede	– Afrika

13.6 Effekte van toerisme

Toerisme het 'n beduidende effek op die ekonomie en die land as 'n geheel. Die volgende **6 areas** word in 'n groot mate deur toerisme beïnvloed:

13.6.1 Werkverskaffing

- Toerisme verskaf werk aan 7% van Suid-Afrika se arbeidsmag (ongeveer 1,12 miljoen mense).
- Toerisme is die grootste verskaffer van werk omdat dit:
 - arbeidsintensief is
 - mense met verskillende vaardighede in diens neem, bv. toergidse, hotelpersoneel.
 - onmiddellike indiensneming verskaf
 - entrepreneursgeleenthede bied.
- Toerisme is die grootste verdiener van buitelandse valuta omdat:
 - buitelandse toeriste met buitelandse valuta vir dienste betaal.
 - buitelandse toeriste gewoonlik meer as plaaslike toeriste spandeer.

13.6.2 Bruto Binnelandse Produk (BBP)

- Toerisme het die grootste impak op die dienste-bedryf.
- Indirekte bydrae: Toerisme is 'n diensgebaseerde bedryf. Dit is verantwoordelik vir 65% van die BBP in ontwikkelde ekonomiese en 40% van die BBP in ontwikkelende lande.
- Direkte bydrae: Toerisme dra 7,9% van die BBP in Suid-Afrika by (vergeleke met 12% wêrelwyd).

13.6.3 Armoede

Armoede is die duidelikste sigbaar in landelike gebiede weens die gebrek aan werkgeleenthede. Toerisme kan armoede op die volgende wyses verlig:

- Toerisme is 'n vinnige en effektiewe manier om hulpbronne aan landelike gebiede toe te deel en dit as toeriste-attraksies te ontwikkel.
- Baie gewilde toeriste-attraksies is in landelike gebiede geleë.
- Toerisme-ontwikkeling in landelike gebiede skep werkgeleenthede in gebiede waar werk skaars is.
- Toerisme bevorder 'n gebalanseerde en volhoubare vorm van ontwikkeling. Mense is in staat om 'n bestaan te maak in hul eie omgewing, wat lei tot 'n afname in verstedeliking en 'n meer gebalanseerde bevolkingsverspreiding.

13.6.4 Eksternaliteit

Eksternaliteit is koste en voordele wat spruit uit 'n spesifieke aktiwiteit.

Toerisme het albei tot gevolg:

Positiewe eksternaliteit:

- Toerisme genereer groot bedrae aan inkomste.
- Toerisme bevorder infrastruktuurontwikkeling.
- Toerisme kan indiensneming indirek bevorder.
- Toerisme kan help om kulturele en natuurlike bates te bewaar en armoede te verlig, maar benodig deeglike beplanning.

Negatiewe eksternaliteit:

- Toerisme kan die omgewing beskadig as dit nie korrek bestuur word nie.
- Toerisme kan lei tot vermosing en skade aan sensitiewe toeriste besoekpunte.
- Die infrastruktuur in toeriste besoekpunte word onder druk geplaas om voorsiening te maak vir groeiende toeristegetalle.
- Toerisme kan veroorsaak dat prysse vir plaaslike inwoners styg.

13.6.5 Die omgewing

Toerisme kan omgewingstres veroorsaak. Dit kan lei tot:

- Permanente herstrukturering van die omgewing, bv. konstruksiewerk aan hoofweë.
- Meer afvalprodukte, bv. biologies (riool) en nie-biologies (rommel).
- Direkte omgewingstres, bv. die verlies van diersoorte as gevolg van jag.
- Effek op bevolkingsdinamika, bv. migrasie en veranderinge in die bevolkingsdigtheid in reaksie op die behoeftes van toeriste besoekpunte.

13.6.6 Belegging

Toeristebestemmings vereis voldoende fisiese (hotelkamers), ekonomiese (OTM's) en basiese (water en elektrisiteit) dienste infrastruktuur. Dit sluit in:

- Vervoer-infrastruktuur, bv. verbeterde paaie wat toegang tot toeristebesoekpunte bied.
- Kommunikasie-infrastruktuur, bv. hotelle benodig telefoonlynne om besprekings te kan hanteer.

- Energie-infrastruktuur, bv. toeriste benodig elektrisiteit by toeristekoerde.
- Basiese dienste: bv. skoon water en vullis verwydering.

13.7 Die voordele van toerisme

Gebruik hierdie geheuerympie om jou te help om die 4 voordele van toerisme te onthou:

O – Ondernemings	– Oral
I – Infrastruktuur	– Is
H – Huishoudings	– Honger
R – Regering	– Reisigers

Suid-Afrika trek voordeel uit toerisme danksy die groei in die bruto binne-landse produk (BBP), verhoogde indiensneming en infrastruktuurontwikkeling. 'n Addisionele voordeel is die feit dat besteding deur buitelandse toeriste lei tot 'n toename in buitelandse valuta verdienste, wat 'n soortgelyke impak op die BBP het as 'n toename in uitvoere.

13.7.1 Huishoudings

Toerisme bevoordeel die welvaart van 'n huishouing op drie maniere:

- **Meer mense verdien 'n salaris of loon** danksy die addisionele werkgeleenthede.
- **Infrastruktuur** wat vir toeriste gebou word, is beskikbaar vir gebruik deur beide toeriste en die plaaslike bevolking.
- **Vaardighede:** Die toerismebedryf skep 'n vraag na 'n verskeidenheid van vaardighede.

13.7.2 Ondernemings

Toerisme hou talle voordele vir die sakesektor in:

- Die openbare sektor verskaf die ekonomiese en basiese dienste infrastruktuur wat vir toerisme benodig word.
- Toerisme benodig 'n superstruktuur wat bestaan uit ondernemings wat dienste soos akkommodasie, vervoer, besienswaardighede, kleinhandel, ontspanning en vermaak verskaf.
- Die superstruktuur word normaalweg deur die privaatsektor voorsien, en die bou en bestuur daarvan is winsgedrewe.
- Openbare en privaatsektor vennootskappe (OPV's) word aangewend om toerismebestemmings te ontwikkel.
- Werkgeleenthede raak beskikbaar vir die voorheen benadeeldes. Dit sluit in:
 - Werkgeleenthede in ontspanning en vermaak, skoonmaakdienste, wasserye en vervoer.
 - Sakegeleenthede in motorhuur, plaaslike kuns, handwerk en snuisteryverkope.

13.7.3 Regering

Die vernaamste voordeel vir die regering is die heffing van belasting. Daar is twee doelwitte:

- **Om eksterne koste te verhaal:** Die gasheergemeenskap word vergoed vir die verskaffing van infrastruktuur.
- **Om inkomste te verhoog:** Toeriste kan as deel van die totale belastingbasis beskou word (bv. lughawebelasting en hotel toerisme-heffings dra by tot die bedrag aan belasting wat ingesamel word).

13.7.4 Infrastruktuur ontwikkeling

Suid-Afrika word bevoordeel deur toerisme, want alle infrastruktuur wat verskaf word om toerisme te ondersteun, is 'n bate vir die land. Dit het die volgende positiewe gevolge:

- Beide inwoners en besoekers geniet toegang tot 'n toereikende en goedonderhoude fisiese en basiese dienste infrastruktuur.
- Die Departement van Vervoer verleen voorkeur aan ekonomiese infrastruktuur. Ruimtelike Ontwikkelingsinisiatiwe en ekonomiese korridors fokus op toerisme, en openbare en privaatsektor vennootskappe (OPV's) word aangewend vir die ontwikkeling van infrastruktuur.
- Toeriste vereis 'n maatskaplike infrastruktuur – ambulanse, mediese klinieke, polisiebeskermingsdienste en inligtingsdienste – wat 'n nasionale bate is.

13.8 'n Suid-Afrikaanse toerismeprofiel

1. Doelwit met besoeke: Meeste buitelandse toeriste besoek Suid-Afrika vir vakansie (94,3%) en sake (2%). Die hoofaantrekkings is die kus, natuurlewe en natuurskoon.
2. Plaaslike bestemmings: Bestemmings koppel alle aspekte van toerisme – vraag, aanbod en vervoer, akkommodasie en bemarking. Toerismesukses word bepaal deur die verskeidenheid bestemmings, asook die geografiese verspreiding van toerismebestemmings.
3. Plaaslike toeriste: Daar is 'n bestendige groei in die aantal Suid-Afrikaners wat plaaslik reis.
4. Inheemse kennis:
 - Toeriste wil meer leer oor die inheemse kultuur, geskiedenis en omgewing.
 - Toeriste soek outentieke en unieke bestemmings. Hulle wil sien hoe die plaaslike mense leef en werk.
 - Die Khoisan is een van die wêreld se oudste volke en hul manier van leef prikkel die belangstelling van baie toeriste.

Wêrelderfenisterreine:

- Mapungubwe (Limpopo)
- Vredesfort-koepel (Vrystaat en Noordwes)
- Sterkfonteingrotte
- Robbeneiland
- Richtersveld Kulturele en Botaniese Landskap

Omgewings-wêrelderfenisterreine:

- iSimangiliso Vleiland Park (ekosisteme)
- Kaapse Fynbosstreek
- uKhahlamba Drakensberg Park

13.9 Toerismebeleid

Die Departement van Toerisme lei en rig die toerismebeleid. Die beginpunt vir 'n beleid oor toerisme is die **Witskrif oor Toerisme**. Die toerismebeleid word ook ondersteun en geleid deur die **Toerismeforum**, wat die **Minister van Toerisme** van advies oor toerismesake bedien. 'n Paar inisiatiewe rondom toerismebeleid sluit die volgende in:

13.9.1 Bemarking

SA Toerisme is gestig om toerisme internasional en nasional te bevorder:

- **Nasional**: SA Toerisme moedig Suid-Afrikaanse burgers aan om in hul eie land te reis. Bv. Die *Sho't left veldtog*.
- **Internasional**: Bemarkingsinisiatiewe poog om te verseker dat Suid-Afrika as toeristebestemming gekies word. Buitelanders besoek ons land om die volgende redes:
 - Waarde vir geld
 - Die wêreld in een land
 - Suid-Afrika is 'n politieke wonderwerk
 - Die klimaat
 - Veiligheid
 - Die vriendelikheid van Suid-Afrikaners
 - Die skoonheid en rustigheid van die land se toeriste-bestemmings.

13.9.2 Rig van toeriste se ruimtelike verspreiding

Drie benaderings word gevolg om toeriste doeltreffend na die verskillende toeristekoerde te versprei:

- **Skep verteenwoordigende liggame**: Toeriste-gebaseerde nywerhede word saamgevoeg in verteenwoordigende liggame. Toeriste kan maklik kennis bekom aangaande toeristebestemmings.
- **Verbeter bemarking**: Toeriste ontvang akkurate produkbeskrywings en inligting oor mededingende pryse. Minder bekende bestemmings word aggressief bemark.
- **Verbeter ondersteunende dienste**: Die standaarde van vervoer, akkommodasie en ander geriewe (fasiliteite en dienste) is wêreldklas.

13.9.3 Belasting

Groei in toerisme lei tot 'n toename in toeristebelasting. Die volgende is riglyne vir die heffing van toerismebelasting:

- **Billik**: Belasting moet regverdig wees, bv. belasting op vliegtuikaartjies.
- **Doeltreffend**: Natuur- en wildreservate hef toegangsfooie om toeristevloei te reguleer.
- **Eenvoud**: 'n Vaste tarief word gebruik om te verseker dat belasting maklik betaalbaar en administreerbaar is.

13.9.4 Infrastruktuur

Toerisme vereis ekonomiese infrastruktuur (paaie), maatskaplike infrastruktuur (ambulanse en klinieke) en basiese dienste (skoon water):

- Infrastruktuur word onderhou tot voordeel van binnelandse en buitelandse toeriste, sowel as plaaslike inwoners.
- Die basiese oorwegings is:
 - Meer infrastruktuur word vereis, bv. watervoorrade.
 - Bestaande infrastruktuur moet opgegradeer word, bv. opgradering van grondpaaie na teerpaaie.
 - Nuwe tegnologie moet gebruik word om infrastruktuur uit te brei, bv. die Gautrein.

Aktiwiteit 1

Bestudeer die illustrasie hieronder en beantwoord die vrae wat volg:

1. Definieer die begrip "toerisme". (4)
2. Verduidelik die verskil tussen inwaartse en uitwaartse toeriste. (4)
3. Noem enige DRIE Wêrelderfenisgebiede in Suid-Afrika. (3)
4. Bespreek die effek van toerisme op infrastruktuur. (4 × 2) (8)

[19]

Antwoorde op Aktiwiteit 1

1. Aktiwiteite van mense wat reis en oorbly in plekke buite hulle gewone omgewing✓ vir 'n periode van nie meer as een jaar nie✓, vir die doel van ontspanning, besigheid of ander redes✓. Dit is nie verwant aan enige werk teen betaling in die plek wat besoek word nie.✓ (4)

2.

Inwaartse toeriste	Toeriste vanaf ander lande✓ wat oorbly vir meer as een dag✓ is inwaartse toeriste (buitelandse toeriste).
Uitwaartse toeriste	Suid-Afrikaanse burgers✓ wat oorsee reis het dieselfde effek as invoere op die betalingsbalans✓

(4)

3. Mapungubwe in Limpopo✓/Vredfortkoepel (meteoriet) in Noordwes✓/Sterkfonteingrotte (Mev. Ples en die Wieg van die Mensdom)✓/Robbeneiland✓ (enige 3) (3)

4. Toerisme vereis ekonomiese infrastruktuur (paaie), maatskaplike infrastruktuur (ambulanse) en basiese dienste (skoon water).✓ Hierdie infrastruktuur word instandgehou tot voordeel van binnelandse en buitelandse toeriste, asook die plaaslike inwoners.✓

Basiese oorwegings vir die ontwikkeling van infrastruktuur vir toerisme is:

- Meer infrastruktuur is nodig (bv. water)✓✓
- Upgradering van bestaande infrastruktuur (bv. grondpaaie word geteer)✓✓
- Nuwe tegnologie (bv. vervoer)✓✓

(8)

[19]

Aktiwiteit 2

Kies die korrekte antwoord uit die volgende alternatiewe:

Toerisme is _____ intensief.

- A. arbeids-
- B. kapitaal-
- C. risiko-

[2]

Antwoord op Aktiwiteit 2

A arbeids-✓✓

[2]

Aktiwiteit 3

Kies die korrekte antwoord uit die volgende alternatiewe:

Toerisme bevoordeel huishoudings deur _____.

- A. Laer inkome
- B. Laer produksiwiteit
- C. Beter infrastruktuur

[2]

Antwoord op Aktiwiteit 3

C. Beter infrastruktuur✓✓

[2]

Omgewingsvolhoubaarheid

Omgewingsvolhoubaarheid is verwant aan die vermoë van die omgewing om sy gebruik rakende ekonomiese aktiwiteit te oorleef. Die omgewing is nie 'n onbeperkte hulpbron nie en dit is belangrik dat ons die omgewing volhoubaar kan hou sodat dit deur toekomstige geslagte gebruik kan word.

Oorsig

HOOFTUK	INHOUD	BESONDERHEDE VAN INHOUD VIR ONDERRIG, LEER EN ASSESSERINGSDOELEINDES
14. Basiese ekonomiese probleem: Omgewingsvolhoubaarheid	<p>Ontleed omgewingsvolhoubaarheid en ondersoek onlangse internasionale ooreenkomste ten opsigte hiervan, byvoorbeeld die Rio de Janeiro- en Johannesburgberade</p> <ul style="list-style-type: none"> • Die stand van die omgewing <ul style="list-style-type: none"> – Besoedeling – Omskrywing – Tipes – Erosie, ontbossing en klimaatsverandering – Instandhouding – Bewaring <ul style="list-style-type: none"> • Maatreëls om volhoubaarheid te verseker <ul style="list-style-type: none"> – Gebruik van die mark <ul style="list-style-type: none"> – Die mark neem nie verantwoordelikheid vir maatskaplike koste en voordele nie – Die mark misluk weens spesifieke redes – Die meganisme van mark- en maatskaplike koste en voordele 	<ul style="list-style-type: none"> • Omskryf/verduidelik die relevante begrippe • Bespreek die stand van die omgewing kortlik <ul style="list-style-type: none"> • Ondersoek die maatreëls om volhoubaarheid te verseker in besonderhede <p>H.O.T VRAAG: Hoe effektief is die Suid-Afrikaanse regering se ingrypings ten opsigte van omgewingsvolhoubaarheid? Motiveer jou antwoord!</p>

	<ul style="list-style-type: none"> - Regeringsingryping <ul style="list-style-type: none"> - Gee eiendomsregte - Betaal vir omgewingsgebruik - Hef omgewingsbelasting - Betaal vir omgewingsubsidies - Uitreiking van bemarkbare permitte - Openbare sektor beheer <ul style="list-style-type: none"> - Bevel en beheer - Vrywillige ooreenkomste - Opvoeding - Internasionaal <ul style="list-style-type: none"> - Onderhou biodiversiteit - Chemiese afval - Gevaarlike afval - Klimaatsveranderingsbeleid – aanpassing en versagting - Verlies aan inheemse kennis • Belangrike internasjonale ooreenkomste <ul style="list-style-type: none"> - Rio de Janeiro-beraad (UNCED) - Johannesburg-beraad (WSSD) - Rio + 20-beraad - Kyoto-protokol - Millennium Ontwikkelingsdoelwitte - Verenigde Nasies se Raamwerkkonferensie oor Klimaatsverandering (COP 17) 	
		<ul style="list-style-type: none"> • Onderskei tussen die begrippe “protocol” en “ooreenkoms” • Bespreek kortlik die hoofprotokolle in terme van die volgende: <ul style="list-style-type: none"> - Naam van ooreenkoms - Omgewingskwestie wat aangespreek moet word deur die ooreenkoms/protokol - Voorgenome uitkoms van die ooreenkoms/protokol

14.1 Sleutelbegripe

Hierdie omskrywings sal jou help om die sleutelbegripe in Ekonomie wat in hierdie studiegids gebruik word, te begryp. Maak seker jy verstaan hierdie begripe.

Begrip	Omskrywing
Beskerming	Beywering vir die kreatiewe voortbestaan van die omgewing terwyl seker gemaak word dat omgewingsverandering die lewensgehalte van beide huidige en toekomstige geslagte in ag neem
Besoedeling	Vrystelling wat in die natuurlike omgewing invloei as gevolg van menslike aktiwiteite, bo die vermoë van die omgewing is om dit te absorbeer
Bevel en Beheer (BEB)	Die direkte regulering van 'n nywerheid of aktiwiteit deur middel van wetgewing wat uiteensit wat toelaatbaar is en wat onwettig is
Bewaring	Pogings om nie-hernubare hulpbronne (bv. ekologiese stelsels en erfenisterreine) in stand te hou
Omgewingsvolhoubaarheid	Die verantwoordelike gebruik van die omgewing vir ekonomiese aktiwiteite; dit verwys na die bevrediging van behoeftes van die huidige geslag sonder om die behoeftes van toekomstige geslagte in gevaar te stel
Verenigde Nasies se Konferensie oor die Omgewing en Ontwikkeling (UNCED)	'n Belangrike konferensie oor die omgewing wat in 1992 in Rio de Janeiro gehou is; staan ook bekend as die Aardberaad. Die doelwit van UNCED was om strategieë te implementeer om omgewingsvernietiging stop te sit en die effek daarvan om te keer, en om internasionale pogings vir volhoubare ontwikkeling in alle lande te bevorder

14.2 Die stand van die omgewing

Die **stand van die omgewing** is uiterst belangrik vir omgewingsvolhoubaarheid. As die omgewing beskadig raak, word dit al moeiliker om lewe op aarde te handhaaf. Die omgewing kan beskadig raak deur oordrewe mynbou; boerderybedrywighede wat die grond nie kans gee om te herstel nie; onbeperkte visvang sonder dat visvoorrade kans kry om aangevul te word; en wanneer omgewingsbesoedeling nie beheer word nie.

14.2.1 Besoedeling

Besoedeling behels die vrystel van giftige gasse en afvalstowwe wat die natuurlike omgewing beskadig. Besoedeling is die gevolg van chemiese stowwe wat deur fabrieke vrygestel word, of die afval wat deur huishoudings en sakeondernemings gegenereer word. Die besoedelingsbeleid is moeilik om in praktyk toe te pas. Die volgende is 3 maniere om besoedeling te bekamp:

- **Tegnologie en beheer:** Nuwe tegnologie is skoner en het minder impak op die omgewing. Die regering beheer besoedeling deur die gebruik van ouer tegnologie wat die omgewing besoedel, te beperk en uit te faseer.
- **Marginale besluitneming:** Hierdie is regeringsbesluite oor wat aanvaarbare vlakke van besoedeling behels. As die regering te verdraagsaam is, of besluite neem wat die belang van ondernemings dien eerder as volhoubaarheid van die omgewing, sal die vlakke van besoedeling styg tot by die punt waar dit die omgewing beskadig.
- **Eiebelang:** Individue kan bydra om besoedeling te bekamp. Niemand hou van strande wat met rommel besaai is nie. Dus sal mense die asblikke op strande gebruik omdat hulle 'n skoon strand wil besoek.

14.2.2 Beskerming

Beskerming het te doen met die bewaring van natuurlike hulpbronne om te verseker dat hulle nie opgebruik word en totaal verlore gaan nie. Beskerming is noodsaaklik om besoedeling en oormatige gebruik van natuurlike hulpbronne te bekamp:

Die beskerming van hulpbronne:

- Beskerming is nodig wanneer natuurlike hulpbronne teen 'n vinniger tempo gebruik word as wat dit weer aangevul word.
- Dit dwing mense om plaasvervangers te vind.
- Beskermingsbeleide help om hernubare voorrade (bv. bome) en nie-hernubare voorrade (bv. fossielbrandstowwe) te bewaar.

Instandhouding van hernubare hulpbronne:

- 'n **Markekonomie** het belang by die beskerming van hulpbronne omdat dit help om hernubare voorrade in stand te hou, bv. hout en vis. Bewaring word bereik deur die markkrakte van vraag en aanbod wat bydra om hierdie tipes nywerhede te ondersteun.
- **Direkte beheer:** Die regering hou die voorraadvlakke van omgewingshulpbronne in stand deur die uitrek van permitte en kwotas. Byvoorbeeld, die regering stel kwotas vas vir die

visvangbedryf om te keer dat vangste nie die natuurlike aanwas van vis oorskry nie. Kwotas word ook vasgestel vir die afsaag van bome om te verseker dat ontbossing nie die koers van hernuwing oorskry nie.

14.2.3 Bewaring

Bewaring hou verband met beskerming. Dit het betrekking op die bewaring van bestaande bates om te verseker dat dit nie op so 'n manier gebruik word dat dit lei tot die vernietiging van die omgewing nie.

- **Privaat eiendom:** 'n Privaat wildreservaat kan aan 'n sakeman verkoop word om byvoorbeeld vir boerdery aangewend te word. Die regering kan egter ingryp en die transaksie keer as hulle reken die bewaring van wildreservate is van groter belang vir die omgewing.
- **Bewaring vereis kompromie** (gee en ontvang): Boere word toegelaat om vakansieoorde langs riviere op hul plase te ontwikkel. As dit egter nie beheer word nie en te veel boere in die omgewing dieselfde doen, sal die totale ekosisteem skade ly en dier- en plantlewe negatief beïnvloed word.
- **Regeringsbeleid:** Die regering kan ingryp om natuurlike bates te bewaar deur:
 - Die aankoop, konfiskering, onteiening of nasionalisering van hulpbronne, bv. inheemse woude.
 - Subsidiëring van sleutelhulpbronne, bv. ekosisteme in privaatbesit.

14.2.4 Eksternaliteit

Eksternaliteit impliseer koste en voordele waarvoor nie beplan is nie.

- Die ekstra koste en voordele van eksternaliteit is nie faktore wat in ag geneem word wanneer die stand van die omgewing geëvalueer word nie.
- Goedere wat negatiewe eksternaliteit het, soos lug- en waterbesoedeling, word gewoonlik ooraangebied in die mark.
- Wanneer van ondernemings verwag word om die koste van toerusting te dra om besoedeling te verminder, kan dit 'n positiewe eksternaliteit vir ander wees. Ondernemings neig om min te bestee op prosesse en sisteme om besoedeling te verminder weens die beperkte marginale privaat voordeel. Die regering se hoofrol in terme van die omgewing is om ondoeltreffendhede wat eksternaliteit meebring, reg te stel.

14.3 Maatreëls om volhoubaarheid te verseker

Dit is belangrik vir regerings om stappe te neem om **volhoubaarheid** te verseker. Soms word ondernemings deur eiebelang gedryf, en sien hulle nieks daarmee fout om alle beskikbare hulpbronne te gebruik as hulle daaruit 'n wins kan genereer nie. Daar is 5 beheermeganismes om volhoubaarheid te verseker:

14.3.1 Die mark

Die mark word gedryf deur eiebelang. Die mark oorweeg die omgewing as 'n bate wat vir eie voordeel gebruik kan word. Volhoubaarheid word bereik in die vrye mark slegs tot die mate wat **pryse van hulpbronne** styg as dit skaars raak (minder beskikbaar raak), en deur die ontwikkeling van **omgewingsvriendelike tegnologie**.

Daar is 'n **maatskaplike belang** by die gebruik van die omgewing, nie slegs deur die direkte produsent/verbruiker nie, maar ook vir mense oor die algemeen, nou en in die toekoms. Dit beteken dat ons almal belang het in die bewaring van die omgewing.

Redes waarom die mark daarin misluk om volhoubaarheid te verseker:

- Die mark sien die omgewing as 'n **gemeenskaplike hulpbron**.
- **Eksternaliteite** soos lugbesoedeling veroorsaak deur fabrieke kan nie gestop word sonder beperkende beleide nie.
- **Gebrek aan kennis:** Ondernemings kan skade veroorsaak sonder dat hulle dit besef, bv. maatskappye vervaardig sputkannetjies (bv. lugverfrisser) sonder om te besef wat die impak daarvan op die osoonlaag is.
- **Traak-my-nie-agtigheid:** Mense hou aan met hul skadelike praktyke en laat dit aan toekomstige geslagte oor om hulle oor die gevolge te kwel.

Optimale markbesluite:

- Markmeganismes het gefaal as markkragte nie in staat is om die verlangde resultate rakende omgewingsvolhoubaarheid te lever nie.
- Nie alle koste en voordele word in die markprys in berekening gebring nie. Die toekomstige koste van die hulpbron wat verdwyn, word dikwels nie in ag geneem nie.

14.3.2 Owerheidsinmenging

Owerheidsinmenging is gerig op die bereiking van maatskaplike doeltreffendheid. Dit word bereik deur:

Toeken van eiendomsregte:

- **Die bewaringseffek:** Mense pas dinge op wat aan hulle behoort.
- Eiendomsregte word aan mense toegeken as hulle ooreenkoms om die flora en fauna te bewaar om sodoende te keer dat dier- en plantspesies uitsterf.
- Eiendomsregte kan uitgebrei word na gemeenskaplike goedere soos skoon lug.
- Die **Kyoto Protokol** is 'n internasionale ooreenkoms waarvolgens ontwikkelde lande betalings maak aan ontwikkelende lande vir hul reg om te besoedel.

Betaling/heffings vir die gebruik van die omgewing:

Gebruik hierdie geheuerympie om jou te help om die 5 beheermeganismes te onthou:

M – Mark	– Mense
I – Inmenging	– In
B – Beheer	– Belfast
M – Maatreëls	– Mors
O – Ooreenkomste	– Olie

- **Prys die omgewing:** Die regering hef boetes vir afval wat geproduseer en in die omgewing gestort word.
- Plaaslike owerhede in Suid-Afrika hef fooie vir vullisverwydering en riooldienste.
- Die beste resultate sal bereik word as die koste proporsioneel is tot die hoeveelheid afval wat geproduseer word.

Omgewingsbelasting (groenbelasting):

- Omgewingsbelasting is belasting wat gehef word op die produksie van goedere wat eksterne omgewingskoste (besoedeling) genereer. Dit word **groenbelasting** genoem.
- **Koolstofdioksied-vrystellings** deur wynamakerye en motorbande word belas. Die belastingkoers is gelyk aan die marginale eksterne koste.

Omgewingsubsidies:

- Subsidies word aan ondernemings toegestaan in 'n poging om omgewingskade te verminder, bv. die regering subsidieer nuwe tegnologie wat energie bespaar, soos energiebesparende gloeilampe of sonkragsstelsels.

Bemarkbare permitte:

- Die regering gee aan elke onderneming 'n lisensie om 'n sekere hoeveelheid (kwota) besoedeling vry te stel.
- Ondernemings verkoop hul lisensies aan ander ondernemings.
- In Suid-Afrika word bemarkbare permitte uitgereik deur die **Departement van Mineraal- en Energiesake**.

14.3.3 Openbare sektor beheer

As die regering se omgewingsbeleid nie positiewe resultate lewer nie, kan dit direkte beheer neem deur **Bevel en Beheerstelsels (BEB)**:

Bevel en Beheer (BEB):

- Die regering dwing **beleid** af deur maksimum vlakke van vrystelling van besoedeling vas te stel.
- Meeste ontwikkelde lande het **regulasies** wat lug- en waterbesoedeling beheer.

Daar is **3 benaderings** in BEB-stelsels:

- **Kwantiteitstandarde:** Dit fokus op die hoeveelheid besoedeling wat vrygestel word.
- **Kwaliteitstandarde:** Dit fokus op die omgewingsimpak van die besoedeling wat vrygestel word.
- **Maatskaplike impakstandarde:** Dit fokus op die effek wat besoedeling op mense het.

Vrywillige ooreenkomste:

- Die regering sluit **ooreenkomste** met ondernemings op 'n vrywillige basis om besoedeling te verminder.

Opvoeding:

- Opvoeding word gebruik om te poog om **mense se houdings** teenoor die omgewing te verander.
- Innoverende benaderings word in die ontwikkelende wêreld uitgetoets om mense op te voed, bv. die daarstel van wildreservate wat deur die gemeenskap bestuur word.

14.3.4 Internasionale maatreëls

Omgewingsprobleme raak lande oral in die wêreld. Byvoorbeeld, besoedeling deur motoruitlaatgasse en die kweekhuiseffek het 'n impak op die hele wêreld. Besoedelde lug en water beweeg van een land en een kontinent na 'n ander; as die oseaan rondom Amerika besoedel word, sal dit mettertyd Australië se strande beïnvloed. **Internasionale maatreëls** word geïmplementeer om die volgende 5 omgewingsprobleme te hanteer:

Biodiversiteitverlies:

- As spesies **uitsterf** (heeltemal verdwyn), kan die situasie nie omgekeer word nie.
- Moderne tegnieke soos **gene-oorplanting** (**Gene = genetika**) kan die verlies van spesies beperk.
- Die **Konvensie op Internasionale Handel in Bedreigde Spesies (CITES)** stel beleid vas om die verlies van spesies te bekamp.

Chemiese afval:

- Chemiese afval is giftig (dit het 'n negatiewe effek op lewende wesens en kan onvrugbaarheid of die dood veroorsaak).
- Chemiese afval moet baie versigtig bestuur word om te verseker dat dit nie in die ondergrondse waterbronne besoedel nie.
- Die **Stockholm Protokol** is 'n VN-ooreenkoms wat dit ten doel het om chemiese afval te beperk.

Gevaarlike afval:

- Gevaarlike afval is uiterlig gespesialiseerde afval wat baie lang tyd kan bestaan.
- Die giftigste afval is die radioaktiewe afval wat deur kernkragssentrales veroorsaak word.
- Die **Basel Konvensie** is 'n internasionale ooreenkoms om radioaktiewe afval te bestuur. Suid-Afrika het ook die ooreenkoms onderteken.

Klimaatsverandering:

- Aardverwarming lei tot klimaatsverandering.
- Klimaatsverandering kan omgekeer word deur uitgebreide internasionale samewerking, bv. inligting oor weerstoestande en -patrone; die sluit van ooreenkomste om besoedeling te beperk; en 'n verbod op chemiese afvalprodukte soos kweekhuisgasse wat die osoonaalvernietig.
- Die **Kyoto Protokol** van 1997 is 'n internasionale ooreenkoms wat die produksie van kweekhuisgasse beperk, omdat vrywillige vermindering van koolstofdioksiedvlakte nie suksesvol was nie.

Verlies van inheemse kennis:

- Inheemse bevolkings het diepgaande kennis van hul natuurlike omgewing, wat hulle aanwend om te kan oorleef.
- Inheemse mense gebruik tradisioneel organiese metodes en natuurlike prosesse wat nie die omgewing beskadig nie.
- Soos wat inheemse mense hulle natuurlike habitat verloor en hulle verstedelik, verdwyn hierdie kennis en raak dit vir ewig vir die mens verlore.
- **Bou van plaaslike kapasiteit** is belangrik vir die volhoubaarheid van inheemse mense se natuurlike bestaanwyse; met ander woorde, maniere moet gevind word vir hulle om 'n bestaan te kan maak in hul tradisionele omgewing.

14.3.5 Belangrike internasionale ooreenkomste

Sedert die 1990's het die Verenigde Nasies verskeie byeenkomste met al die lande wêreldwyd belê oor kwessies wat hulle affekteer. Hulle moet verantwoordelikheid neem vir die kwessies.

- **Rio de Janeiro-beraad (Verenigde Nasies se Konferensie oor Omgewing en Ontwikkeling, UNCED):** Die beraad het in 1992 plaasgevind en die doelwit was volhoubare ontwikkeling. Verwagte uitkomste het ingesluit: omgewingsbeskerming as integrale deel van ontwikkeling, samewerking om omgewingsgesondheid te bewaar, te beskerm en te herstel, voorkoming van omgewingsagteruitgang, waar die besoedelaar verantwoordelik is vir die besoedelingskoste, en evaluering van die omgewingsimpak.
- **Johannesburg-beraad (Wêreldberaad oor Volhoubare Ontwikkeling, WBVO):** Dit is oor Volhoubare Ontwikkeling in 2002 in Johannesburg aangebied. Verwagte uitkomste daarvan sluit in: armoede-uitwissing, verandering van onvolhoubare verbruikspatrone, globalisasie, gesondheid en die omgewing.
- **Rio +20-beraad:** Ook bekend as die Verenigde Nasies se Konferensie oor Volhoubare Ontwikkeling het in Brasilië plaasgevind. Die hoofbesprekingspunt was volhoubare groei en armoede-uitwissing sonder om die omgewing te beskadig. Daar is ooreengekom dat 'n groen ekonomie een van die instrumente vir volhoubare ontwikkeling is. Volhoubare ontwikkelingsdoelwitte vir ekonomiese, maatskaplike en omgewingsaspekte sal die millennium ontwikkelingsdoelwitte (MOD) vanaf 2013 vervang.
- **Kyoto-protokol:** Die konferensie is in 1997 in Kyoto gehou en wetlik bindende verpligte is vasgestel waardeur geïndustrialiseerde lande ooreenkome om uitstraling van ses kweekhuisgasse te verminder.
- **Millennium Ontwikkelingsdoelwitte (MOD):** Gemeenskappe maak staat op gesonde ekosisteme om te oorleef en vooruit te gaan. Sommige van die MOD's is: uitwissing van ekstreme armoede en voedseltekort, behaal universele primêre onderwys, geslagsgelykheid, verlaging van kindersterfesyfer, verbeter moederlike gesondheid, beveg HIV/Vigs en ander siektes, en skep 'n globale vennootskap vir ontwikkeling.
- **Verenigde Nasies Raamwerkkonvensie oor Klimaatsverandering (Conference of Parties COP 17):** Die 17de Konferensie van die Partye is in Durban gehou waar die volgende besluite geneem is:
 - Verbintenis tot die Kyoto-protokol en vermindering van besoedeling deur kweekhuisgasse.
 - 'n Groen Klimaatsfonds om ontwikkelende lande te help om skoner energiebronne te vestig en aan te pas by klimaatsverandering.
 - 'n Aanpassingskomitee van 16 lede wat aan COP 18 verslag moet doen oor die verbetering van die armste en kwesbaarste lande se vermoë om aan te pas by klimaatsverandering, en beter beskerming en hulp vir verliese en skade wat met klimaatsverandering verband hou.

Die Kyoto-konferensie, gehou in 1997 in Japan, het spesifiek op klimaatsverandering gekonsentreer. Dit het geleid tot die Kyoto Protokol wat gestreef het om die ontwikkelde lande te verbind tot vermindering van kweekhuisgasse.

Aktiwiteit 1

Bestudeer die veiligheidsteken hieronder en beantwoord die vrae wat volg:

**Warning
Chemical waste**

**Gevaar
Chemiese afval**

1. Watter omgewingsrisiko word deur die bogenoemde simbool uitgebeeld? (1)
 2. Verduidelik in jou eie woorde hoe hierdie risiko die omgewing kan bedreig. (3)
 3. Noem 'n internasionale protokol wat hierdie risiko aanspreek. (2)
- [6]

Antwoorde op Aktiwiteit 1

1. Chemiese afval✓ (1)
 2. Besoedeling van waterbronne kan baie skadelik wees vir mense✓, plante en diere✓. (3)
 3. Die Stockholm Protokol✓✓ (2)
- [6]

Bylae: Voorbeeld-eksamenvraestel

Die 2014 Ekonomiese eksamens het 'n nuwe formaat in ooreenstemming met KABV. Die Departement van Basiese Onderwys het 'n voorbeeld van twee Ekonomiese vraestelle (Vraestel 1 en Vraestel 2) en merkmemoranda aangebied.

Gebruik hierdie vraestel en nasienmemorandum om jou te help om vir die eksamen voor te berei:

1. **Beantwoord die vrae** in elke vraestel. **Hou die horlosie dop** sodat jy elke vraestel binne die toegelate tyd van $1\frac{1}{2}$ uur voltooi.
2. Beskou die vraestel as die ware Jakob – berei jouself voor asof jy die **regte eksamen** gaan skryf en maak seker jy het penne, potlode, uitveer en 'n sakrekenaar byderhand.
3. Die doel van hierdie oefening is om jou kennis te toets – **moenie jouselfkul** deur na die antwoorde te kyk voordat jy die vraestel klaargemaak het nie.
4. Gebruik die nasienmemorandum om **jou antwoorde na te sien**.
Let op waar jy die verkeerde antwoorde gegee het – dit is die afdelings van die kurrikulum waaraan jy **meer aandag moet gee**. Raadpleeg jou handboeke en die relevante onderwerpe in hierdie studiegids, en bestee tyd om weer die afdelings waar jy die laagste punte behaal het, te leer.
5. Onthou, as jy sukses in Ekonomiese wil behaal, moet jy **oefen, oefen, oefen!** Doen die vraestel weer en weer totdat jy die meeste antwoorde reg het, dan sal jy die eindeksamen met vlieende vaandels slaag!

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NASIONALE SENIOR SERTIFIKAAT

GRAAD 12

EKONOMIE V1

MODEL 2014

PUNTE: 150

TYD: 1½ uur

Hierdie vraestel bestaan uit 12 bladsye.

Kopiereg voorbehou

Blai om asseblief

INSTRUKSIES EN INLIGTING

1. Beantwoord VIER vrae soos volg in die ANTWOORDEBOEK:
AFDELING A: VERPLIGTEND
AFDELING B: Beantwoord TWEE van die drie vrae.
AFDELING C: Beantwoord EEN van die twee vrae.
2. Beantwoord steeds die vereiste getal vrae. Addisionele antwoorde sal NIE raagseien word Nie.
3. Nommer die antwoorde korrek volgens die nommeringstelsel wat in hierdie vraestel gebruik is.
4. Skryf die vraagnommer boaan elke antwoord neer.
5. Lees die vrae aandagtig deur.
6. Begin ELKE vraag op 'n NUWE bladsy.
7. Laat 2–3 reëls tussen onderafdelings van vrae oop.
8. Beantwoord die vrae in volsinne en maak seker dat die formaat, inhoud en konteks van jou antwoorde aan die kognitiewe vereistes van die vrae voldoen.
9. Gebruik slegs blou of swart ink.
10. Jy mag 'n nieprogrammeerbare sakrekenaar gebruik.
11. Skryf netjies en leesbaar.

Blai om asseblief

Kopiereg voorbehou

Ekonometriek/V1	NSS – Graad 12 Model	DBE/2014	Ekonometriek/V1	NSS – Graad 12 Model	DBE/2014
AFDELING A (VERPLIGTEND)					
VRAAG 1					
1.1	Verskeie opsies word as moontlike antwoorde vir die volgende vrae gegee. Kies die antwoord en skryf slegs die letter (A–C) langs die vraagnommer (1.1.1–1.1.8) in die ANTWOORDEBOEK neer.	30 PUNTE – 15 MINUTE			
1.1.1	Die geldmark is 'n mark vir ... termynbesparings en -lenings.				
	A kort- B lang- en kort- C lang-				
1.1.2	Vaste kapitaalverbruik word gebruik om die bruto waarde toegevoeg teen ... te berekenen.				
	A basiese pryse B markpryse C faktorkoste				
1.1.3	Gedurende 'n ekonomiese resessie sal ...				
	A werkloosheid toeneem. B vervaardiging toensem. C besteding toeneem.				
1.1.4	Die nuwe ekonomiese paradigm is in ... kant-beleid gesetel.				
	A vraag- B aanbod- C vraag-en-aanbod-				
1.1.5	Volgens die VN-klassifikasie is Suid-Afrika se MOI-rangorde as vlaak geklassifiseer.				
	A lae B middel- C hoog				
1.1.6	Ekonomiese groei word in ... gemeet.				
	A reële BBP B reële BBP per capita C nominale BBP				
(8 x 1)					
Blaaier om assiebrief					
Kopiereg voorbehou					
(8 x 1)					
Blaaier om assiebrief					
(8 x 1)					
Kopiereg voorbehou					
(8 x 1)					
Blaaier om assiebrief					
(8 x 1)					
Kopiereg voorbehou					
(8 x 1)					
Blaaier om assiebrief					
(8 x 1)					
Kopiereg voorbehou					
(8 x 1)					
Blaaier om assiebrief					
(8 x 1)					
Kopiereg voorbehou					
(8 x 1)					
Blaaier om assiebrief					
(8 x 1)					
Kopiereg voorbehou					
(8 x 1)					
Blaaier om assiebrief					
(8 x 1)					
Kopiereg voorbehou					
(8 x 1)					
Blaaier om assiebrief					
(8 x 1)					
Kopiereg voorbehou					
(8 x 1)					
Blaaier om assiebrief					
(8 x 1)					
Kopiereg voorbehou					
(8 x 1)					
Blaaier om assiebrief					
(8 x 1)					
Kopiereg voorbehou					
(8 x 1)					
Blaaier om assiebrief					
(8 x 1)					
Kopiereg voorbehou					
(8 x 1)					
Blaaier om assiebrief					
(8 x 1)					
Kopiereg voorbehou					
(8 x 1)					
Blaaier om assiebrief					
(8 x 1)					
Kopiereg voorbehou					
(8 x 1)					
Blaaier om assiebrief					
(8 x 1)					
Kopiereg voorbehou					
(8 x 1)					
Blaaier om assiebrief					
(8 x 1)					
Kopiereg voorbehou					
(8 x 1)					
Blaaier om assiebrief					
(8 x 1)					
Kopiereg voorbehou					
(8 x 1)					
Blaaier om assiebrief					
(8 x 1)					
Kopiereg voorbehou					
(8 x 1)					
Blaaier om assiebrief					
(8 x 1)					
Kopiereg voorbehou					
(8 x 1)					
Blaaier om assiebrief					
(8 x 1)					
Kopiereg voorbehou					
(8 x 1)					
Blaaier om assiebrief					
(8 x 1)					
Kopiereg voorbehou					
(8 x 1)					
Blaaier om assiebrief					
(8 x 1)					
Kopiereg voorbehou					
(8 x 1)					
Blaaier om assiebrief					
(8 x 1)					
Kopiereg voorbehou					
(8 x 1)					
Blaaier om assiebrief					
(8 x 1)					
Kopiereg voorbehou					
(8 x 1)					
Blaaier om assiebrief					
(8 x 1)					
Kopiereg voorbehou					
(8 x 1)					
Blaaier om assiebrief					
(8 x 1)					
Kopiereg voorbehou					
(8 x 1)					
Blaaier om assiebrief					
(8 x 1)					
Kopiereg voorbehou					
(8 x 1)					
Blaaier om assiebrief					
(8 x 1)					
Kopiereg voorbehou					
(8 x 1)					
Blaaier om assiebrief					
(8 x 1)					
Kopiereg voorbehou					
(8 x 1)					
Blaaier om assiebrief					
(8 x 1)					
Kopiereg voorbehou					
(8 x 1)					
Blaaier om assiebrief					
(8 x 1)					
Kopiereg voorbehou					
(8 x 1)					
Blaaier om assiebrief					
(8 x 1)					
Kopiereg voorbehou					
(8 x 1)					
Blaaier om assiebrief					
(8 x 1)					
Kopiereg voorbehou					
(8 x 1)					
Blaaier om assiebrief					
(8 x 1)					
Kopiereg voorbehou					
(8 x 1)					
Blaaier om assiebrief					
(8 x 1)					
Kopiereg voorbehou					
(8 x 1)					
Blaaier om assiebrief					
(8 x 1)					

- 1.3 Gee EEN term vir elk van die volgende beskrywings. Skryf slegs die term langs die vraagnommer (1.3.1–1.3.6) in die ANTWOORDEBOEK neer.
- 1.3.1 'n Klein aanvanklike verandering in besteding lewer 'n groter as proporsionele stygting in nasionale inkomte.
 - 1.3.2 Die verkoop van owerheidsondernemings aan die privaat sektor
 - 1.3.3 Goedere wat as insette gebruik word om ander goedere en dienste te produseer
 - 1.3.4 'n Toename in die kapasiteit van die bevolking om meer goedere en dienste te produseer

Dit bestaan uit mense tussen die ouderdom van 15 en 60/65 wat bereid is om vir 'n inkomste te werk

- 1.3.6 Die teruggee van grond aan die oorspronklike eienaars na kontiskering deur die staat
(6 x 1)

TOTAAL AFDELING A:

30

- 1.3 Gee EEN term vir elk van die volgende beskrywings. Skryf slegs die term langs die vraagnommer (1.3.1–1.3.6) in die ANTWOORDEBOEK neer.

AFDELING B.

Beantwoord TWEE van die drie vrae in hierdie afdeling in die ANTWOORDEBOEK

40 PUNTE – 20 MINUTE

VRAAG 2: MAKRO-EKONOMIE

40 PUNTE – 20 MINUTE

- 2.1 Beantwoord die volgende vrae.

- 2.1.1 Gee TWEE voorbeelde van insputings in die ekonomiese.

- 2.1.2 Wattel effek sal 'n stygting in die waarde van die rand teenoor die VSA dollar op invloere uit die VSA hê?

- 2.2 Bestudeer die tabel hieronder en beantwoord die vrae wat volg.

UITTREKSEL VAN NASIONALE REKENINGE VAN SUID-AFRIKA TEEN HUIDIGE PRYSE		
	R miljoen	2012
Bruto binnelandse produk (BBP) teen markpryse	3 155 195	
Primêre inkomste vanaf die res van die wêreld	48 501	
Primêre inkomste aan die res van die wêreld	A	
Bruto nasionale produk (BNP) teen markpryse	3 085 188	

(Bron: SARB Kwartaalblad, Maart 2013)

- 2.2.1 Definieer die begrip *bruto binnelandse produk*.

- 2.2.2 Bereken die waarde van **A** in die tabel.

- 2.2.3 Gee 'n voorbeeld van 'n primêre inkomte vanaf die res van die wêreld.

- 2.2.4 Verduidelik die verskil tussen *huidige pryse* en *konstante pryse*.

DBE/2014

NSS – Graad 12 Model

DBE/2014

NSS – Graad 12 Model

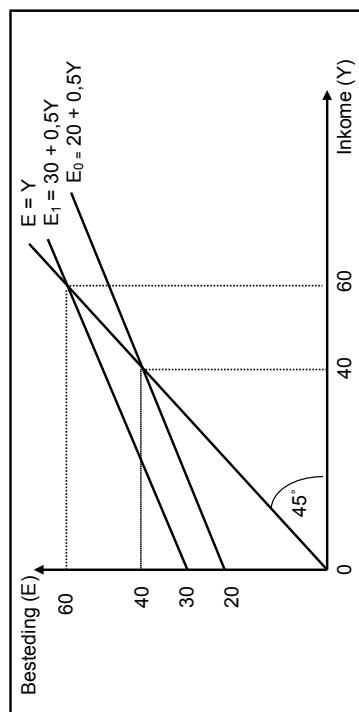
Ekonometri/V1

Ekonometri/V1

Ekonometri/V1

NSS – Graad 12 Model

- 2.3 Bestudeer die grafiek hieronder wat 'n vereenvoudigde tweesektor-ekonomiese voorstel (waar $E = C + I$) en beantwoord die vrae wat volg.

- (2) 2.3.1 Identifiseer EEN deelnemer aan die ekonomie hierbo.

- (2) 2.3.2 Wat stel die lyn $E = Y$ voor?

- (2) 2.3.3 Bereken die vermenigvuldiger deur die volgende formule te gebruik:

$$k = \frac{1}{(1 - mvg)}$$

Die marginale verbruiksgeneigdheid (mvg) = 0,8.
(Toon ALLE berekening.)

- (4) 2.3.4 Wat is die verband tussen die marginale verbruiksgeneigdheid (mvg) en die vermenigvuldiger?

- (2) 2.4 Verduidelik die nuwe ekonomiese paradigma.

- (8) 2.5 Argumenteer EEN saak ten gunste van vryhandel en EEN saak teen beskerming.
[40]

VRAAG 3: EKONOMIEËSE STREWES

40 PUNTE: 20 MINUTE

- 3.1 Beantwoord die volgende vrae.

- 3.1.1 Noem TWEE fiscale beleidsmaatreëls wat geïmplementeer kan word om rykdom in Suid-Afrika te herverdeel.
(2 x 1)
(2)
- 3.1.2 Wattier uitwerking sal invoerbeperkings op die plaaslike tekstielbedryf in Suid-Afrika hé?
(1 x 2)
(2)

- 3.2 Bestudeer die uittreksel hieronder en beantwoord die vrae wat volg.

NYWERHEIDSBELEID-AKSIEPLAN

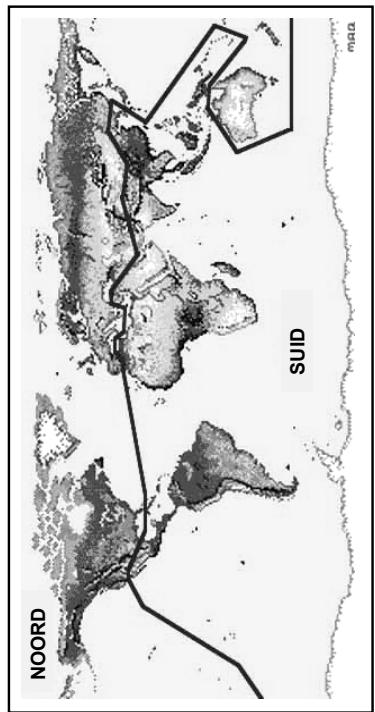
Die Nywerheidsbeleid-aksieplan (NBAP) is deel van die visie van die Nasionale Ontwikkelingsplan en vorm een van die fundamentele hoekstene van die Nuwe Groeiplanaamwerk. Daar word voorspel dat die NBAP noemenswaardige strukturele verandering in die Suid-Afrikaanse ekonomie te weeg gaan bring. Die bestaande groeidpad word geleë deur die verbruiksgedrewe sektore wat twee keer vinniger as die vervaardigingssektore groei. Die ekonomie is invloedintensief, veral wat toegeweeggewaardeerde produkte betref. Sterker binnelandse groei in die vervaardigingssektor is noodsaaklik. Hoë vlakke van strukturele werkloosheid is 'n konstantheid en wissel tussen 22,5% en 25%, as die streng definisie gebruik word.

- (2) 3.2.1 Identifiseer die hoofogmerk van die NBAP.
(2)
- (4) 3.2.2 Hoe sal die oogmerk hierbo bereik word?
(4)

- (4) 3.2.3 Verduidelik hoe werkloosheid deur die Nuwe Groeiplanaamwerk aangepak gaan word.
(4)

Aangesien uit www.bdlive.co.za

3.3 Bestudeer die kaart hieronder en beantwoord die vrae wat volg.

3.3.1 Wat word deur die soliede lyn in die kaart hierbo aangedui? (2)

3.3.2 Noem TWEE lande wat die G8-groepering van lande in die Noorde uitmaak. (2)

3.3.3 Lewer kortlik kommentaar op die handelsverhoudinge tussen die lande in die Noorde en Suidé. (6)

3.4 Verduidelik kortlik die geïntegreerde vervaardigingstrategie in Suid-Afrika. (4 x 2) (8)

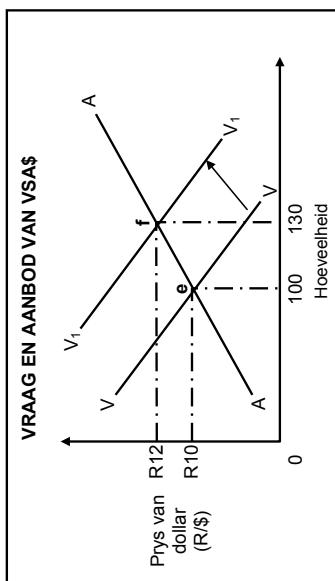
3.5 Hoe kan die repoleers gebruik word om totale vraag te stimuleer? (4 x 2) (8) **[40]**

3.3 Bestudeer die kaart hieronder en beantwoord die vrae wat volg.

VRAAG 4: MAKRO-EKONOMIE EN EKONOMIEËSE STREWES

40 PUNTE – 20 MINUTE

- 4.1 Beantwoord die volgende vrae.
- 4.1.1 Noem TWEE probleme met openbaresektor-voorsiening. (2 x 1) (2)
 - 4.1.2 Watter uitwerking sal lae arbeidsproduktiwiteit op inflasie he? (1 x 2) (2)
- 4.2 Bestudeer die grafiek hieronder en beantwoord die vrae wat volg.

- 4.2.1 By watter punt op die grafiek vind die ewewig vir buitelandse valuta oorpronklik plaas? (2)
- 4.2.2 Wat gebeur met die waarde van die rand wanneer VV na VV1 verskuif? Motiveer jou antwoord. (4)
- 4.2.3 Hoe kan die Sentrale Bank van Suid-Afrika in die mark tussenbeide tree om die wisselkoers te beïnvloed? (4)

Ekonometri/V1
11
NSS – Graad 12 Model
DBE/2014

Bestudeer die uittreksel hieronder en beantwoord die vrae wat volg.

AFDELING C

SPEESIALE EKONOMIESE SONES OM STREKE SE STERK PUNTE AAN TE WEND

Die aankondiging dat 10 potensiële spesiale ekonomiese sones in samewerking met die provinsies geïdentifiseer is, kan 'n waterskeiding vir Suid-Afrikaanse vervaardigers wees. Sulke sones beoog om hoofstroom ekonomiese aktiwiteite na arm en afgeleë streke in Suid-Afrika te bring, deur die verstrekking van die handelspotensiaal van die spesifieke streke.

Dit sal die saamgroepering van nywerheede of geomerkte ontwikkeling insluit. Upington, in die Noord-Kaap, is 'n natuurlike tuiste vir son-energienvorsing en -ontwikkeling. Saldanhabaai sal die groeiende olie- en gasnywerheid aan die weskus van Afrika bedien, terwyl ysterertsuitvoere verder uitgebrei sal word.

Die Departement van Handel en Nywerheid is besig om konsepregulasies op te stel wat die land se nywerheidsontwikkelingsones (NOS's) in Richardsbaai, Oos-Londen en Coega, naby Port Elizabeth, verder sal vat in 'n nuwe spesiale ekonomiesesone-raamwerk. Dit siel sones, insluitend vry handelsones en sektorontwikkelingsones, in die vooruitsig.

'n Spesiale maatskappybelastingkoers van 15% is voorgestel, wat heelwat minder is as die 28% wat tans toegepas word. Daar was egter kommer dat die aansporing ontwrigting sou veroorsaak en 'verwringingseffekte' op die ekonomie sou hê.

[Bron: www.bdlive.co.za]

- 4.3.1 Definieer die begrip NOS.
- 4.3.2 Identifiseer TWEE nuwe voorgestelde ekonomiese streke.
- 4.3.3 Wat is die belangrikste verskil tussen 'n NOS en 'n SES?
- 4.3.4 Wat, na jou mening, sal die 'verwringingseffekte' op die ekonomie wees?
- 4.4 Verduidelik leidend en sloerende sakesiklusaanwyzers.
- 4.5 Verduidelik die TWEE maatskaplike/sosiale aanwyzers wat vir kinders onder die ouderdom van vyf jaar gebruik word.

TOTAAL AFDELING B:

80

Kopiereg voorbehou

Blaai om asseblief

Ekonometri/V1
12
NSS – Graad 12 Model
DBE/2014

Beantwoord steeds EEN van die twee vrae in hierdie afdeling in die ANTWOORDEBOEK.

AFDELING C

STRUKTUUR VAN DIE OPSTEL:		PUNTE TOEKENNING:
Inleiding		Maks. 2
Liggaaam: Hoofgedeelte: Bespreek in besonderhede/in-diepte besprekking/Ondersoek/Bespreek krities/Ontleed (Analiseer)/ Vergelyk/Evalueer/Ondersteek/Verduidelek/Assesseeer/Debatteer		Maks. 26
Addisionele gedeelte: Gee elke mening/Bespreek krities/Evalueer/Evalueer krities/Teken 'n grafiek en verduidelek/ Gebruik die gegewe grafiek en verduidelek/Voltot die gegewe grafiek/Bereken/Lei af/Vergelyk/Verduidelek/Ondersteek/ Interpretier/Debatteer kontlik/s Gevolgtrekking		Maks. 10
TOTAAL		40

VRAAG 5: MAKRO-EKONOMIE

Internasionale handel is die ruggraat van ons moderne sakewêreld waar vervaardigers in verskillende nasies probeer om wins te maak uit 'n groeiende mark, eerder as om beperkt te word om binne hul eie grense te verkoop.

- Bespreek uitvoerbevordering as deel van Suid-Afrika se internasionale handelsbeleid.
- Na jou mening, hoe suksesvol is Suid-Afrika met die implementering van die beleid hierbo? Motiveer jou antwoord.

VRAAG 6: EKONOMIESE STREWES

- Aanbodkant-beleidie fokus op die vermoë van markte om genoeg goedere en dienste te verskaf om in die totale vraag te voorsien.
- Bespreek hierdie stelling deur te fokus op die geskiktheid en doeltreffendheid van markte in die Suid-Afrikaanse konteks.
 - Na jou mening, hoe suksesvol is die Suid-Afrikaanse regering om in die basiese behoeftes van armes te voorsien?

**TOTAAL AFDELING C:
GROOTTOTAAL:**

**40
150**

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

**NASIONALE
SENIOR SERTIFIKAAT**
GRAAD 12
**EKONOMIE V1
MODEL 2014**
MEMORANDUM
PUNTE: 150
Die memorandum bestaan uit 13 bladsye.
AFDELING A (VERPLIGTEND)**VRAAG 1****1.1 MEFERVOUDIGEKUSE-VRAE**

- 1.1.1 A kort ✓✓
- 1.1.2 C faktorkoste ✓✓
- 1.1.3 A werkloosheid toeneem ✓✓
- 1.1.4 C vraag en aanbod ✓✓
- 1.1.5 B middel ✓✓
- 1.1.6 A reële BBP ✓✓
- 1.1.7 C ruivoert✓✓
- 1.1.8 A arbeidsproduktiwiteit✓✓

(8 x 2) (16)

1.2 PASITEMS

- 1.2.1 F subrekkening in die betalingsbalans ✓
- 1.2.2 A die verwaking van 'n geldeneheid as gevolg van markkragte ✓
- 1.2.3 H wisselkoersstelsel ✓
- 1.2.4 G 'n beskermingsmaatreel teen onregverdigde internasionale mededeling ✓
- 1.2.5 B beleide gemik op die verbetering van die ekonomiese lewensbestaan van 'n spesifieke streek ✓
- 1.2.6 C die rentekoers wat bande op lenings aan voorkeurkliente hef ✓
- 1.2.7 D wisselwerkning met handel as belangrike element ✓
- 1.2.8 E die vrygiving van onnodige wetgewing wat die vrye werkung van markte beperk ✓

(8 x 1) (8)

1.3 IDENTIFISEER KONSEPTE

- 1.3.1 Vermengvuldigerfelek/vermenigvuldiger ✓
- 1.3.2 Privatisering ✓
- 1.3.3 Kapitaalgoedere/kapitaal ✓
- 1.3.4 Ekonomiese ontwikkeling ✓
- 1.3.5 Ekonomiese Aktiewe Bevolking ✓
- 1.3.6 Grondrestitusie ✓

(6 x 1) (6)

TOTAAAL AFDELING A:**30**

AFDELING B

Beantwoord TWEE van die drie vrae in hierdie afdeling in die ANTWOORDEBOEK.

VRAAG 2

- 2.1 2.1.1 • Owerheidsbesteding ✓
 • Investering ✓
 • Uitvoere ✓
- (2) Enige (2 x 1)
- 2.1.2 • Invore sal toeneem ✓
- (1 x 2) (2)
- 2.2 2.2.1 Die eindwaarde van alle finale goedere en dienste wat in een jaar periode binne die grense van 'n land geproduseer is.✓✓
- (2) (2)
- 2.2.2 R87 593 miljoen ✓✓
- (2) (2)
- 2.2.3 RSA burgers wat in die VK werk en geld verdien.✓✓
- (2) (2)
- 2.2.4 Huidige prys – (Nominaal) Neem nie enige verandering in die algemene pryspeil in berekening nie.✓✓
- Konstante prys – (Reële) Wanneer verandering in die algemene pryspeil in berekening gebring word.✓✓
- (4) (4)
- 2.3 2.3.1 Huisoudings / Verbruikers ✓
 Sakesektor/Firmas/Produente ✓
- (2) (2)
- 2.3.2. Dit toon al die moontlike vlakke van besteding en uitset✓ waarby die ekonomie in ewewig is. ✓
- (2) (2)
- 2.3.3
$$k = \frac{1}{(1 - 0,8)} \quad \checkmark$$

 =
$$\frac{1}{0,2} \quad \checkmark$$

 =
$$5 \quad \checkmark$$
- (4) (4)
- 2.3.4 Hoe groter die mvg, hoe groter die vermenigvuldiger (en omgekeerd) ✓✓
- (2) (2)
- 2.4 • Teorieë deur die Monetariste (Friedman) en Keynesiane (Keynes) is ekstreem, en slegs waar onder spesifieke omstandighede. ✓✓
 • In werkelike omstandighede streef die staat na hoër ekonomiese groei ongeag 'n inherente stabiele of onstabiele mark.✓✓
 • Daarom is die staat se benadering nie ekstrem nie, maar deursigtig en volg hulle pragmatiese beleide.✓✓
 • Die beginsel waarop die nuwe ekonomiese paradigm gebaseer is, is die voorkomming van onstabiele toestande wat sal lei tot 'n inkrimping van ekonomiese aktiwiteit.✓✓
 • Volgens die nuwe ekonomiese paradigm is dit moontlik dat uitset oor 'n lang tydperk kan styg sonder dat dit belemmer word deur aanbod beperkings of inflasionele druk.✓✓
 • Dit is gebaseer op vraag- en aanbodbeliede✓✓
- (Enige 4 x 2) (8)

Kopiereg voorbehou

Blaai om asseblief

Blaai om asseblief

Ekonometriek/V1	NSS – Graad 12 Model – Memorandum	DBE/2014	Ekonometriek/V1	NSS – Graad 12 Model – Memorandum	DBE/2014	
VRAAG 3						
3.1 3.1.1	<ul style="list-style-type: none"> Progressiewe persoonlike inkomstbelasting ✓ Ryddom/wevaartbelasting ✓ Kontant toelae ✓ Voordeel in natura – kospakkies/skoolvoedingskemas ✓ Grondhervormingsprogramme, grondrestitusie en grondverdeling ✓ Eindomsubsidies ✓ Jeugloonsubsidie ✓ 	(2)	<ul style="list-style-type: none"> Die fokus is op die ontwikkeling van internasionale mededingendheid van Suid-Afrika se vervaardigingsbedrywe. (Geïmplementeer deur die DHN)✓✓ Dit is 'n strategie wat van toepassing is op alle prosesse wat te doen het met die omstakeling van natuurlike hulpbronne in vervaardigende produkte.✓✓ Dit spreek oorkruikwesies soos tegnologie, menslike hulpbronne en toeganklikheid tot finansies en infrastruktuur in. ✓✓ Dit fokus op sleutelinsektore soos vervoer, telekommunikasie en energie.✓✓ Die GVS prioritiseer sekere groeisektore soos toerisme, landbou, inligtingstechnologie en kulturele bedrywe.✓✓ 	(4 x 2)	(8)	
3.1.2	<ul style="list-style-type: none"> Styging in die verkoop van plaaslik vervaardigte klere ✓✓ Uitbreiding van plaaslike industrie ✓✓ Toename in werkgeleenheid✓✓ (Aanvaar enige ander relevante antwoord) 	(Enige 2 x 1)	(2)	<ul style="list-style-type: none"> Die SARB gebruik rentekoers om die mark te manipuleer.✓✓ Die repokors is die sleutelrentekoers. Dit is die koers waarteen die SARB geld aan handelsbankie op die korttermyn uileen.✓✓ Die SARB sal die rentekoers verlaag wanneer hulle krediet of die vraag na krediet wil verhoog.✓✓ Bale mense sal aangemoedig word om meer te koop teen laer rentekoers.✓✓ Dit lei tot 'n hoër vraag na goedere en dienste.✓✓ 	(4 x 2)	[40]
3.2 3.2.1	<ul style="list-style-type: none"> Die NBAP is daarop ingestel om noemenswaardige strukturele verandering in die Suid-Afrikaanse ekonomie te weeg te bring.✓✓ 	(2)	(2)			
3.2.2	<ul style="list-style-type: none"> Sterker binnelandse groei in die vervaardigingssektor is kritiek belangrik.✓✓ Hoë indiensnamekoers.✓✓ 	(2 x 2)	(4)			
3.3.3	<ul style="list-style-type: none"> Skepping van werkgeleenhede.✓✓ NGP voorsien om teen 2020: 5 miljoen nuwe werkgeleenhede te skep.✓✓ 	(2 x 2)	(4)			
3.3 3.3.1	Noord/Suid-verdeling of ontwikkelde/ontwikkelende lande✓✓	(2)	(2)			
3.3.2	USA, Kanada, VK, Frankryk, Duitsland, Japan, Italië, Rusland	(2 x 1)	(2)			
3.3.3	<p>Ontwikkelende lande: Voer hoofsaaklik rou materiaal uit na ontwikkelde lande en voer vervaardige goed in vanaf ontwikkelde lande.✓✓</p> <p>Ontwikkelde lande: Hou vol met die subsidie van landbouproduksie, wat dit moeilik maak vir ontwikkelende lande om te kompeteer✓✓ terwyl hierdie lande daarop aandring dat ontwikkelende lande invoertarieue op vervaardigde goedere afskaf.✓✓ Die meeste ontwikkelende lande het baie min buitelandse handel.✓✓</p>	(6)				

VRAAG		DBE/2014	Ekonometrie/V1	NSS – Graad 12 Model – Memorandum	DBE/2014	Ekonometrie/V1	NSS – Graad 12 Model – Memorandum
4.1	4.1.1	Verantwoordbaarheid/Effektiwiteit/Assessering van behoeftes/ Prysbeleid/Parastatale/Privatisering ✓	(Enige 1 x 2)	(2)	4.4	Leidend:	
4.1.2		Lae produktiwiteit – lae produksie – negatiewe effek op die totale aanbod van goedere en dienste – dieselfde of groeiende totale vraag = vinnige stygging in die algemene pryspeil.✓✓	(Vraaginfasie)	(1 x 2)		<ul style="list-style-type: none"> • Gee verbruikers, besigheide en die staat'n aanduiding van die rigting waarin die ekonomiese besig is om te beweeg.✓✓ • Wanneer hierdie aanwyers styg, sal die vlak van ekonomiese aktiwiteit ook gedurende die volgende maande opwaarts beweeg.✓✓ • Voorbeeldelike van leidend aanwyers is advertensiespasie vir werkgeleenthede, voorraad op hande en verkope.✓✓ 	(Enige 2 x 2) (4)
4.2	4.2.1	Punt, e ✓✓	(2)			Stoorende:	
4.2.2		Die waarde van die rand depresieer.✓✓ As gevolg van stygging in die vraag na dollar, verminder die waarde van die rand van R10 vir een dollar na R12 vir een dollar.✓✓	(4)		4.5	<ul style="list-style-type: none"> • Sloerende aanwyers sal nie rigting verander alvorens die sakeskuslus reeds van rigting verander het nie.✓✓ • Voorbeeldelike van hierdie aanwyers is: Ure gewerk in die konstrusiebedrywe en totale aantal kommersiële voertuie verkop.✓✓ 	(Enige 2 x 2) (4)
4.2.3		In die geval van devaluasie van die rand, sal die Sentralk Bank buitelandse valuta verkoop.✓✓ In die geval van revaluasie van die rand, sal die Sentralk Bank buitelandse valuta aankoop.✓✓	(4)			Infantiele mortaliteitskoers: ✓✓ Die getal kinders onder as 1 jaar wat binne die eerste jaar gestierf het uitgedruk per 1 000 geboretes.✓✓ In 2010 was dit 34 per 1000.✓✓	(Enige 2 x 2) (4)
4.3	4.3.1	'n Nywerheidsonwikkellingsone is 'n nywerheidslandgoed✓ wat fisies omhein is✓ en naby belangrike vervoermodusse soos hawens of lughawens geleë✓✓	(2)			Onder-vyf-jaar-mortaliteitskoers: ✓✓ Die getal kinders onder vyf jaar wat binne die eerste vyf jaar gestierf het.✓✓ Uitgedruk per 1 000 geboretes.✓✓ In Suid-Afrika was die koers in 2010, 50 sterfetes per 1 000.✓✓	(Enige 2 x 2) [40] (4)
	4.3.2	Upington, in die Noord-Kaap, is geografies uitstekend geleë vir sonenergienvorsing en -ontwikkeling.✓✓ Saldanha sal die groeiende olie- en gasnywerheid aan die weskus van Afrika bedien, tenwyl die ysterertsvlakte verder uitbri.✓✓	(2)			TOTAAL AFDEELING B:	80
	4.3.3	Die SES ontvang tans 'n spesiale aansporing wat nie op die NOS van toepassing is nie. 'n Spesiale maatskappybelastingkoers van 15%, wat heelwat minder is as die 28% wat tans toegepas word.✓✓					
	4.3.4	'n NOS is geleë in 'n kleiner gebied en is direk verbind met 'n hawe waar die SES 'n groter area bestaan. Daar word beplan om al die NOS's by die SES in te lyf.✓✓	(2)				
		Verwringingseffek – die huidige NOS's word nie deur die spesiale aansporingskema bevorderde nie.✓✓ Die kommer is dat die maatskappy binne die NOS's gaan toenaak en hulle dan by SES's gaan aansluit om ook in die spesiale aansporingskemas te deel.✓✓ Dit sal lei tot verskuwing en beweging na ander streke.✓✓ Waardevolle beleggings sal dan uit die spesifieke gebied ontrek word.✓✓ Dit sal 'n verwinding/ontwrigting in produksie veroorsaak wat produksie en uitset in die streek radikell sal beïnvloed.✓✓					

Kopiereg voorbehoud

Blaai om asseblief

Kopiereg voorbehoud

Blaai om asseblief

AFDELING C

STRUKTUUR VAN DIE OPSTEL:		PUNTOEKENNING:
Inleiding		Maks. 2
Liggam: Hoofgedeelte: Bespreek in besonderhede/in-depte besprekking/Ondersoek/Besprek krities/Ontleed (Analiseer)/Vergelyk/Evalueer/Onderskei/Vergdeelik/Assesseeer/Debatteer		Maks. 26
Aditionele gedeelte: Gee jou eie mening/Besprek krities/Evalueer krities/Teken 'n grafiek en vergdeelik/Gebruik die gegewe grafiek en vergdeelik/Voltooi die gegewe grafiek/Bereken/Lei af/Vergelyk/Vergdeelik/Onderskei/Interpreteer/Debatteer Konteks		Maks. 10
Gevolgtrekking		Maks. 2
TOTAAL		40

VRAAG 5: MAKRO-EKONOMIE**40 PUNTE – 30 MINUTE**

Internasionale handel is die ruggraat van ons moderne sakewêreld waar vervaardigers in verskillende nasies probeer om wins te maak uit 'n groeiende mark, eerder as om beperk te word om binne eie grense te verkoop.

- Bespreek uitvoerbevordering as deel van Suid-Afrika se internasionale handelsleid.
- Na jou mening, hoe suksesvol is Suid-Afrika met die implementering van die beleid hierbo? Motiveer jou antwoord.

[40]

Inleiding

Aansporings of mechanismes om plaaslike vervaardigers aan te moedig om uitvoere van goedere en dienste na die buiteland te vermeerdeer.
(Enige ander relevante definisie van uitvoer bevordering)

(Maks. 2)

Liggam**HOOFGDEELTE****Redes vir uitvoerbevordering**

- Die land behaal aansienlike uitvoergeleide ekonomiese groei.
- Uitvoerbevordering vergroot die land se produksiekapasiteit.
- Uitvoermarkte is baie groter as plaaslike markte.
- Meer werkers word in diens geneem.
- Dit lei tot 'n verlaging in pryse.

Kopiereg voorbehou

Blaiai om asseblief

Metodes van uitvoerbevordering ✓

- Aansporings: Die regering verskaf inligting oor uitvoermarkte, navorsing oor nuwe markte, koncessies op vervoerkoste, uitvoerkrediet, ens. om uitvoere te stimuleer.
- Subsides: Dit sluit direkte en indirekte subsidies in:
 - Direkte subsidies: Dit is kontantbetalings aan uitvoerders.
 - Indirekte subsidies: Dit behels terugbetaeling van invoertarieue en algemene belastingkortings.
- Handelsneutraliteit: Subsides wat gelijk is aan die waarde van invoertarieue word betaal.
- Neutraliteit kan deur middel handelsbevryding bereik word.

Voordele van uitvoerbevordering ✓

- Daar is geen beperkings op die skaal van uitvoere nie aangesien die mark so groot is.
- Produksie word gebaseer op koste en doeltreffendheid.
- Daar is 'n toename in plaaslike produksie.
- Wisselkoers is meer realisties.

Nadele van uitvoerbevordering ✓

- Die werklike produksiekoste word verlaag deur subsidies en aansporings.
- Die gebrek aan mededinging as gevolg van aansporings en subsidies dwing mededingers uit die mark uit.
- Uitvoerbevordering lei tot verhoogde tariewe en kwotas deur magtige oorsese mededingers.
- Dit lei tot die bestekking van arbeidsintensiewe nywerhede in ontwikkelende lande.

LET WEL: 'n maksimum van 8 x 1 sal vir opskrifte toegeken word.

ADDISIONELE GEDEELTE:

Die kandidaat kan 'n positiwe of 'n negatiewe argument aanvoer.

Positief / Negatief	✓	✓
Argumente	✓	✓
Substantiewe bewyse	✓	✓

Aanvaar enige relevante antwoorde.

Gevolgtrekking

Aanvaar enige relevante gevolgtrekking.

(Maks. 2)

Blaiai om asseblief

Metodes van uitvoerbevordering ✓

- Aansporings: Die regering verskaf inligting oor uitvoermarkte, navorsing oor nuwe markte, koncessies op vervoerkoste, uitvoerkrediet, ens. om uitvoere te stimuleer.

- Subsides: Dit sluit direkte en indirekte subsidies in:
 - Direkte subsidies: Dit is kontantbetalings aan uitvoerders.
 - Indirekte subsidies: Dit behels terugbetaeling van invoertarieue en algemene belastingkortings.

Handelsneutraliteit:

- Subsides wat gelijk is aan die waarde van invoertarieue word betaal.

Neutraliteit:

- Neutraliteit kan deur middel handelsbevryding bereik word.

Metodes van uitvoerbevordering ✓

- Aansporings: Die regering verskaf inligting oor uitvoermarkte, navorsing oor nuwe markte, koncessies op vervoerkoste, uitvoerkrediet, ens. om uitvoere te stimuleer.

- Subsides: Dit sluit direkte en indirekte subsidies in:
 - Direkte subsidies: Dit is kontantbetalings aan uitvoerders.
 - Indirekte subsidies: Dit behels terugbetaeling van invoertarieue en algemene belastingkortings.

Handelsneutraliteit:

- Subsides wat gelijk is aan die waarde van invoertarieue word betaal.

Neutraliteit:

- Neutraliteit kan deur middel handelsbevryding bereik word.

Metodes van uitvoerbevordering ✓

- Aansporings: Die regering verskaf inligting oor uitvoermarkte, navorsing oor nuwe markte, koncessies op vervoerkoste, uitvoerkrediet, ens. om uitvoere te stimuleer.

- Subsides: Dit sluit direkte en indirekte subsidies in:
 - Direkte subsidies: Dit is kontantbetalings aan uitvoerders.
 - Indirekte subsidies: Dit behels terugbetaeling van invoertarieue en algemene belastingkortings.

Handelsneutraliteit:

- Subsides wat gelijk is aan die waarde van invoertarieue word betaal.

Neutraliteit:

- Neutraliteit kan deur middel handelsbevryding bereik word.

Metodes van uitvoerbevordering ✓

- Aansporings: Die regering verskaf inligting oor uitvoermarkte, navorsing oor nuwe markte, koncessies op vervoerkoste, uitvoerkrediet, ens. om uitvoere te stimuleer.

- Subsides: Dit sluit direkte en indirekte subsidies in:
 - Direkte subsidies: Dit is kontantbetalings aan uitvoerders.
 - Indirekte subsidies: Dit behels terugbetaeling van invoertarieue en algemene belastingkortings.

Handelsneutraliteit:

- Subsides wat gelijk is aan die waarde van invoertarieue word betaal.

Neutraliteit:

- Neutraliteit kan deur middel handelsbevryding bereik word.

Metodes van uitvoerbevordering ✓

- Aansporings: Die regering verskaf inligting oor uitvoermarkte, navorsing oor nuwe markte, koncessies op vervoerkoste, uitvoerkrediet, ens. om uitvoere te stimuleer.

- Subsides: Dit sluit direkte en indirekte subsidies in:
 - Direkte subsidies: Dit is kontantbetalings aan uitvoerders.
 - Indirekte subsidies: Dit behels terugbetaeling van invoertarieue en algemene belastingkortings.

Handelsneutraliteit:

- Subsides wat gelijk is aan die waarde van invoertarieue word betaal.

Neutraliteit:

- Neutraliteit kan deur middel handelsbevryding bereik word.

Metodes van uitvoerbevordering ✓

- Aansporings: Die regering verskaf inligting oor uitvoermarkte, navorsing oor nuwe markte, koncessies op vervoerkoste, uitvoerkrediet, ens. om uitvoere te stimuleer.

- Subsides: Dit sluit direkte en indirekte subsidies in:
 - Direkte subsidies: Dit is kontantbetalings aan uitvoerders.
 - Indirekte subsidies: Dit behels terugbetaeling van invoertarieue en algemene belastingkortings.

Handelsneutraliteit:

- Subsides wat gelijk is aan die waarde van invoertarieue word betaal.

Neutraliteit:

- Neutraliteit kan deur middel handelsbevryding bereik word.

Metodes van uitvoerbevordering ✓

- Aansporings: Die regering verskaf inligting oor uitvoermarkte, navorsing oor nuwe markte, koncessies op vervoerkoste, uitvoerkrediet, ens. om uitvoere te stimuleer.

- Subsides: Dit sluit direkte en indirekte subsidies in:
 - Direkte subsidies: Dit is kontantbetalings aan uitvoerders.
 - Indirekte subsidies: Dit behels terugbetaeling van invoertarieue en algemene belastingkortings.

Handelsneutraliteit:

- Subsides wat gelijk is aan die waarde van invoertarieue word betaal.

Neutraliteit:

- Neutraliteit kan deur middel handelsbevryding bereik word.

Metodes van uitvoerbevordering ✓

- Aansporings: Die regering verskaf inligting oor uitvoermarkte, navorsing oor nuwe markte, koncessies op vervoerkoste, uitvoerkrediet, ens. om uitvoere te stimuleer.

- Subsides: Dit sluit direkte en indirekte subsidies in:
 - Direkte subsidies: Dit is kontantbetalings aan uitvoerders.
 - Indirekte subsidies: Dit behels terugbetaeling van invoertarieue en algemene belastingkortings.

Handelsneutraliteit:

- Subsides wat gelijk is aan die waarde van invoertarieue word betaal.

Neutraliteit:

- Neutraliteit kan deur middel handelsbevryding bereik word.

Metodes van uitvoerbevordering ✓

- Aansporings: Die regering verskaf inligting oor uitvoermarkte, navorsing oor nuwe markte, koncessies op vervoerkoste, uitvoerkrediet, ens. om uitvoere te stimuleer.

- Subsides: Dit sluit direkte en indirekte subsidies in:
 - Direkte subsidies: Dit is kontantbetalings aan uitvoerders.
 - Indirekte subsidies: Dit behels terugbetaeling van invoertarieue en algemene belastingkortings.

Handelsneutraliteit:

- Subsides wat gelijk is aan die waarde van invoertarieue word betaal.

Neutraliteit:

- Neutraliteit kan deur middel handelsbevryding bereik word.

Metodes van uitvoerbevordering ✓

- Aansporings: Die regering verskaf inligting oor uitvoermarkte, navorsing oor nuwe markte, koncessies op vervoerkoste, uitvoerkrediet, ens. om uitvoere te stimuleer.

- Subsides: Dit sluit direkte en indirekte subsidies in:
 - Direkte subsidies: Dit is kontantbetalings aan uitvoerders.
 - Indirekte subsidies: Dit behels terugbetaeling van invoertarieue en algemene belastingkortings.

Handelsneutraliteit:

- Subsides wat gelijk is aan die waarde van invoertarieue word betaal.

Neutraliteit:

- Neutraliteit kan deur middel handelsbevryding bereik word.

Metodes van uitvoerbevordering ✓

- Aansporings: Die regering verskaf inligting oor uitvoermarkte, navorsing oor nuwe markte, koncessies op vervoerkoste, uitvoerkrediet, ens. om uitvoere te stimuleer.

- Subsides: Dit sluit direkte en indirekte subsidies in:
 - Direkte subsidies: Dit is kontantbetalings aan uitvoerders.
 - Indirekte subsidies: Dit behels terugbetaeling van invoertarieue en algemene belastingkortings.

Handelsneutraliteit:

- Subsides wat gelijk is aan die waarde van invoertarieue word betaal.

Neutraliteit:

- Neutraliteit kan deur middel handelsbevryding bereik word.

Metodes van uitvoerbevordering ✓

- Aansporings: Die regering verskaf inligting oor uitvoermarkte, navorsing oor nuwe markte, koncessies op vervoerkoste, uitvoerkrediet, ens. om uitvoere te stimuleer.

- Subsides: Dit sluit direkte en indirekte subsidies in:
 - Direkte subsidies: Dit is kontantbetalings aan uitvoerders.
 - Indirekte subsidies: Dit behels terugbetaeling van invoertarieue en algemene belastingkortings.

Handelsneutraliteit:

- Subsides wat gelijk is aan die waarde van invoertarieue word betaal.

Neutraliteit:

- Neutraliteit kan deur middel handelsbevryding bereik word.

Metodes van uitvoerbevordering ✓

- Aansporings: Die regering verskaf inligting oor uitvoermarkte, navorsing oor nuwe markte, koncessies op vervoerkoste, uitvoerkrediet, ens. om uitvoere te stimuleer.

- Subsides: Dit sluit direkte en indirekte subsidies in:
 - Direkte subsidies: Dit is kontantbetalings aan uitvoerders.
 - Indirekte subsidies: Dit behels terugbetaeling van invoertarieue en algemene belastingkortings.

Handelsneutraliteit:

- Subsides wat gelijk is aan die waarde van invoertarieue word betaal.

Neutraliteit:

- Neutraliteit kan deur middel handelsbevryding bereik word.

Metodes van uitvoerbevordering ✓

- Aansporings: Die regering verskaf inligting oor uitvoermarkte, navorsing oor nuwe markte, koncessies op vervoerkoste, uitvoerkrediet, ens. om uitvoere te stimuleer.

- Subsides: Dit sluit direkte en indirekte subsidies in:
 - Direkte subsidies: Dit is kontantbetalings aan uitvoerders.
 - Indirekte subsidies: Dit behels terugbetaeling van invoertarieue en algemene belastingkortings.

Handelsneutraliteit:

- Subsides wat gelijk is aan die waarde van invoertarieue word betaal.

Neutraliteit:

- Neutraliteit kan deur middel handelsbevryding bereik word.

Metodes van uitvoerbevordering ✓

- Aansporings: Die regering verskaf inligting oor uitvoermarkte, navorsing oor nuwe markte, koncessies op vervoerkoste, uitvoerkrediet, ens. om uitvoere te stimuleer.

- Subsides: Dit sluit direkte en indirekte subsidies in:
 - Direkte subsidies: Dit is kontantbetalings aan uitvoerders.
 - Indirekte subsidies: Dit behels terugbetaeling van invoertarieue en algemene belastingkort

Ekonomie/V1	11	NSS – Graad 12 Model – Memorandum	DBE/2014	VRAAG 6: EKONOMIESE STREWES	40 PUNTE – 30 MINUTE	<ul style="list-style-type: none"> Aanbodkant-beleide fokus op die vermoë van markte om genoeg goedere en dienste te verskaf om in die totale vraag te voorziën. <ul style="list-style-type: none"> Besprek hierdie stelling deur te fokus op die geskiktheid en doeltreffendheid van markte in die Suid-Afrikaanse konteks. Na jou mening, hoe suksesvol is die Suid-Afrikaanse regering om in die basiese behoeftes van die armes te voorziën? <p>Inleiding Die stimulerings van aanbod beteken om die uitset van goedere en dienste te verhoog. ✓✓ (Enige ander relevante definisie)</p> <p>Liggaaam</p> <p>HOOFGDEELTE:</p> <p>Daar is verskeie faktore wat die doeltreffendheid en effektiwiteit van hulpbronne bevorder:</p> <ul style="list-style-type: none"> Onderwyse en opleiding ✓ <ul style="list-style-type: none"> Die Sektorale Ondenwyse- en Opleidingsowerhede (SOOO) is geskep om beroepsverwante opleiding te bevorde en te fasiliteer vir verskillende sektore in die ekonomie. ✓✓ Die toename in die getal opgeleide werkers sal die produktiwiteitsvlakke van die ekonomie verbeter. Dit sal lei tot 'n stygging in die uitset van goedere en dienste.✓✓ Fiskale beleid✓ <ul style="list-style-type: none"> Hoë belastingkoerce ontmoedig individue om meer te werk en besighede om minder te investeer.✓✓ In Suid-Afrika is belastingkoerce vir individue en besighede stelselmatig verminder.✓✓ Belastingaansporings bied industrieë die geleenthed om teen laer koste te produsser. ✓✓ Hierdie addisionele fondse bied individue die geleenthed om produksie uit te brei.✓✓ Individue kry belastingkorting.✓✓ Dit lei tot 'n stygging in die besteebare inkomste van individue.✓✓ Wat die vraag na verbruikersgoedere en dienste laat toeneem.✓✓ Mededinging✓ <ul style="list-style-type: none"> Die bevordering van mededinging dien as 'n aansporing vir nuwe besighede om tot die mark toe te tree.✓✓ Die Wet op Mededinging het ten doel om die aantal monopolieë wat gevorm word te verminder en om die mag wat monopolieë het te elimineer.✓✓ Addisionele tot bogenoemde is heelwat hinderlike is met internasionale handel oor die jare verwyder.✓✓
Ekonomie/V1	12	NSS – Graad 12 Model – Memorandum	DBE/2014	Ekonomie/V1	12	<p>Kopiereg voorbehou</p> <p>Blaaai om asseblief</p> <p>Blaaai om asseblief</p>

• **Infrastruktuur ✓**

- 'n Goed ontwikkelde infrastruktuur vorm die ruggraat van 'n groeiende ekonomie. Suid-Afrika se infrastruktuur is van die beste in Suidelike Afrika. ✓✓
- Vervoer: Suid-Afrika se vervoernetwerk bestaan uit snelwye, spoorweë en hawens. ✓✓
- Energie: Eskom genereer 95% van die land se elektriese kraag. Dit is een van die 10 grootste kragvoorsieners in die wêreld en voer ook kraag uit na buurlande. ✓✓
- Telekommunikasie: Is een van die vinnigste groeiende sektore in die Suid-Afrikaanse ekonomie. Dit bied vastelyn-, draadlose- en satellietkommunikasie en het die bes ontwikkelde netwerk in Afrika. ✓✓

• **Koste om besigheid te doen ✓**

- Dit verswy na die koste om besigheid te doen, soos vervoer, kommunikasie en energiekoste. ✓✓
- Ander koste sluit in, water, sanitasie, voertuie en registrasie en die arbeidsmarkte. ✓✓

(Maks 26)

LET WEL: 'n maksimum van 8 x 1 sal vir opskrifte toegeken word.

ADDITIONELE GEDEELTE:

Na jou mening, hoe suksesvol is die Suid-Afrikaanse regering om in die basiese behoeftes van die armes te voorsien? Motiveer jou antwoord.

Ja/Nee ✓✓

Ongeveer 26% van ons bevolking is absolut arm in terme volgens internasionale standarde, met 'n broodlyn van \$ 1,25 per dag.

- (1) Maatskaplike toelaes: ouderdomspensioene, kindertoelaes, en ongeskiktheidstoelaes. ✓✓
- (2) Voordeel in natura: gratis kwota water (6 000 liter per huishouding) en elektrisiteit (20 kWh) per huishouding, skoolvoedingstekmas. ✓✓
- (3) Behuisig: HOP-huise ✓✓
- (4) Sanitasie: Toegang tot skoon water, energie en riolstelsels. ✓✓
- (5) Primêre gesondheidsorg: gratis hospitalisasie en medisyne. Vanaf sekere inkomstevakke word fooie saamgestel. Immunisering van alle kinders is gratis. ✓✓
- (6) Onderwys: Geen-skoolfonds-skole. ✓✓
(Kandidate moet van die basiese behoeftes noem en hoe dit die armes beïnvloed)
(Anvaar enige ander relevante antwoord)

slot

Enige relevante slot ✓✓

(Maks. 2)

**TOTAAL AFDELING C:
GROOTTOTAAL:**

40
150

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NASIONALE SENIOR SERTIFIKAAT

GRAAD 12

EKONOMIE V2
MODEL 2014

PUNTE: 150
TYD: 1½ uur

Hierdie vraestel bestaan uit 12 bladsye.

Kopiereg voorbehou
Blaai om asseblief

Kopiereg voorbehou
Blaai om asseblief

INSTRUKSIES EN INLIGTING

1. Beantwoord VIER vrae soos volg in die ANTWOORDEBOEK:
AFDELING A: VERPLIGTEND
AFDELING B: Beantwoord TWEE van die drie vrae.
AFDELING C: Beantwoord EEN van die twee vrae.
2. Beantwoord slegs die vereiste getal vrae. Addisionele antwoorde sal NIE nagesien word Nie.
3. Nommer die antwoorde korek volgens die nommeringstelsel wat in hierdie vraestel gebruik is.
4. Skryf die vraagnommer boaan elke antwoord neer.
5. Lees die vrae aandagtelik deur.
6. Begin ELKE vraag op 'n NUWE bladsy.
7. Laat 2–3 reëls tussen onderafdelings van vrae oop.
8. Beantwoord die vrae in volsinne en maak seker dat die formaat, inhoud en konteks van jou antwoorde aan die kognitiewe vereistes van die vrae voldoen.
9. Gebruik slegs blou of swart ink.
10. Jy mag 'n nieprogrammeerbare sakrekenaar gebruik.
11. Skryf netjies en leesbaar.

Blaai om asseblief

Kopiereg voorbehou
Blaai om asseblief

AFDELING A (VERPLIGTEND)**VRAAG 1****30 PUNTE – 15 MINUTE**

- 1.1 Verskeie opsigte word as moontlike antwoorde vir die volgende vrae ggee. Kies die antwoord en skryf slegs die letter (A–C) langs die vraagnommer (1.1.1–1.1.8) in die ANTWOORDEBOEK neer, byvoorbeeld 1.1.9 C.

1.1.1 As 'n reël behoort 'n firma dit te oorweeg om sy besigheid te sluit by die punt waar sy ...

- A MK = GVK.
B MI = GK.
C MK = MI.

1.1.2 'n Mark met groot regeringsinvloed en -beheer word as ... beskryf.

- A ongereguleerd
B gedereguleerd
C geregeleerd

1.1.3 Die waarde van insette wat deur die entrepreneur besit en in die produksieproses aangewend word, staan as ... koste bekend.

- A veranderlike
B eksplisiete
C implisiete

1.1.4 'n Patent wat iemand die eksklusiewe reg gee om 'n produk te vervaardig, is kenmerkend van 'n ... monopolie.

- A kunsmatige
B natuurlike
C plaaslike

1.1.5 Die totale vraag na goedere en dienste, wat die totale aanbod daanvank oorskry, staan as ... bekend.

- A koste-druk-inflasie
B vraag-trek-inflasie
C deflasié

1.1.6 Toerisme is ... intensief.

- A arbeids-
B kapitaal-
C risiko-

- 1.1.7 Wanneer toeriste die geleentheid kry om die natuurskoon van Suid-Afrika te envaar, staan dit as ... toerisme bekend.

- A kulturele
B eko-
C internasionale

- 1.1.8 Die regering kan 'n baie belangrike rol in omgewingsvolhoubaarheid speel deur sy ... beleid.

- A monetêre
B fiscale
C versledelikings-

- 1.2 Kies 'n beschrywing uit KOLOM B wat by 'n item in KOLOM A pas. Skryf slegs die letter (A–J) langs die vraagnommer (1.2.1–1.2.8) in die ANTWOORDEBOEK neer.

KOLOM A

- 1.2.1 Kerninflasie
1.2.2 Stagflasie

KOLOM B

- A prysstygings gekombineer met hoë werkloosheid
B items wat hoogs wisselvallige prysse het, word van die VPI-mandjie uitgesluit
C wanneer dit onmoontlik is om die welvaart van een persoon te verhoog sonder om die welvaart van 'n ander persoon te verlaag

- 1.2.4 Besoedeling
1.2.5 Duopolie

- 1.2.6 Pareto- doeltreffendheid
1.2.7 Meritegoedere

- 1.2.8 Normale wins
F buitengewone prysstygings

- G gemiddelde inkomste = gemiddelde koste
H kom voor as gevolg van aardverwarming

- I die vloei van afvaluitslatings oorskry die natuurlike omgewing se kapasiteit om dit te absorbeer
J sigarette en alkohol

<p>Ekonometrie/V2</p> <p>DBE/2014</p> <p>NSS – Graad 12 Model</p> <p>AFDELING A:</p> <p>1.3 Gee EEN term vir elk van die volgende beskrywings. Skryf slegs die term langs die vraagnommer (1.3.1–1.3.6) in die ANTWOORDEBOEK neer.</p> <p>1.3.1 'n Markstruktur wat deur 'n klein aantal groot besighede gedomineer word</p> <p>1.3.2 Prys wat laer as die ewewigsprys in die mark vasgestel word en ames groter toegang tot goedere en dienste gee</p> <p>1.3.3 Die ekstra koste aangegaan as produksie met een eenheid toeneem</p> <p>1.3.4 Streep na die kreatiewe voortbestaan van die omgewing terwyl dit terselfdertyd verseker dat veranderings simpatiek is teenoor die lewensgehalte van huidige en toekomstige geslagte</p> <p>1.3.5 Die koste van 'n mandjie verbruikersgoedere en -dienste van 'n gemiddelde Suid-Afrikaanse huishouding</p> <p>1.3.6 'n Algemene styging in prys wat deur 'n styging in faktorinkomste veroorsaak word</p> <p>TOTAAL AFDELING A: 30</p>	<p>Ekonometrie/V2</p> <p>DBE/2014</p> <p>NSS – Graad 12 Model</p> <p>AFDELING B</p> <p>Beantwoord enige TVVEE van die drie vroe in hierdie afdeling in die ANTWOORDEBOEK.</p> <p>VRAAG 2: MAKRO-EKONOMIE</p> <p>40 PUNTE – 20 MINUTE</p> <p>2.1 Beantwoord die volgende vrae.</p> <p>2.1.1 Noem TWEE regstellende metodes wat deur die regering gebruik word om inkomeverdeling te verbeter. (2 x 1) (2)</p> <p>2.1.2 Verduidelik hoe prysleierskap daar toe kan lei dat verbruikers hoër prysse in 'n oligopoliemark moet betaal. (1 x 2) (2)</p> <p>2.2 Bestudeer die grafiek hieronder en beantwoord die vrae wat volg.</p>								
	<p>LANGTERMYNEWIG IN 'N MONOPOLIEMARK</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Prys/Koste/Inkomste</th> <th>Hoeveelheid</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>25</td> <td>20</td> </tr> <tr> <td>19</td> <td>100</td> </tr> <tr> <td>14</td> <td>130</td> </tr> </tbody> </table>	Prys/Koste/Inkomste	Hoeveelheid	25	20	19	100	14	130
Prys/Koste/Inkomste	Hoeveelheid								
25	20								
19	100								
14	130								

2.3 Bestudeer die artikel hieronder en beantwoord die vrae wat volg.

KOMMISSIE KRAAK GLASKARTEL

'n Ondersoek deur die Mededdingskommisie het gevind dat ses besighede wat in die vervaardiging en verspreiding van glasprodukte in die bou- en konstruksiebedryf aktief is, by 'n kartel betrokke is.

In hul nuutste beslissing oor anti-mededingende prakteke in die bou- en konstruksiebedryf, het die Kommissie beweer dat National Glass, Northern Hardware & Glass, Furman and Glass, McCoy's Glass, AF-FSL Glass en Glas Suid-Afrika, betrokke was by pryskroeierei, markverdeling en die vaststel van handelsvoorraardees deur verskillende reëlings en ooreenkoms.

Die ondersoek na die kartel se aktiwiteite in die glasbedryf is in Februarie 2010 begin na aanleiding van inligting wat in Junie 2009 ontvang is. Voornvaardelike toegewyheid teen vervolging is aan AF-FSL Glass.

[Aangespas uit *Business Report*, 9 April 2013]

2.3.1 Definieer die begrip *kartel*. (2)

2.3.2 Watter markstruktuur word in die artikel hierbo uitgebeeld? (1)

2.3.3 Wat het daar toe aanleiding gegee dat die Mededdingskommisie anti-mededingingsgesdrag in die glaskartel ondersoek het? (2)

2.3.4 Verduidelik hoe die glaskartel se optreden die ekonomie negatief kan beïnvloed. (4)

2.3.5 Noem die instelling wat deur die glasmaatskappye genader kan word as hulle nie gelukkig is met die boete wat hulle opgelê is nie. (1)

2.4 Verduidelik die redes waarom koste-voordeel-ontleding in die praktyk gebruik word. (8)

2.5 Hoe kan nieprysstrategieë besighede help om hul markaandeel te vergroot? (8) [40]

VRAAG 3: KONTemporêRE EKONOMIESE KWESSIES 40 PUNTE – 20 MINUTE

3.1 Beantwoord die volgende vrae.

3.1.1 Noem TWEE voorbeelde van plekke of gebeure wat deel van kulturele toerisme vorm. (2 x 1)

3.1.2 Hoe sal 'n standvastige politieke klimaat tot 'n toename in toerismesyfers lei? (1 x 2)

3.2 Bestudeer die spotprent hieronder en beantwoord die vrae wat volg.

[Bron: Internet Globalisering, 22 Februarie 2013]

3.1.1 Beantwoord die volgende vrae.

3.1.2 Hoe sal 'n standvastige politieke klimaat tot 'n toename in toerismesyfers lei? (1 x 2)

3.1.3 Hoe sal 'n standvastige politieke klimaat tot 'n toename in toerismesyfers lei? (1 x 2)

3.1.4 Hoe sal 'n standvastige politieke klimaat tot 'n toename in toerismesyfers lei? (1 x 2)

3.1.5 Hoe sal 'n standvastige politieke klimaat tot 'n toename in toerismesyfers lei? (1 x 2)

DBE/2014

NSS – Graad 12 Model

DBE/2014

NSS – Graad 12 Model

Ekonomie/V2

- 3.3 Bestudeer die tabel hieronder en beantwoord die vrae wat volg.

VERWAGTE BBP: R51,1 miljoen		
Toeristengroep	Volume van plaaslike toerismemark (aantal ritte)	Waarde van plaaslike mark (%)
Besoek aan familie en vriende	32	37,2
Vakansiegangers	8,1	44,5
Godsdienst	5,3	4
Besigheid	3,8	12,8
Mediese redes	0,8	14

- 3.3.1 Watter toeristegroep het die meeste (%) tot die plaaslike ekonomie bygedra? (2)

- 3.3.2 Bepaal die persentasiebydrae tot die bruto binnelandse produk deur mense wat vriende en familie besoek. (2)

- 3.3.3 Waarom dink jy dat toeristesyfers plaaslik ná 1994 toegenem het? (2 x 2) (4)

- 3.3.4 Hoe kan toerisme armoede in Suid-Afrika uitwis? (2 x 1) (2)

- 3.4 Bespreek belasting as 'n fiscale maatreel om inflasie te bekamp. (4 x 2) (8)

- 3.5 Bespreek waarom die verlies aan inheemse kennis internasionale maatreëls vereis. (4 x 2) [40] (8)

VRAAG 4: MIKRO-EKONOMIE EN KONTINTEMPOREËR EKONOMIESE KWESSIES
40 PUNTE – 20 MINUTE

- 4.1 Beantwoord die volgende vrae.
- 4.1.1 Noem TWEE kennemerke van monopolistiese mededinging. (2 x 1) (2)
- 4.1.2 Wat is die waarde van die produksieprijsindeks (PPI) as 'n inflasie-aanwyser? (1 x 2) (2)

- 4.2 Bestudeer die uittreksel hieronder en beantwoord die vrae wat volg.

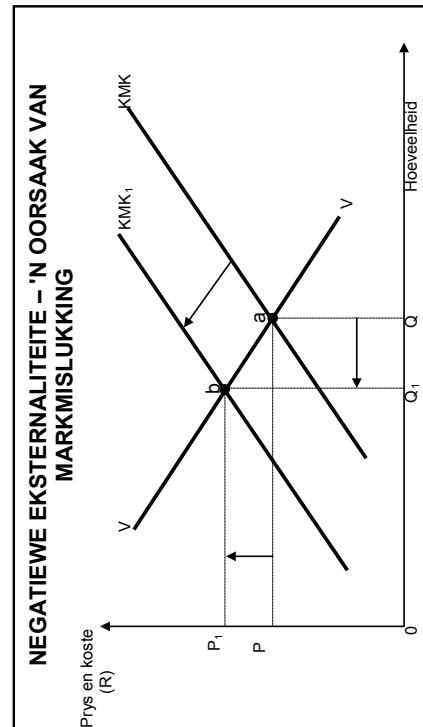
TYD IS REG VIR SLIM VERVOER

Motoriste sal hul vervoeropsies in die lig van huidige petroloprysstylings moet heronweeg. Volgens Findalift.co.za ry baie motoriste daagliks werk toe en skep so miljoene leë stiplekke. Registrasieby Findalift sal jou met mense wat dieselfde roete op 'n daaglikske basis ty in kontak bring. Deur die totale vervoerkoste vir 'n daaglikske rit van 25 km te deel, sal jy elke jaar R6 500 spaar – vier persone per voertuig sal hierdie besparing na R10 000 opstoot. Die Universiteit van Kaapstad en Stellenbosch het reeds hul studente en werkneemers geregistreer om hul vervoerkoste te verminder.

[Aangepas uit *Beeld*, Maart 2013]

- 4.2.1 Definieer die begin *inflasie*. (2)
- 4.2.2 Verduidelik die invloed wat Findalift op die verbruiker se verbruiksbesteding kan hé. (4)
- 4.2.3 Watter uitwerking sal verminderde petrokoste op besparings en beleggings oor die algemeen hé? (4)

4.3 Bestudeer die grafiek hieronder en beantwoord die vrae wat volg.

4.3.1 Definieer die begrip *markmisluukking*.

4.3.2 Gee EEN voorbeeld van 'n negatiewe eksternaliteit.

4.3.3 Watter kuns vir die gemeenskap aan?

4.3.4 Verduidelik hoe negatiewe eksternaliteite tot markmisluukking kan lei deur die gegewe data in die grafiek hierbo te gebruik.

4.4 Verduidelik ondoeltreffendheid in die ekonomie as 'n gevolg van markmisluukking.

4.5 Wat is die gevolg van belasting en subsidies op die Suid-Afrikaanse ekonomie?

(2)

(1)

(1)

(6)

(8)

(8)

(8)

TOTAAL AFDELING B:**80****AFDELING C**

Beantwoord enige EEN van die twee vrae in hierdie afdeling in die ANTWOORDEBOEK.

Jou antwoord sal soos volg geassesseer word:

STRUKTUUR VAN DIE OPSTEL:	PUNTEOEKENNING:
Inleiding	Maks. 2
Liggaam: Hoofgedeelte: Bespreek in besonderdele/in-diepte besprekking/Ondersoek/Besprek krities/Ontleed (Analiseer)/ Vergelyk/Evalueer/Onderskei//Verduidelik/Assesseer/Debatteer	Maks. 26
Addisionele gedeelte: Gee eie mening/Bespreek krities/Evalueer/Evalueer krities/teken n grafiek en verduidelik/Voltooi die gegewe grafiek in detail. Gebruik die gegewe grafiek/Verduidelik/Onderskei/ Interpretieer/Debatteer kortlik Gevolgtrekking	Maks. 10
TOTAAL	40

VRAAG 5: MAKRO-EKONOMIE

Markte word oor die algemeen as volmaakte- en onvolmaakte markte gekategoriseer. In werkelikhed bestaan daar egter baie min voorbeeld van volmaakte markte.

- Ondersoek die voorwaardes van 'n volmaakte mark in detail. (26 punte)
 - Trek 'n duidelik benoemde grafiek om die ekonomiese wins vir 'n individuele produsent in die mark aan te ton.

VRAAG 6: KONTEMPORÈRE EKONOMIESE KWESSIES 40 PUNTE – 35 MINUTE

Toerisme is een van die vinnigste groeiende bedrywe wêreldwyd.

- Bespreek krities die gevolge van toerisme.
- Evalueer hoe toerisme die huishoudings in jou gemeenskap bevordeel deur toepaslike voorbeelde te gebruik.

TOTAAL AFDELING C: **40**
GROOTTOAAL: **150**

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

**NASIONALE
SENIOR SERTIFIKAAT**

GRAAD 12

**EKONOMIE V2
MODEL 2014
MEMORANDUM**

PUNTE: 150

Hierdie memorandum bestaan uit 14 bladsye.

Kopiereg voorbehoud

Blai om assébleif

AFDELING A (VERPLIGTEND)

VRAAG 1

1.1 MEERVOUDIGKEUSE-VRAE

1.1.1	A (MK = GV/K) ✓✓
1.1.2	C (gereguleerd) ✓✓
1.1.3	C (implisiete) ✓✓
1.1.4	A (kunsmatige) ✓✓
1.1.5	B (vraagtrek-inflasie) ✓✓
1.1.6	A (arbeids-) ✓✓
1.1.7	B (eko-) ✓✓
1.1.8	B (fiscale) ✓✓

(8 x 2) (16)

1.2 PAS-ITEMS

1.2.1	B (items wat hoogs wisselvallige pryse het, word van die VPI-mandjie uitgesluit) ✓
1.2.2	A (prystylings met høë werkloosheid gekombineer) ✓
1.2.3	H (kom voor as gevolg van aardverwarming) ✓
1.2.4	I (die vloei van afvaluitnings oorskry die natuurlike ongewing se kapasiteit om dit te absorbeer) ✓
1.2.5	E (twee nywerhede wat 'n sekere mark oorheers) ✓
1.2.6	C (wanneer dit onmoontlik is om die welvaart van een persoon te verhoog sonder om die welvaart van 'n ander persoon te verlaag) ✓
1.2.7	D (dikwels ondergeproduceer deur die mark, bv. onderwys) ✓
1.2.8	G (gemiddelde inkomste = gemiddelde koste) ✓

1.3 IDENTIFISEER DIE BEGRIP

1.3.1	Oligopolie ✓
1.3.2	Maksimum pryse ✓
1.3.3	Marginale koste ✓
1.3.4	Bewaring ✓
1.3.5	Verbulkerspynsindoks ✓
1.3.6	Kostedruk-inflasie ✓

(6 x 1) (6)

TOTAAL AFDELING A:

30

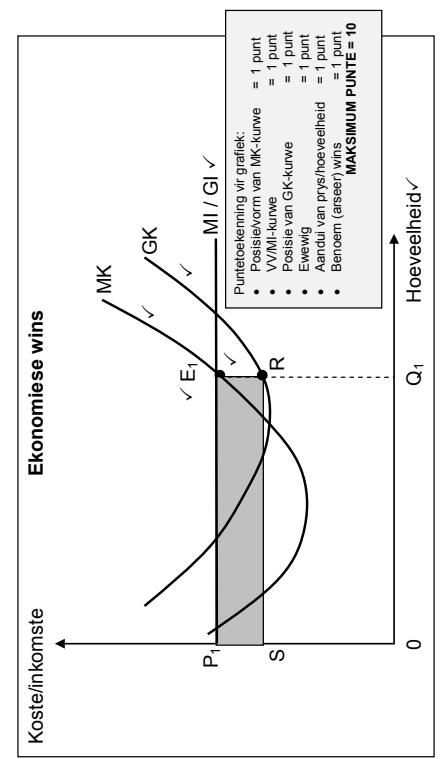
Kopiereg voorbehoud

Blai om assébleif

Ekonometrie/V2	NSS – Graad 12 Model – Memorandum	DBE/2014	Ekonometrie/V2	NSS – Graad 12 Model – Memorandum	DBE/2014	
VRAAG 3: KONTINPOERÈRE EKONOMIESE KWESSIES						
3.1	3.1.1	<ul style="list-style-type: none"> • Museums ✓ • Kunsgalerye ✓ • Argeologiese terreine ✓ • Feesse ✓ • Sportgebeure ✓ Enige ander relevante feit 	(2)	<p>3.4</p> <ul style="list-style-type: none"> • Direkte belasting styg ✓✓ minder geld is beskikbaar vir verbruiksbesteding deur verbruikers ✓✓ • Indirekte belasting styg ✓✓ as deel van 'n beperkende fiscale beleid kan die ouerheid sy besteding verminder of belasting soos sondebelaasting verhoog ✓✓ 	(8)	
3.1.2		<ul style="list-style-type: none"> • Waar die ouerheid innemig om omgewingsbates te beskerm sodat meer toeriste die land kan besoek ✓✓ • Beter beheer en kontrole van bv. inheemse woude sal die land se inkomse oor die langtermyn maksimeer ✓✓ Enige ander relevante feit 	(2)	<p>3.5</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hedendaagse toeriste verlang ontentieke en unieke bestemmings ✓✓ Hulle wil graag die inheemse kultuur, geskiedenis en ongewing verstaan asook hoe plaaslike mense leef en werk ✓✓ • Die Wêrelderfenisterreine is van groot belang bv. Mapungubwe, Vrededorfkoepel, Sterkfonteingrotte en Robbeneiland ✓✓ • Ongewingswêrelderfenisterreine verteenwoordig die uiterses van ons inheemse ongewingsuniekheid bv. iSimangiliso-vleilandpark ✓✓ 	(8)	[40]
3.2	3.2.1	Besoedelaars dra by tot 'n laag of kombers in die atmosfeer wat die hitte vaskeer ✓✓	(2)			[40]
3.2.2		Daar is 'n geleidelike toename in die gemiddelde temperatuur van die aarde se oppervlak-lug en oseane wat alle ekonomiese sektore soos landbou en vervoer negatief beïnvloed ✓✓	(2)			
3.2.3		<ul style="list-style-type: none"> • Kyoto-protokol ✓✓ • Montreal-protokol ✓✓ Enige ander aanvaarbare antwoord 	(1 x 2)	(2)		
3.2.4		<ul style="list-style-type: none"> • Die omgewing is 'n gemeenskaplike hulpbron ✓✓ baie dele van die omgewing word nie privaat besit nie, bv. die see Ekstermalteite ✓✓ wanneer mense die omgewing besoedel impliseer dit koste wat deur ander gedek moet word • Gebrek aan kennis ✓✓ mense veroorsaak skade sonder dat hulle dit besef • Traak-ny-nie-agtighed ✓✓ mense gaan voor met skadelike praktiese en laat toekomstige generasies met die bekommernis van die gevolge 	(4)			
3.3	3.3.1	Vakansiegangers met 'n 44,5 % aandeel ✓✓	(2)			
3.3.2		$\frac{51,1 \times 37,2}{100} = 19\% \checkmark / 19\% \checkmark$	(2)			
3.3.3		<ul style="list-style-type: none"> • Veiligheid ✓✓ Stygende mediedekking ✓✓✓ • Belangstelling in politiek ✓✓✓ • Belangstelling in sport ✓✓✓ • Verbeterde infrastruktuur ✓✓✓ 	(2 x 2)	(4)		
3.3.4		<ul style="list-style-type: none"> • Wersksepping – werkgeleenthede kan onmiddellik verskaf word ✓✓✓ • Entrepreneursgeleenthede ✓✓✓ • Toerisme laat landelike gemeenskappe toe om in die voordele van toerisme ontwikkeling te deel ✓✓✓ Enige ander relevante feit 	(2)			Kopiereg voorbehou Blaai om asseblief
		Konkurrerend voorbehou				

VRAAG 4			Ekonometrie/V2	NSS – Graad 12 Model – Memorandum	DBE/2014
4.1	4.1.1	<ul style="list-style-type: none"> Die produk is gedifferensieerd ✓ Gebruik nie-prysmededeling, bv. advertensies ✓ Toon 'n hibriede struktuur. Dit is 'n kombinasie van mededeling en 'n monopole ✓ Daar is baie verkopers ✓ Toe- en uitrede tot die mark is maklik ✓ Besighede het min beheer oor die prys van 'n produk ✓ Inligting vir kopers en verkopers is onvolledig ✓ Samespanning is nie moontlik onder monopolistiese mededeling nie ✓ 			
4.1.2		<p>Het betrekking op die koste van produksie ✓✓</p> <p>Die mandjie bestaan slegs uit goedere ✓✓</p> <p>Kapitaal- en intermediere goedere word ingesluit ✓✓</p> <p>Pryse sluit BTW uit ✓✓</p> <p>Rentekoers word uitgesluit ✓✓</p> <p>Pryse van ingevoerde goedere word eksplisiet getoon ✓✓</p>	(Enige 2 x 1)	(2)	4.4
4.2	4.2.1	<p>Inflasie is 'n volgehoue en betekenisvolle stygging in die algemene prysvlak vir 'n ruk lank en 'n gelykydigte daling in die waarde of koopkrag van geld. ✓✓</p>	(Enige 1 x 2)	(2)	4.5
4.2.2		<p>Grootstaalse besparings op vervoerkoste sal verbruiksbesteding van die verbruiker verhoog ✓✓</p> <p>Die verbruiker kan sy verbruiksbesteding aanwend op ander goedere en dienste ✓✓</p>	(Enige 1 x 2)	(2)	
4.2.3		<p>Verminderde petrokkoste sal besparings en beleggings oor die algemene verhoog as die meeste van die verbruiker se behoeftes beverdig is ✓✓ O</p> <p>Verminderde petrokkoste sal nie noodwendig besparings en beleggings beïnvloed as die verbruiker ekstra geld op goedere en dienste spandeer nie ✓✓</p>	(Enige 1 x 2)	(2)	
4.3	4.3.1	<p>Markmislukking kom voor as die mark nie doeltreffend funksioneer nie, by 'n besigheid mag minder goedere produsseer as waartoe hy in staat is ✓✓</p>	(Enige 1 x 2)	(2)	
4.3.2		<ul style="list-style-type: none"> Besoedeling ✓ Verkeersopeenhoping ✓ Enige ander relevante antwoord ✓ 	(Enige 1 x 2)	(1)	
4.3.3		MSK1 ✓		(1)	
4.3.4		<p>Negatiewe eksternaliteit is koste aan derde partye wat nie in die markprys ingesluit is nie ✓✓ Daarom is produksie by Q ✓ As die eksternale koste ingesluit sou word sal produksie by Q1 wees wat minder is as Q ✓ en is dit sosiaal wenslik ✓ Goedere wat dus negatiewe eksternaliteit veroorsaak word oorgeprodusseer ✓✓</p>	(Enige 1 x 2)	(6)	

Inhoud: ADDISIONELE DEEL

Samenvatting
Die kenmerke hierbo toon dat die mark aan die streng voorwaarde voldoen het om as volmaak mededingend beskou te word ✓✓
Alhoewel daar slegs 'n paar voorbeelde bestaan, dien die voorwaarde van 'n volmaakte mark as 'n raamwerk of verwysing as ander markte bestudeer word ✓✓
Enige ander relevante slot.

(Maks. 2)

- 1.2 Indiensneming** ✓
- 7% van SA werksmag in diens (1,12 miljoen) ✓✓
 - Grootste verskaffer van werkgeleenthede en verdienaar van buitelandse valuta te danke aan:
 - Toerisme is arbeidsintensief ✓✓
 - Toerisme neem baie vaardighede in diens ✓✓
 - Toerisme verskaf onmiddellik werk ✓✓
 - Toerisme verskaf entrepeneursgeleenthede ✓✓

- 1.3 Armoede** ✓

- Toerisme is die vinnigste en doeltreffende verspreidingsmeganisme in ontwikkeling van landelike gebiede ✓✓
- Gewilde toeriste-atraksies is in landelike gebiede geleë ✓✓
- Bevorder 'n gebalanceerde en volhoubare vorm van ontwikkeling ✓✓
- Verskaf alternatief vir versedeliking, wat voortbestaan vereker – 'n landelike familielewe, bemagtiging van beide vroue en jongmense ✓✓
- Bied 'n verskeidenheid van inkomstbronne aan arm mense:
 - Bied hulle 'n aandel
 - Bernagig hulle
 - Skep vernootskappe ✓✓

Kopiereg voorbehou

Blaai om asseblief

Ekonometrie/V2	13	NSS – Graad 12 Model – Memorandum	DBE/2014	Ekonometrie/V2	14	NSS – Graad 12 Model – Memorandum	DBE/2014
1.4 Eksterneleite							
Het positiewe en negatiewe uitwerking:							
❖ Lok groot hoeveelheid inkomste, maar veroorsaak onverwagte omgewingskade (gebruik hulpbronne en produsseer afval) ✓✓							
❖ Vinnige groei gerig op korttermynvoordele het meer negatiewe as positiewe uitwerking: agteruitgang van tradisies en kulturele waardes, omgewingskade aan terreine en natuurlike omgewing – besoedeling en afval ✓✓							
❖ Wêreldwyse toerisme sal groei te danke aan stygende bevolkings, verbeterde lewensstandaarde, meer vry tyd en uitbreiding van vervoerstelsels ✓✓							
❖ Druk op toeriste-ondele sal styg ✓✓							
❖ Potensiaal: lok inkomste na die land, voorkom armoede, bewaar kulturele en natuurlike bates – vereis ordeelkundige beplanning ✓✓							
❖ Benodig effiese- en volhoubare toerisme wat tradisies en gebruikte van die gebied respecteer, pleog verdienste terug in die plaaslike gemeenskap – gebied moet as toeriste-aantreklikheid beskerm word ✓✓							
1.5 Omgewing							
Nywerheidsontwikkeling het 'n uitwerking op die fisiese omgewing waarin dit plaasvind ✓✓							
Skep omgewingsstres – kategorieë:							
• Permanente omgewingsherstrukturering (konstruksiewerk aan hoofweë, lughawens) ✓✓							
• Skep afvalprodukte (biologiese en nie-biologiese afval) ✓✓							
• Direkte omgewingsstres (vernietiging van korraaiwwe) ✓✓							
• Uitwerking op bevolkingsdinamiek (migrasie en stedelike bevolkingsdigtheid, dalende landelike bevolking) ✓✓							
1.6 Infrastruktuur							
• Voldoende fisiese, ekonomiese en basiese dienste infrastruktuur noodsaaklik vir toeriste bestemmings:							
❖ Vervoerinfrastruktuur (paale, spoortyne, lughawens, parkeerareas) ✓✓							
❖ Kommunikasie infrastruktuur (telefoonlyne, elektroniese seinstasies) ✓✓							
❖ Energie-infrastruktuur (elektrisiteit en vloeibare brandstowwe) ✓✓							
❖ Basiese dienstesinfrastruktuur (skoon water, afvalverwydering, riolistesels) ✓✓							
• Gebrek aan ekonomiese- en basiese dienstesinfrastruktuur voorkom groei van toerisme ✓✓							
• Hierdie infrastruktuur word gesien as publieke belegging ✓✓							
• Seisoenalteit – 'n groot probleem vir infrastruktuurontwikkeling ✓✓ (Maks 26)							
ADDISIONELE DEEL							
Toerisme dra by tot die welfaart van huishoudings op DRIE maniere:							
• Inkomse – salarisse en lone – te danke aan die betrokkenheid by toerisme ✓✓ 'n voorbeeld uit die kandidaat se ondewyking ✓✓							
• Infrastruktuur – beskikbaar vir toeriste en plaaslike mense se gebruik ✓✓ voorbeeld uit die kandidaat se ondewyking ✓✓							
• Vaardighede – 'n verskeidenheid word vereis – onderwys en opleiding word vereis – as skoolvak ✓✓ 'n voorbeeld uit die kandidaat se ondewyking ✓✓ Anvaar enige ander relevante antwoord.							
Kopiereg voorbehou							
Blaaai om asseblief							

Die Mind the Gap studiegidsreeks help jou om die sprong te maak deur hard te studeer om sukses in die Graad 12 eksamen te behaal.

Hierdie publikasie is nie te koop nie.

© Kopiereg Departement van Basiese Onderwys www.education.gov.za
Inbelsentrum 0800 202 933

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA